

การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม
กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

“อีสานเราอยู่ร่วมกันเป็นสังคม
เราต้องช่วยกันสร้างสังคม (อีสาน)
ให้น่าอยู่”

พ่อบุญเต็ม ชัยลา
ประธานศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงบัง
อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม : กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ไพรัช บวรสมพงษ์ และคณะ

การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม
โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ปี 2552

เวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม :

กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ไพรัช บวรสมพงษ์ และคณะ

ลิขสิทธิ์ของ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

ISBN

จัดพิมพ์โดย : กลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม
สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
โทรศัพท์: 0-2306-8729, 0-2306-8860
โทรสาร: 0-2306-8862
Website: www.m-society.go.th

พิมพ์ครั้งที่ 1 : สิงหาคม 2552

จำนวนหน้า : 160 หน้า

จำนวนพิมพ์ : 400 เล่ม

พิมพ์ที่ : โรงพิมพ์เดือนตุลา
204-206 ซอยวิภาวดีรังสิต 84 (กวีเหวียนระวี) ถนนวิภาวดีรังสิต
แขวงสีกัน เขตดอนเมือง กรุงเทพฯ 10210
โทรศัพท์ 02-996-7392-4
โทรสาร 02-996-7395

คำนำ

การดำเนินการเพื่อการสร้างเปลี่ยนแปลงทางสังคมให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง และยั่งยืนโดยมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของผู้คนในสังคม นับเป็นภารกิจหลักที่ทำนายของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เสมอมา เป็นที่ยอมรับว่า การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นของโลกในปัจจุบันเป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีความรวดเร็ว ซับซ้อน จำเป็นที่หน่วยงานต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยน บทบาทให้เหมาะสมกับสถานการณ์ รวมทั้งต้องมีแนวทางการทำงานที่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น

จะเห็นได้ว่าการพัฒนาสังคมที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน จำเป็นต้องมีการกำหนด กลยุทธ์หรือยุทธวิธีการทำงานที่สามารถหนุนเสริมการทำงานร่วมกับภาคี ส่วนอื่นๆ บทบาทของรัฐส่วนกลางนอกจากจะต้องทำหน้าที่ทั้งในส่วนของการ กำหนดนโยบายและการปฏิบัติตามนโยบายแล้ว ยังต้องสร้างความร่วมมืออย่าง กว้างขวางในลักษณะการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น (Active Participation) เพื่อให้ ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาสังคม เพราะเชื่อว่าการ มีส่วนร่วมจะทำให้เกิดพลังการพัฒนาและทำให้ผลลัพธ์การทำงานมีความยั่งยืน

บทบาทสำคัญของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของ มนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีหน้าที่ในการการพัฒนาสวัสดิการสังคมและสร้างความมั่นคงในการดำรงชีวิต ในทุกกลุ่มเป้าหมายให้มีโอกาสเข้าถึงการคุ้มครองและสวัสดิการอย่างทั่วถึง ในทุกพื้นที่ รวมถึงส่งเสริมการขับเคลื่อนการพัฒนาเพื่อป้องกัน และแก้ไขปัญหา สังคมในลักษณะการเสริมพลัง และสร้างการมีส่วนร่วม โดยเน้นการพัฒนา ศักยภาพและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม

ที่ผ่านมา กิจกรรมหลักประการหนึ่งที่สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคม และความมั่นคงของมนุษย์ได้ดำเนินการก็คือ การส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคม โดยได้จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการอันมีลักษณะเป็น โครงการต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน (ปีงบประมาณ 2552) ซึ่งลักษณะที่สำคัญของ

โครงการดังกล่าวคือการเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียนร่วมกันในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงเพื่อศึกษากลไกการบูรณาการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม โดยได้มีการจัดเวที “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม” ในพื้นที่ 5 ภูมิภาคทั่วประเทศไทย

เวทีการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมถือเป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการเชิญตัวแทนพื้นที่ชุมชนทั่วประเทศที่มีการดำเนินการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการซึ่งมีมิติการทำงานที่หลากหลายให้ได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ มุมมอง ทักษะร่วมกับทีมคณะวิทยากรจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยมหิดล ลักษณะการดำเนินโครงการดังกล่าวเป็นความพยายามที่จะสร้างความรู้ภาคปฏิบัติให้เกิดขึ้นอันเป็นชุดความรู้ที่จับต้อง ใช้ประโยชน์ได้จริง โดยเน้นการสร้างชุดความรู้ใหม่ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าเป็นการพัฒนาทุนทางสังคมและวัฒนธรรมให้กลายเป็นต้นทุนการพัฒนาสังคม (Social Capital) ที่มีจากพื้นที่ชุมชน

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เล็งเห็นประโยชน์อันมากมายของชุดความรู้ดังกล่าวซึ่งเป็นความรู้ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันของภาคส่วนต่างๆ ทางกระทรวงฯ จึงได้จัดทำเอกสารสรุปผลการดำเนินงานอันเป็นการสรุปผลเกี่ยวกับเวที “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” เมื่อวันที่ 27-28 เมษายน 2552 ณ โรงแรมตากสิลา จังหวัดมหาสารคาม ด้วยหวังว่าเนื้อหาในเอกสารฉบับนี้จะ เป็นประโยชน์ต่อผู้ที่สนใจต่อไป

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กรกฎาคม 2552

คำปรารภ

การตอบสนองต่อความต้องการและการแก้ไขปัญหาสังคมของรัฐในบทบาทแห่งการเป็นรัฐสวัสดิการในสังคมปัจจุบันที่ถือว่าเป็นสังคมสมัยใหม่นับเป็นภาระที่ท้าทายและยากยิ่งสำหรับรัฐในการจัดการ ส่งเสริม หรือการอำนวยความสะดวกให้สังคมดำรงอยู่ด้วยความปกติสุข ทั้งนี้เพราะสังคมในปัจจุบันมีมิติความหลากหลายและความซับซ้อนที่ยากจะจำแนกได้อย่างชัดเจนว่าอะไรคือต้นเหตุหรือผลลัพธ์ของปัญหาใดปัญหาหนึ่งเพราะสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นมีความเกี่ยวโยงสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน บทบาทของรัฐในฐานะการเป็นรัฐสวัสดิการจึงต้องมีการปรับตัวอย่างเฝ้าระวังเพื่อให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งมีแนวทางและเครื่องมือทางสังคมใหม่ๆ เพื่อสร้าง “ทุนทางสังคม” ให้เกิดขึ้นในสังคมและเป็นพลังร่วมต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

บทบาทของรัฐในฐานะรัฐสวัสดิการ หรือการจัดสวัสดิการของรัฐในปัจจุบัน แน่นนอนว่าย่อมหลีกเลี่ยงไม่พ้นที่ต้องมีการปรับตัว ปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้ให้การดูแลด้านสวัสดิการ (Care Giver) มาสู่การเป็นผู้ให้การส่งเสริมสนับสนุนด้านสวัสดิการ (Enabler) โดยกระตุ้นส่งเสริมให้ภาคส่วนต่างๆ ได้มีโอกาส มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาสังคม การจัดสวัสดิการสังคม ซึ่งถือเป็นมิติการพัฒนาที่เน้นกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ทั้งยังเป็นการสร้างพลังร่วมในการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ต้องรอคอยการทำงานของภาครัฐเพียงอย่างเดียว

เมื่อพิจารณาถึงบทบาทของพื้นที่ชุมชนต่างๆ ในประเทศไทยที่ได้มีการดำเนินการด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมแล้ว พบว่า เป็นสิ่งที่น่ายินดีอย่างยิ่งที่สังคมไทยถือว่ามีต้นทุนทางสังคมอยู่เป็นจำนวนมากกล่าวคือพื้นที่ชุมชนในภูมิภาคต่างๆ ทั่วประเทศไทยได้มีการดำเนินการเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการเพื่อสร้างความเป็นอยู่ที่ดีและหลักประกันความมั่นคงในความเป็นมนุษย์ต่อกลุ่มคนต่างๆ อย่างจริงจัง ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวเป็นไปอย่างต่อเนื่อง และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ สิ่งที่น่าทึ่งขึ้นในระดับ

พื้นที่ทั่วประเทศไทยได้บ่งชี้ให้เห็นถึงทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างมีส่วนร่วมของภาคประชาชนและพื้นที่ชุมชนที่หน่วยงานภาครัฐไม่อาจปฏิเสธได้

จากข้อเท็จจริงที่ปรากฏ จึงเป็นโจทย์สำคัญที่ทำให้ต้องขบคิดต่อไปว่าหากการพัฒนาประเทศที่มีความหมายรวมถึงการมีส่วนร่วมในบทบาทด้านสวัสดิการของพื้นที่ชุมชน อันทำให้บทบาทของรัฐสวัสดิการหรือการจัดสวัสดิการโดยรัฐมิได้หมายความว่า การจัดสวัสดิการต้องเกิดขึ้นจากรัฐส่วนกลางหรือหน่วยงานภาครัฐเป็นหลัก หากแต่ต้องคำนึงถึงการทำงานของพื้นที่ชุมชน แน่นนอนว่านอกจากบทบาทของรัฐในฐานะ “ผู้ให้” อาจต้องเปลี่ยนแปลงไป และต้องส่งเสริมบทบาทของพื้นที่ชุมชนและภาคประชาชนในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการให้สามารถทำงานอย่างราบรื่นและเคียงบ่าเคียงไหล่กับหน่วยงานภาครัฐ โดยกระบวนการส่งเสริมดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างมีทิศทางและเป็นระบบ

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้เล็งเห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและความจำเป็นดังกล่าว จึงได้มีการจัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 โดยมุ่งหวังให้ที่จะเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปทบทวนร่วมกันในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม รวมถึงเพื่อศึกษากลไกการ บูรณาการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นแนวทางการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมต่อไป

เอกสารสรุปผลการดำเนินการ “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” ฉบับนี้ เป็นการประมวลสรุปผลการจัดทำเวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการ เมื่อวันที่ 27-28 เมษายน 2552 ณ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม ที่ทางสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ร่วมกับคณะวิทยากรจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒและมหาวิทยาลัยมหิดลได้เป็นผู้ดำเนินการให้เกิดการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกันระหว่างตัวแทนชุมชน ผู้แทนจากหน่วยงานราชการ และนักวิชาการ

ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าการพัฒนาสังคมไทยให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืนนั้น มิได้เป็นความรับผิดชอบของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง จำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่ต้องร่วมกันคิด แสดงออกและมีปฏิบัติการร่วมกัน แต่เงื่อนไขที่สำคัญก็คือต้องมีการสร้างพื้นที่ปฏิบัติการทางสังคมที่จะเอื้ออำนวยให้ภาคส่วนต่างๆ ได้เข้ามามีโอกาสเรียนรู้ แลกเปลี่ยนทักษะ ความรู้ และประสบการณ์ร่วมกัน ความพยายามของสำนักมาตรฐานในการจัดทำโครงการนี้จึงถือว่าเป็นการปรับเปลี่ยนบทบาทของรัฐสวัสดิการในฐานะ “ผู้ให้” มาเป็น “ผู้อำนวยความสะดวก สนับสนุน ส่งเสริม” ให้เกิดกลไก กระบวนการพัฒนาทุนทางสังคมอย่างบูรณาการและยกระดับสมรรถนะของพื้นที่ชุมชนให้เกิดการเรียนรู้แบบข้ามกลุ่ม ข้ามพื้นที่ดังปรากฏในเนื้อหาของเอกสารส่วนที่ 4

ผู้เขียนจึงหวังว่าเอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการฉบับนี้จะช่วยจุดประกายความสนใจ ของผู้อ่าน พร้อมทั้งชี้แนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมให้ทันต่อความต้องการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

ไพรัช บวรสมพงษ์ และคณะ
กรกฎาคม 2552

สารบัญ

คำนำ

สารบัญ

บทนำ

ส่วนที่ 1 โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ :
ความเป็นมา ฐานคิดและการออกแบบการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ทางสังคมของพื้นที่ระดับภาค :
กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนที่ 3 บริบทเชิงพื้นที่และข้อมูลเกี่ยวกับผู้เข้าร่วมประชุม

ส่วนที่ 4 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ :
เวที “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคม
และสวัสดิการสังคม

ส่วนที่ 5 บทสรุปและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคม
เชิงบูรณาการ

ภาคผนวก

ก. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เข้าร่วมประชุม

ข. รายชื่อคณะทำงานและทีมวิทยากร

ค. กำหนดการและผู้เข้าร่วมประชุม

การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคม และสวัสดิการสังคม กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

บทนำ

เอกสารสรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการเวที “การบูรณาการกลไกพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม : กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ” จัดทำขึ้นเพื่อประมวลสรุปภาพสถานการณ์ทางสังคมและแนวทางการพัฒนาสังคมและสวัสดิการตามความคิดเห็นของภาคส่วนต่างๆ อันเป็นผลที่เกิดขึ้นจากการประชุมหารือและอภิปรายแนวทางในการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมเมื่อวันที่ วันที่ ๒๗-๒๘ เมษายน ๒๕๕๒ ณ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม

กิจกรรมดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ประจำปีงบประมาณ 2552 โดยทีมวิทยากรจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ร่วมกับสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์เป็นผู้รับผิดชอบโครงการ ซึ่งนอกจากจะมีการดำเนินการในรูปของเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแล้ว ยังได้มีการจัดทำเอกสารสรุปข้อมูลการประชุม โดยมุ่งหวังที่จะส่งมอบชุดความรู้ดังกล่าวกลับสู่พื้นที่ชุมชนและต้องการเผยแพร่ชุดความรู้ดังกล่าวไปยังหน่วยงานและภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม รวมถึงผู้สนใจทั่วไป เพื่อให้ทราบถึงลักษณะแนวทางการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมที่เป็นอยู่ในสังคมไทย และแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นต่อไปว่าควรมีแนวทางในการส่งเสริมและพัฒนาอย่างไร

การนำเสนอเนื้อหาในเอกสารได้จำแนกสาระสำคัญไว้เป็นส่วนต่างๆ อันประกอบด้วย

ส่วนที่ 1 โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ : ความเป็นมาฐานคิด และการออกแบบการดำเนินงาน

ส่วนที่ 2 สถานการณ์ทางสังคมของพื้นที่ระดับภาค : กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ส่วนที่ 3 บริบทเชิงพื้นที่และข้อมูลกลุ่มเป้าหมาย

ส่วนที่ 4 ผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ : เวทีการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม

ส่วนที่ 5 บทสรุปและแนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

ภาคผนวก ก. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เข้าร่วมประชุม

ข. รายชื่อคณะทำงานและทีมวิทยากร

ค. กำหนดการและรายนามผู้เข้าร่วมประชุม

โดยรายละเอียดของเนื้อหากล่าวได้ตามลำดับดังนี้

ส่วนที่ 1

โครงการส่งเสริมการพัฒนา
สังคมเชิงบูรณาการ:
ความเป็นมา ชวนคิด
และการออกแบบการดำเนินงาน

1. ความเป็นมาของโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคม เชิงบูรณาการ ปีงบประมาณ 2552¹

การพัฒนาสังคมตลอดจนแนวคิดว่าการพัฒนาสังคมเป็นแนวคิดที่มีรากฐานทางทฤษฎีมาอย่างยาวนานในระดับสากล สำหรับสังคมไทยได้มีการนำแนวคิดการพัฒนาสังคมมาใช้อย่างเป็นระบบในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 2 จากนั้นแนวคิดการพัฒนาสังคมก็ได้มีการนำไปปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง มีการศึกษาวิจัย และมีการเปลี่ยนแปลงเพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมมาโดยตลอด ขณะเดียวกันการพัฒนาสังคมได้ถูกนิยามทั้งเป้าหมายและความหมายอยู่ตลอดเวลาให้เกิดความหมายใหม่ที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อมที่เกิดขึ้น

ในเบื้องต้นแนวคิดการพัฒนาสังคมจัดเป็นกลุ่มแนวคิดที่มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมไปสู่สิ่งที่ดีขึ้น (change for the betterment) หรือการเปลี่ยนแปลงตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ (planned change) แต่เมื่อพิจารณาภาพรวมจากการพัฒนาที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นคุณภาพคน ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวมนุษย์ สุขภาพกายและจิต และมีคุณธรรมแล้ว ทำให้ทิศทางการพัฒนาสังคมที่เกิดขึ้นมักถูกตั้งคำถามเกี่ยวกับเป้าหมายและวิธีการการพัฒนาสังคมว่าอะไรคือการพัฒนาสังคมที่แท้จริง เพราะสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็วส่งผลกระทบให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ทำให้ตกเป็นผู้ด้อยโอกาสหรือกลุ่มเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ที่มีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ซึ่งพบว่าการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมของภาครัฐที่ผ่านมายังไม่ครอบคลุมและทั่วถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม

แม้ว่าในปัจจุบัน ภาพรวมด้านการพัฒนาสังคมและการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมมีรูปแบบที่หลากหลายมากขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการโดยชุมชน การจัดสวัสดิการในรูปแบบสวัสดิการท้องถิ่น ฯลฯ อันรวมไปถึงการดำเนินการด้าน

สวัสดิการในรูปแบบต่างๆ ของทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม ตลอดจนองค์กรสาธารณะประโยชน์ที่ได้ดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายทั้งในเชิงประเด็นปัญหา และเชิงพื้นที่ แต่กลไกการดำเนินงานของหน่วยงานและองค์กรดังกล่าวยังขาดการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจหลักในการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม และสวัสดิการสังคม การสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ รวมทั้งการพัฒนาด้านความมั่นคงของมนุษย์ในภาพรวมของประเทศ ประกอบกับแผนปฏิบัติการ 4 ปี (พ.ศ.2551-2554) ของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 1 พัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ให้ทันต่อพลวัตของสังคม ข้อ 1.4 มีระบบและกลไกการบูรณาการการเข้าถึงสวัสดิการสังคม โดยมีเป้าประสงค์คือ มีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการสร้างหลักประกันทางสังคมที่ตอบสนองต่อความมั่นคงของมนุษย์

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนากลไกการบูรณาการในการพัฒนาสังคมและจัดสวัสดิการสังคม ตลอดจนเพื่อให้เกิดการประสานเชื่อมโยงและบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันทั้งในเชิงนโยบาย เชิงประเด็นปัญหา และเชิงพื้นที่ อีกทั้งยังเพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม และสอดคล้องกับภารกิจ นโยบายและแผนปฏิบัติการของกระทรวงฯ สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จึงได้จัดทำ “โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ” ในปีงบประมาณ 2552 โดยมุ่งหวังให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม อันจะเป็นเครื่องมือในการพัฒนากลไกการทำงานด้านการส่งเสริมการพัฒนาสังคมให้มีทิศทางที่สอดคล้องกับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคม ด้วยเหตุผลหลักที่ว่า “การพัฒนาสังคมไม่อาจดำเนินไปได้อย่างสมบูรณ์โดยความรับผิดชอบของเพียงหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง” โครงการนี้จึงเป็นเวทีแห่งการเรียนรู้ที่จะช่วยยกระดับการทำงาน ความรู้ความเข้าใจ และเปิดมุมมองใหม่ๆ ด้านการพัฒนาสังคมให้เกิดความหลากหลาย

1 ดูรายละเอียดทั้งหมดเกี่ยวกับความเป็นมา หลักการและเหตุผลของโครงการได้ในภาคผนวก

หลายและมีความชัดเจนมากขึ้น นอกจากนี้ ยังหวังว่าผลจากการประชุมดังกล่าวจะเป็นใช้ข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบและกลไกการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาสังคม ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม

นอกจากนี้ เป้าหมายหลักของโครงการยังมุ่งเน้นการเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกี่ยวกับทักษะ ประสบการณ์ และสรุปบทเรียนการทำงาน ร่วมกันในการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม ตลอดจนการศึกษาและ ค้นหาแนวทางในการบูรณาการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

กล่าวได้ว่า โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ปี 2552 เป็นความพยายามของรัฐซึ่งดำเนินการผ่านสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ที่พยายามจะบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการสังคมให้สามารถเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ซึ่งโครงการดังกล่าว พยายามที่จะพัฒนากลไกในการบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคม รวมถึงการจัดสวัสดิการสังคมให้เกิดการเชื่อมประสาน โยงใยกันทั้งในเชิงประเด็นเนื้อหา เชิงพื้นที่ อันนำไปสู่บูรณาภาพแห่งการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

2. ฐานคิดและการออกแบบโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

ฐานคิดในการออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของโครงการ นั้น มีฐานคิดในการออกแบบดังนี้

1. การเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ ผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการนำเสนอข้อมูลรายงานสถานการณ์ทางสังคม และข้อมูลพื้นที่ชุมชนในด้านต่างๆ โดยทางคณะวิทยากรได้จัดทำรายงานสถานการณ์ทางสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อเป็นข้อมูลป้อนเข้า (Input) ประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ เนื้อหาในรายงานสถานการณ์ทางสังคมเป็นการกล่าวถึงภาพรวมของข้อมูลในพื้นที่ ระดับภาคในประเด็นต่างๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงทางประชากร การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ภาวะทางเศรษฐกิจ ข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก สตรี ผู้สูงอายุ และสิ่งแวดล้อม รวมถึงผลกระทบต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และประเด็นควรพิจารณาเพื่อการพัฒนาพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. การพัฒนาศักยภาพ แนวทางในการพัฒนาศักยภาพที่เกิดขึ้นนอกจาก จะเป็นการนำเสนอข้อเขียนในรูปของบทความทางวิชาการประกอบการประชุมแล้ว ทางคณะวิทยากรได้ให้ความรู้เกี่ยวกับเครื่องมือการทำงานพัฒนาสังคมอันได้แก่ ความรู้เกี่ยวกับการถอดบทเรียนเพื่อเป็นแนวทางหนึ่งในการพัฒนาสังคมชุมชนผ่านการถอดบทเรียนในระดับกลุ่มย่อย นำไปสู่การสร้างข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้ระดับพื้นที่ที่เจ้าของพื้นที่สามารถบอกเล่าเรื่องราวของตนเอง

3. การส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วม โดยเน้นการพูดคุยอย่างพินิจ พิเคราะห์ (Deliberative) และการสนทนาแบบแลกเปลี่ยน (Dialogue) เกี่ยวกับความรู้และประสบการณ์การทำงานในพื้นที่ทั้งในประเด็นการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้เกิดการอภิปรายวงกว้างและลุ่มลึก

4. การขับเคลื่อนแนวทางการพัฒนา เป็นการสร้างข้อตกลง บทสรุป เกี่ยวกับแนวทางการทำงานที่เน้นการทำงานแบบเครือข่าย (Networking) การทำงานเชิงพื้นที่ (Area-Based Collaboration) เพื่อนำไปสู่การบูรณาการความร่วมมือเพื่อการพัฒนาสังคม (Social Integration) โดยการทำงานเชิงพื้นที่ถือเป็น มิติการทำงานที่สร้างความท้าทายให้กับตัวแทนผู้เข้าร่วมประชุมได้เล็งเห็นว่าความสำเร็จของการทำงานในระดับกลุ่มชุมชนควรพิจารณาให้เกิดผลต่อการเปลี่ยนแปลง ในเชิงพื้นที่ระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือควบคู่ไปด้วยกัน

จากฐานคิดดังกล่าว คณะวิทยากรได้ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ดังนี้

1. คณะวิทยากรเน้นการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม การเรียนรู้จากปฏิบัติการจริง และการ บูรณาการองค์ความรู้ที่มีประสิทธิภาพ โดยได้ออกแบบการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อเสริมสร้างการเรียนรู้เพื่อพัฒนาบุคลากร/ภาคีเครือข่ายของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ อันมีหลักการสำคัญ คือ การพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ โดยผ่านกระบวนการประชุมเชิงปฏิบัติการที่เน้นการฝึกปฏิบัติจริง การถอดบทเรียนจากประสบการณ์ เพื่อแสวงหาแนวทาง รวมถึงการสร้างพลังการดำเนินงานเพื่อพัฒนาสังคมร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

2. การออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ คณะวิทยากรได้ใช้เวทีประชุมเชิงปฏิบัติการเป็นพื้นที่ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับการวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคม

การพูดคุยแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากผู้แทนที่มีจากภาคส่วนต่างๆ ในแต่ละจังหวัด โดยมีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมประชุมตามประเด็นที่คณะผู้รับผิดชอบโครงการได้กำหนดไว้ (รายละเอียดจะนำเสนอในส่วนต่อไป)

กิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบเวทีเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคม (Social Space) เพื่อให้เกิดการอภิปราย ค้นหาแนวทางและข้อสรุปในการขับเคลื่อนงานและทิศทางการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยคณะวิทยากรได้ออกแบบเวทีฯ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงได้นำสถานการณ์ทางสังคมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาถึงประเด็นการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมในพื้นที่ควบคู่ไปกับการถอดบทเรียนการทำงานในเชิงประสบการณ์และทัศนะมุมมองต่างๆ ต่อการพัฒนาสังคม โดยคาดหวังว่าการสรุปบทเรียนจากประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาของภาคีเครือข่ายผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากภาคส่วนต่างๆ จะทำให้เกิดการทบทวนตนเอง ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับภาคีอื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาข้อเสนอแนวทางไปสู่เป้าหมาย และในอีกทางหนึ่งหวังว่าจะทำให้กลุ่มแกนนำผู้เข้าร่วมประชุมสามารถนำกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับถอดบทเรียนไปใช้ในการสังเคราะห์ความรู้จากบทเรียนในงาน/โครงการที่กำลังรับผิดชอบอยู่และโครงการอื่นๆ ในโอกาสอื่นอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี แม้ว่าการถอดบทเรียนและการสังเคราะห์ความรู้เกี่ยวกับผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจะสามารถใช้ได้หลายประเด็นก็ตาม แต่เวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ มีจุดประสงค์ในการถอดบทเรียนเพื่อให้ได้ข้อค้นพบเกี่ยวกับแนวทาง รูปแบบกลไกในการส่งเสริมการพัฒนาสังคมแบบบูรณาการ จึงได้มีการกำหนดประเด็นการถอดบทเรียนเกี่ยวกับ

1. การทบทวนและการถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านมาด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการในพื้นที่
2. ปัจจัยเงื่อนไขความสำเร็จ และปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น
3. แนวทางการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมแบบบูรณาการภายใต้ความร่วมมือจากภาคส่วนต่างๆ

รายละเอียดของการถอดบทเรียนในแต่ละประเด็นได้กำหนดเป็นโครงสร้างเนื้อหากิจกรรมที่ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ดังกล่าวได้ดังนี้

● โครงสร้างเนื้อหากิจกรรม ประกอบด้วย

เนื้อหา	ระยะเวลา
ส่วนที่ 1 : ภาคทฤษฎี	
1.1 การชี้แจงวัตถุประสงค์โครงการ	45 นาที (10.30-11.15 น.)
1.2 การวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	45 นาที (11.15-12.00 น.)
ส่วนที่ 2 : ภาคปฏิบัติ	
2.1 การทบทวนและถอดบทเรียนการทำงาน	1 ชั่วโมง 15 นาที (13.00-14.15 น.)
2.2 การค้นหาเงื่อนไขปัจจัยความสำเร็จ	1 ชั่วโมง 15 นาที (14.15-15.30 น.) 1 ชั่วโมง 30 นาที (15.30-17.00 น.)
2.3 สรุปบทเรียนการเรียนรู้ร่วมกัน	4 ชั่วโมง 30 นาที (9.00-14.30 น.)
2.4 การกำหนดแนวทางกลไกการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ	

1) เนื้อหาภาคทฤษฎี

ในส่วนแรกเป็นการนำเสนอเนื้อหาภาคทฤษฎีที่กล่าวถึงวัตถุประสงค์ความเป็นมาของโครงการฯ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมเข้าใจเกี่ยวกับที่มาของโครงการภาพรวมเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมที่เกิดขึ้นในบริบทต่างๆ ของสังคมไทย และประเด็นข้อท้าทายในการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการที่นำไปสู่การพัฒนาในระดับพื้นที่ภาค

ต่อจากนั้นเป็นการนำเสนอสถานการณ์ทางสังคมเชิงพื้นที่ในรูปแบบของรายงานสถานการณ์ทางสังคมในประเด็น/มิติต่างๆ ที่สะท้อนเรื่องราว สภาพปัญหา ผลการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม ประชากร และสิ่งแวดล้อม ที่มีต่อวิถีชีวิตของผู้คนในสังคม (Social Life) เพื่อเป็นทุนความรู้ให้ผู้ร่วมประชุมสามารถเชื่อมโยงการดำเนินงานของตนเองไปสู่การแก้ปัญหาสังคมเชิงบูรณาการภายใต้ฐานคิดและหลักการการถอดบทเรียนร่วมกัน

2) เนื้อหาภาคปฏิบัติ

เนื้อหาในการฝึกปฏิบัติ แบ่งออกเป็น 4 ส่วน โดยมีลำดับขั้นตอนของการถอดบทเรียนดังต่อไปนี้

1) ขั้นการทบทวนและถอดบทเรียนการทำงาน

เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกที่เข้าร่วมเวที ทบทวน/ทำความเข้าใจร่วมกันในเป้าหมายของโครงการ หรือภาพความสำเร็จของโครงการที่ต้องการบรรลุเมื่อสิ้นสุดโครงการ รวมถึงผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริง โดยมีคำถามในการถอดบทเรียน ดังนี้

โจทย์ข้อที่ 1 การทบทวน/การถอดบทเรียนการทำงาน

ประเด็นการอภิปราย

- ที่มาของกลุ่มหรือกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ มีความเป็นมาอย่างไร
- อะไรคือแรงบันดาลใจหรือจุดเริ่มต้นในการดำเนินกิจกรรม
- วิธีการในการดำเนินกิจกรรมเป็นอย่างไร มีการกำหนดรูปแบบ ขั้นตอน

การบริหารจัดการอย่างไร

- ระยะเวลาดำเนินการเริ่มตั้งแต่เมื่อไร และผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลาเป็นอย่างไร

2) การค้นหาเงื่อนไข/ปัจจัยความสำเร็จ

เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกที่เข้าร่วมเวที ค้นหาปัจจัย/เงื่อนไขที่ทำให้ผลการดำเนินงานที่เกิดขึ้นจริงแตกต่างไปจากสิ่งที่คาดหวังไว้ รวมไปถึงทบทวนถึงเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคว่าที่ผ่านมาการดำเนินงานมีอุปสรรคอย่างไร และได้ใช้กระบวนการ วิธีการใดในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น โดยมีคำถามในการถอดบทเรียน ดังนี้

โจทย์ข้อที่ 2 การค้นหาเงื่อนไข/ปัจจัยความสำเร็จในการดำเนินงาน

ประเด็นการอภิปราย

- ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินการของกลุ่มให้บรรลุวัตถุประสงค์
- ปัจจัยเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เช่น จากภายในกลุ่มหรือจากการสนับสนุนจากภายนอก

สนับสุนนจากภายนอก

- เงื่อนไขอะไรที่อาจส่งผลกระทบต่อการดำเนินการของกลุ่มไม่ให้เป็นไปตามเป้าหมาย

3) ข้อเสนอแนะแนวทางการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมของภาคส่วนต่างๆ

เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกที่เข้าร่วมเวที ได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ (Knowledge Sharing) ข้ามกลุ่ม แลกเปลี่ยนประสบการณ์จากภาคีอื่นเกี่ยวกับแนวทางที่จะช่วยให้การทำงานเกิดการบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคมและการส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคมให้เพิ่มเติมมากขึ้น โดยการบูรณาการงานอาจมีลักษณะของการขยายประเด็นเนื้อหา มีการขยายความร่วมมือ ขยายกิจกรรม ขยายกลุ่มเป้าหมาย เกิดความร่วมมือและภาคีเครือข่ายเพิ่มขึ้น เป็นต้น เพื่อให้เห็นตัวอย่างดี ที่หลากหลาย อันนำไปสู่การประยุกต์ใช้ โดยมีคำถามในการถอดบทเรียน ดังนี้

โจทย์ข้อที่ 3 ข้อเสนอแนะแนวทางการบูรณาการการจัดสวัสดิการสังคมของภาคส่วนต่างๆ

ประเด็นการอภิปราย

- จะทำอย่างไรที่ทำให้กิจกรรมที่ชุมชนได้ดำเนินการอยู่เกิดการบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคมและส่งเสริมสวัสดิการเพิ่มเติม หรือมีการขยายขอบเขตการทำงานที่กว้างขวางมากยิ่งขึ้น
- ในการบูรณาการงานดังกล่าว ชุมชนจำเป็นต้องได้รับการหนุนเสริมอย่างไร

4) การกำหนดแนวทาง/กลไกการพัฒนาการพัฒนาระบบเชิงบูรณาการ

เป็นขั้นตอนที่มีวัตถุประสงค์ให้สมาชิกที่เข้าร่วมเวที ได้สร้างเครือข่ายความร่วมมืออันเป็นการผสมผสานพลังการดำเนินกิจกรรมของตนให้เกิดความเข้มแข็งยิ่งขึ้น ซึ่งจะอภิปรายเกี่ยวกับแนวทางที่จะช่วยประเด็นการทำงานของท่านเกิดการเชื่อมโยงกับภาคีเครือข่ายในพื้นที่ระดับภาค หรือจะมีแนวทางการทำงานร่วมกันอย่างไร มีกลไกหรือวิธีการการทำงานเชิงบูรณาการด้านการพัฒนาสังคมในระดับพื้นที่อย่างไร เพื่อร่วมกันกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบรรลุเป้าหมาย ซึ่งมีหลักการสำคัญ คือ

- การกำหนดกิจกรรมควรกำหนดให้เห็นเป็นรูปธรรมชัดเจน
- การกำหนดกลยุทธ์ ไม่ควรเป็นกลยุทธ์เดิม แต่ควรเป็นกลยุทธ์ใหม่ที่สามารถแก้ไขจุดอ่อนของการดำเนินโครงการที่ผ่านมาและเสริมจุดแข็ง

โดยมีคำถามในการถอดบทเรียน ดังนี้

โจทย์ข้อที่ 4 การพัฒนากลไกการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

ประเด็นการอภิปราย

- แนวทางการทำงานเพื่อขับเคลื่อนประเด็นเนื้อหาาร่วมกันในพื้นที่ระดับภาคควรเป็นอย่างไร หรือมีข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดแนวทางอย่างไร
- มีข้อห่วงใยใดบ้างเกี่ยวกับการบูรณาการการทำงานด้านการพัฒนาสังคมร่วมกันเป็นเครือข่ายในระดับพื้นที่
- เงื่อนไขใดที่ทำให้การบูรณาการงานร่วมกันเกิดขึ้นได้ เช่น ลักษณะการทำงาน การประสานความร่วมมือ การได้รับการสนับสนุนส่งเสริมต้องเป็นอย่างไร บทบาทของหน่วยงาน/เจ้าหน้าที่ภาครัฐต้องเป็นอย่างไร

3. ขั้นตอนการดำเนินงาน

3.1 ทบทวน และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม

การออกแบบกิจกรรมเพื่อนำไปสู่วัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คณะวิทยากรได้จัดทำเอกสารประกอบการประชุมเชิงปฏิบัติการ กำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่ชุมชนที่จะเข้าร่วมประชุมด้วยการทบทวนผลการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและลักษณะสวัสดิการสังคมที่เกิดขึ้น ผ่านเกณฑ์บ่งชี้ซึ่งเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการบูรณาการด้านการพัฒนาสังคม โดยคณะวิทยากรได้ศึกษาเชิงเอกสาร (Desk Review) ผลงานวิจัย² บทความทางวิชาการด้านการพัฒนาสังคม ผลจากการทบทวนวรรณกรรมดังกล่าวเป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่าคำอธิบายเกี่ยวกับ “การพัฒนาสังคม” มีความแตกต่างหลากหลายไปตามจุดมุ่งหมายของผู้ดำเนินการไม่ว่าจะเป็นทั้งเป้าหมาย (Ends) วิธีการ (Means) กระบวนการ (Process) หรือการขับเคลื่อนสังคม (Movement) โดยการพัฒนาสังคมได้ถูกกำหนดขึ้นตามลักษณะงานพัฒนา

2 การทบทวนงานวิจัยดังกล่าวมุ่งเน้นงานวิจัยที่ทางกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้อุดหนุนงบประมาณให้โดยจะสำรวจลักษณะขององค์ความรู้ที่เกิดขึ้นว่าเป็นอย่างไรในประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ ซึ่งทำให้เห็นมิติทั้งในเชิงพื้นที่ เชิงกลุ่มเป้าหมาย และเชิงประเด็นที่มีความหลากหลาย และมีการบูรณาการเนื้อหาทั้งสามประเด็นในหลายพื้นที่

ของพื้นที่ที่ต่างเห็นพ้องกันว่านิยามของการพัฒนาสังคมจำเป็นต้องนิยามจากภายในพื้นที่เพื่อให้สอดคล้องกับบริบทความเป็นอยู่ และเป็นนิยามความหมายที่อาจเปลี่ยนแปลงได้

นอกจากนี้ ในส่วนของการจัดสวัสดิการพบว่า ลักษณะความหมายตลอดจนประเภทของสวัสดิการที่พื้นที่ได้ดำเนินการจริง เป็นลักษณะความหมายเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติส่งเสริมการจัดสวัสดิการสังคม พ.ศ.2546 ที่กำหนดไว้ในมาตรา 3 ว่าสวัสดิการสังคมมีขอบข่ายเกี่ยวกับด้านการศึกษา สุขภาพอนามัย ที่อยู่อาศัย การทำงานและมีรายได้ นันทนาการ กระบวนการยุติธรรม และบริการสังคมทั่วไป ซึ่งข้อปรากฏพบว่านิยามของสวัสดิการสังคมในเชิงพื้นที่ เชิงกลุ่มเป้าหมายและเชิงประเด็นนโยบายได้ขยายขอบเขตครอบคลุมไปในเรื่องการจัดการและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กล่าวคือในข้อเท็จจริง หลายพื้นที่ได้มีการขยายแนวทางการดำเนินการเป็นเครือข่ายอนุรักษ์กลายเป็นภาคีความร่วมมือด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เครือข่ายป่าชุมชน³ การบริหารจัดการกองทุนสวัสดิการชุมชนที่มีทั้งมิติการให้ความช่วยเหลือเกื้อกูลและการออมเพื่อจัดทำหลักประกันคุณภาพความมั่นคงในความเป็นมนุษย์ในรูปของสวัสดิการชุมชนหรืออาจเรียกว่า “สวัสดิการชาวบ้าน”⁴

3 การดำเนินงานเกี่ยวกับป่าชุมชนมีจุดเริ่มต้นจากความต้องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในชุมชนไม่ให้มีการบุกรุก สัมปทาน หรือการใช้ประโยชน์ที่ทำให้ป่าเสื่อมโทรม แต่ต้องการให้คงความอุดมสมบูรณ์ไว้เพื่อให้ชาวบ้านสามารถเก็บหาหน่อไม้ เห็ดโคน น้ำผึ้ง ผักปาม่าเป็นอาหารบริโภค และเป็นรายได้เสริม โดยแนวทางการอนุรักษ์ก็คือการสร้างความเข้าใจ ความตระหนักให้เกิดความร่วมมือในการอนุรักษ์ป่าไปยังบุคคลใกล้เคียง เพื่อให้เข้าใจถึงคุณค่าของทรัพยากรในพื้นที่ ขณะที่การใช้สอยประโยชน์โคผลที่เกิดขึ้นในพื้นที่ป่าถือได้ว่าสิ่งเหล่านั้นเป็นสวัสดิการที่ตอบสนองต่อความเป็นอยู่ในการดำรงชีวิต ทำให้สวัสดิการที่เกิดขึ้นเป็นไปพร้อมกับมิติการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและพื้นที่ป่า

4 ความหมายของ “สวัสดิการชาวบ้าน” ในที่นี้ ให้ความหมายถึงสวัสดิการที่คนในชุมชนได้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิต โดยมุมมองที่มีต่อการจัดสวัสดิการก็คือ พวกเขาเหล่านั้นมองว่ากลุ่มคนบางกลุ่มในสังคมมีสวัสดิการ มีคำรักษาพยาบาลที่ได้รับอุดหนุนจากรัฐสามารถเข้าถึงสวัสดิการได้จากบทบาทหน้าที่การงานที่มีอยู่ หรือมี “สิทธิ” ในสวัสดิการ แต่ชาวบ้านซึ่งส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม หาเช้ากินค่ำ ไม่ได้มีหลักประกันใดๆ หรือไม่มีสวัสดิการอะไรมารองรับ จึงจำเป็นต้องสร้างหลักประกันขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือกันและกันภายในชุมชน

3.2 ประชุมคณะทำงานเพื่อกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่และ การเก็บรวบรวมข้อมูล

ทางคณะวิทยากรและเจ้าหน้าที่ บุคลากรจากสำนักมาตรฐานการพัฒนา
สังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้ร่วมกันกำหนดเกณฑ์การพิจารณาคุณสมบัติ
พื้นที่หรือตัวแทนผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อใช้เป็นข้อกำหนดในการคัดเลือกพื้นที่ในการ
ประชุมเชิงปฏิบัติ โดยคำนึงถึงลักษณะพื้นที่ที่มีการดำเนินกิจกรรม/โครงการ
ด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการตามประเด็นในการคัดเลือกพื้นที่⁵
10 ประเด็นอันประกอบด้วย

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน
2. ความเป็นธรรมทางสังคม
3. ความเสมอภาค
4. การสร้างความยั่งยืน
5. ความสามารถในการเข้าถึงความต้องการ
6. การพัฒนาศักยภาพของชุมชน
7. การส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์
8. กระบวนการตัดสินใจของชุมชน
9. การแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี
10. สร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

โดยในแต่ละประเด็นได้กำหนดคำอธิบายไว้ดังนี้

คำอธิบายเกณฑ์/ประเด็นในการพิจารณาคัดเลือกพื้นที่

1. การมีส่วนร่วมของชุมชน

การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดสวัสดิการจะพิจารณาตั้งแต่การทำงาน
ร่วมกันระหว่างองค์กรในท้องถิ่นและภาคประชาชน โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วม

5 ประเด็นการคัดเลือกพื้นที่ได้มาจากสาระสำคัญของแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาสังคม
(Theories of Social Development) แนวคิดเกี่ยวกับนโยบายสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม
(Social Policy and Welfare) แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสังคมและสังคมสงเคราะห์ (Social
Administration and Social Work)

ของชุมชนตั้งแต่การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วม
ดำเนินการ ร่วมประเมินผล ร่วมรับประโยชน์ ร่วมเป็นเจ้าของและร่วมตรวจสอบ
โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแข็งขันถือเป็นเงื่อนไขสำคัญของการทำงาน
ด้านการพัฒนา

2. ความเป็นธรรมทางสังคม

แนวคิดด้านความเป็นธรรมทางสังคม มุ่งเน้นการส่งเสริมโอกาสอย่าง
เท่าเทียม เป็นการสร้างหลักประกันที่ส่งเสริมความมั่นคงในความเป็นมนุษย์ใน
กลุ่มคนต่างๆ อันหมายรวมถึงแนวทางที่ส่งเสริมการอยู่ร่วมกันระหว่างมนุษย์
กับธรรมชาติอย่างไม่เบียดเบียนกัน

3. ความเสมอภาค

ในด้านความเสมอภาคเป็นไปในลักษณะของการจัดสรรสวัสดิการชุมชนเพื่อ
ช่วยเหลือคนในชุมชนตั้งแต่ เกิด แก่ เจ็บ และตาย โดยสวัสดิการที่เกิดขึ้นเป็นการ
มุ่งตอบสนองความต้องการอย่างทั่วถึง ถ้วนหน้า ไม่เลือกปฏิบัติ ซึ่งในบางพื้นที่
ชุมชนได้มีการขยายขอบเขตสวัสดิการให้ครอบคลุมไปยังอีกหลายเรื่องราวหรือ
อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักประกันที่สามารถดูแลชาวบ้านตามสิทธิไปตลอดชีวิต ทำให้
ชาวบ้านได้รับสวัสดิการอย่างทั่วถึง ครอบคลุมและถ้วนหน้า อาทิ การศึกษา อาชีพ
สุขภาพอนามัย การดำเนินชีวิตที่สอดคล้องกับสภาพสังคม เป็นต้น นอกจากนี้
ความเสมอภาคยังพบในด้านการบริหารงานที่เน้นความเสมอภาคของสมาชิกกล่าว
คือสมาชิกมีสิทธิมีเสียงในการกำหนดแนวทางการบริหารสวัสดิการให้สอดคล้อง
กับปัญหาและความต้องการ ตลอดจนร่วมกันวางแผนในการบริหารงานสวัสดิการ
ของชุมชนโดยมองว่าสวัสดิการของชุมชนเป็นเรื่องราวของทุกคนในชุมชน

4. การสร้างความยั่งยืน

การสร้างความยั่งยืนถูกอธิบายได้เด่นชัดในเรื่องการขยายผลการดำเนินงาน
ของกองทุน และการส่งผ่านแนวความคิด การเปิดโอกาสให้เข้ามาร่วมทำงานด้าน
การจัดสวัสดิการสังคมของคนทำงานสู่กลุ่มเด็กและเยาวชน รวมถึงการขยายผล
การดำเนินงานจากภายในชุมชนให้ครอบคลุมกลุ่มต่างๆ และการขยายกองทุนไปยัง
ภายนอกพื้นที่ใกล้เคียงให้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นเครือข่าย เพื่อสร้างเครือข่ายพันธมิตร
และสวัสดิการที่มีความเข้มแข็ง โดยอาศัยกลไกภาครัฐเป็นเครื่องมือในการ
ขับเคลื่อนสู่พื้นที่อื่น

5. ความสามารถในการเข้าถึงความต้องการและตอบสนองความต้องการของชุมชน

ความสามารถในการเข้าถึงความต้องการและตอบสนองความต้องการของชุมชนมีที่มาจากความต้องการของคนในชุมชนประกอบกับกระบวนการทำงานของคณะทำงานที่มีการค้นหาปัญหา ความต้องการที่ควรได้รับการตอบสนอง เพื่อกำหนดเป็นเรื่องราวหรือกิจกรรมต้องมีการดำเนินการช่วยเหลือผ่านกองทุนสวัสดิการ

6. การพัฒนาศักยภาพของชุมชน

การดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมไม่ได้เป็นเพียงกิจกรรมที่ส่งเสริมโอกาสผ่านการกู้เงินเพื่อใช้ในการประกอบอาชีพ หากแต่ต้องการให้สมาชิกตลอดจนคณะกรรมการได้รับการส่งเสริม การพัฒนา ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาดูงาน การให้ความรู้โดยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐผ่านกิจกรรมการอบรมและเข้าร่วมสัมมนาเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาชุมชน การเรียนรู้จากผู้นำที่ประสบความสำเร็จเพื่อจุดประกายความคิดและให้ชาวบ้านคิดเอง นอกจากนี้ ยังมี การกระตุ้นให้ชาวบ้านคิดเอง คิดเป็น และพยายามพัฒนากลุ่มคนรุ่นใหม่ตั้งแต่ วิถีคิด การดำเนินงาน และการขยายผลให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารกองทุน ผ่าน การศึกษาดูงานนอกพื้นที่ การอบรม การสัมมนาเพื่อนำความรู้ไปพัฒนาชุมชน

7. การส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

การส่งเสริมคุณค่าและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เด่นชัดในเรื่องการให้คุณค่ากับการเป็นเจ้าของร่วมกันของคนในชุมชน โดยสวัสดิการกองทุนชุมชนที่เกิดขึ้นถือเป็นผลดีผลร่วมกันของคนทั้งชุมชนที่ผ่านการบริหารงานโดยตัวแทนของคนในชุมชน คุณค่าดังกล่าวเป็นคุณค่าที่สำคัญเพราะนอกจากจะทำให้คนแต่ละที่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงรู้สึกถึงคุณค่าความภาคภูมิใจในตัวเองแล้ว ยังก่อให้เกิดคุณค่าร่วมของผู้นั้นในชุมชนที่รู้สึกหวงแหนและเป็นเจ้าของ เกิดความรู้สึกสำนึกรักกองทุน อันก่อให้เกิดการพัฒนาชุมชนโดยคนในชุมชนเอง เปิดโอกาสให้ชาวบ้านรวมกลุ่มเพื่อแก้ไขปัญหาเองโดยมีองค์กรภาครัฐให้การสนับสนุน

8. กระบวนการตัดสินใจของชุมชน

กระบวนการตัดสินใจของชุมชนอาจปรากฏในลักษณะการเสนอความคิด

เห็นร่วมกัน เพื่อหาข้อตกลงร่วมและต้องได้รับความเห็นชอบจากมติที่ประชุมสมาชิก โดยถือเสียงส่วนใหญ่เป็นสำคัญผ่านการลงคะแนนเสียงภายใต้แนวคิดประชาธิปไตย กระบวนการตัดสินใจยังพบในลักษณะการพิจารณาภายใต้เงื่อนไขของกฎระเบียบที่ชัดเจนเป็นลายลักษณ์อักษรและใช้ฐานข้อมูลในการตัดสินใจร่วมแก้ไขปัญหา วิเคราะห์สถานการณ์ก่อนการดำเนินงานหรือสรุปผลที่ได้ตัดสินใจจากบุคคลใดบุคคลหนึ่ง นอกจากนี้ยังพบว่ากระบวนการตัดสินใจมาจากฐานคิดเรื่องการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชน

9. มุ่งแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดี

การมุ่งแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีเกิดขึ้นในลักษณะการจัดสวัสดิการด้านต่างๆ ครอบคลุมทั้งเชิงประเด็นโดยมีการขยายประเด็นต่างๆ ให้กลายเป็นสวัสดิการเพิ่มมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง และการดำเนินการสวัสดิการที่ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายในชุมชนเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตของชาวบ้าน ทั้งด้านการมุ่งแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจ ความยากจน ภาวะหนี้สิน เพื่อสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ปลอดภัย การลด ละ เลิกอบายมุขและสินค้าฟุ่มเฟือย โดยปลูกฝังให้คนในชุมชนรู้จัก “การออม” ด้านสุขภาพอนามัย ส่งเสริมสุขภาพกายและใจ การป้อมปรามยาเสพติด เป็นต้น ด้านการศึกษาให้ความสำคัญกับการให้ทุนการศึกษา นอกจากนี้การมุ่งแก้ปัญหาของชุมชนให้เกิดความเป็นอยู่ที่ดีเชิงกลุ่มเป้าหมายให้ความสำคัญกับการช่วยเหลือและจัดสรรสวัสดิการแก่กลุ่มผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้ที่ช่วยเหลือตนเองไม่ได้และสมาชิกที่เจ็บป่วย

10. การสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชน

การสร้างการเปลี่ยนแปลงในชุมชนเกิดขึ้นมิติต่างๆ ดังนี้

ด้านเศรษฐกิจซึ่งเกิดขึ้นในลักษณะการเสริมสร้างอาชีพ สร้างรายได้ ทำให้ชาวบ้านมีทุนหมุนเวียนในการประกอบอาชีพ ช่วยลดภาระหนี้สินนอกระบบและหนี้สินในภาคครัวเรือน ทำให้ชาวบ้านเห็นคุณค่าของเงินและปรับเปลี่ยนพฤติกรรมสู่การออมและการใช้จ่ายอย่างประหยัด เนื่องจากคนชุมชนเริ่มเรียนรู้ประโยชน์ของการ “ออม” และยังส่งผลให้ก่อให้เกิดสวัสดิการที่สามารถช่วยเหลือคนในชุมชนได้

ด้านสุขภาพอนามัย ชาวบ้านมีสุขภาพร่างกายแข็งแรงและผู้สูงอายุเจ็บป่วยน้อยลง

ด้านวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถพลิกฟื้นวิถีชีวิตชุมชน ก่อให้เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน มีการเกื้อหนุนจนเจือทำให้ครอบครัวมีความสัมพันธ์ขึ้น ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มกันเพื่อช่วยเหลือคนในชุมชน

ด้านความมั่นคงในการดำเนินชีวิต ชาวบ้านมีความเป็นอยู่คุณภาพชีวิตดีขึ้น มีความมั่นใจในการดำเนินชีวิต เนื่องจากเกิดหลักประกันความมั่นคงของชีวิต ตั้งแต่เกิดจนตาย สมาชิกเกิดความภาคภูมิใจและอบอุ่นใจที่มีหลักประกันเมื่อยามเจ็บป่วยหรือเสียชีวิต

ด้านความเข้มแข็งของชุมชน เกิดความรักใคร่สามัคคีในครอบครัวและชุมชน ทำให้เด็กมีปัญหาลดลง

ด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน เกิดการพัฒนาหมู่บ้านให้พึ่งตนเองได้ ชาวบ้านหันมาใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและพึ่งตนเอง นอกจากนี้ยังเน้นให้ชาวบ้านเป็นคนเคลื่อนงานของกลุ่มเอง โดยมี องค์การภาครัฐเป็นฝ่ายสนับสนุน

ด้านอื่นๆ เช่น ผลจากการจัดตั้งกองทุนได้ขยายไปสู่การเกิดขึ้นของกองทุนอื่นๆ ในพื้นที่และกิจกรรมสวัสดิการด้านอื่น การยกระดับการศึกษาของคนในชุมชนและการเกิดแรงบันดาลใจและการจัดสวัสดิการชุมชน

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่าสวัสดิการชุมชนที่เกิดขึ้นโดยตัวมันเองมิได้ก่อให้เกิดผลลัพธ์เพียงแค่การสร้างโอกาสในการประกอบอาชีพหรือเป็นหลักประกันในการดำเนินชีวิตเท่านั้น หากแต่ผลของการดำเนินสวัสดิการได้ก่อให้เกิดผลกระทบทั้งในระยะสั้นและระยะยาวที่ถือเป็นรากฐานสำคัญของสังคม

3.3 สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นเอกสารที่จัดทำขึ้นเก็บรวบรวมข้อมูลพื้นที่เข้าร่วมประชุมโดยเป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิที่เกี่ยวกับความเป็นมา ลักษณะกิจกรรม และผลการดำเนินการที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับพื้นที่ผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อสรุปเป็นเอกสารประกอบการประชุมใช้สำหรับการแนะนำพื้นที่เข้าร่วมประชุม และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้

3.4 จัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ 5 ภาค

ในส่วนของกิจกรรมเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ทางผู้จัดโครงการ (สมพ.) ประสานงานกับสำนักงาน

พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดและสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการเขตในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อติดต่อไปยังชุมชนที่ได้รับเชิญให้เข้าร่วมประชุม รวมถึงหน่วยงานในพื้นที่ อาทิ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น หรือหน่วยงานราชการอื่น อันเป็นหน่วยงานที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากเครือข่ายทุกภาคส่วน เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

3.5 จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยกิจกรรมหลักดังนี้

3.5.1 การชี้แจงวัตถุประสงค์การประชุม ในรูปของการบรรยาย การอภิปรายให้ความรู้และประสบการณ์ในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการสังคม

3.5.2 การนำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมในระดับพื้นที่⁶ โดยมุ่งให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับทราบถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3.5.3 การถอดบทเรียนการทำงาน เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการประชุม โดยกิจกรรมเวทีว่าด้วยการถอดบทเรียนนับเป็นวิธียาหนึ่งที่ได้รับการนำมาปฏิบัติในโครงการวิจัยและพัฒนาที่ดำเนินการโดยภาคส่วนต่างๆ อย่างแพร่หลาย คณะวิทยากรจากคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และคณะสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล รวมถึงบุคลากรของสำนักมาตรฐานฯ ซึ่งรับผิดชอบโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ตระหนักถึงความสำคัญของการถอดบทเรียนในฐานะเป็นเครื่องมือช่วยให้โครงการนำความรู้ที่ได้ไปพัฒนาโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ก่อให้เกิดการกระทำผิดซ้ำ จึงได้เลือกการถอดบทเรียนมาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงานและพัฒนาศักยภาพแก่ภาคีเครือข่ายของสำนักมาตรฐานฯ ในการจัดประชุมปฏิบัติการครั้งนี้

6 เนื้อหาของรายงานสถานการณ์ทางสังคมเป็นการประมวลสรุปข้อมูลทุติยภูมิจากแหล่งต่างๆ อาทิ หน่วยงานภาครัฐ องค์การพัฒนาเอกชน รวมถึงฐานข้อมูลทางสถิติ เอกสาร บทความทางวิชาการ เนื้อหาของรายงานดังกล่าวจึงเป็นการใช้ชุดข้อมูลทุติยภูมิในการอธิบายประเด็นต่างๆ ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคเหนือ โดยรายละเอียดเกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมในกรณีพื้นที่ภาคเหนือ โดยดูเพิ่มเติมในรายงานส่วนที่ 2

ด้วยเหตุว่าเครื่องมือในการถอดบทเรียนมีอยู่หลายวิธีการ แต่ในการในการประชุมเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ภาคีเครือข่ายได้เรียนรู้ผลการทำงานของตนเอง ในขณะที่เดียวกันก็ได้ความรู้บทเรียนจากการปฏิบัติจริง ตลอดจนมีความรู้สึกเป็นเจ้าขององค์ความรู้และบทเรียนนั้น เพื่อนำบทเรียนที่ได้ไปปรับปรุงกระบวนการดำเนินงานของตนอย่างต่อเนื่อง จึงเลือกการถอดบทเรียนหลังการปฏิบัติ (After Action Review) มาเป็นเครื่องมือในการดำเนินงาน ที่สำคัญของการถอดบทเรียนลักษณะนี้อยู่ที่ “การมีส่วนร่วมในการคิด-แลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน” ตลอดกระบวนการ เพื่อให้เกิดผลลัพธ์ คือ “ปัญญา” และการยอมรับในการนำไปปฏิบัติอย่างเห็นคุณค่า อันจะทำให้สิ่งที่คิดวางแผนร่วมกัน นำไปสู่การปฏิบัติจริงในทิศทางที่ดีขึ้น และเกิดกระบวนการเคลื่อนไหวทางสังคมอย่างมีการออกแบบให้เกิดผลลัพธ์ที่ต้องการ มิใช่เป็นกระบวนการที่ปล่อยไปตามธรรมชาติหรือให้ผุดบังเกิด (emergence) ขึ้นเอง

สำหรับปฏิบัติการการถอดบทเรียนเริ่มจากขั้นตอนการถอดบทเรียนตามโจทย์ที่ 1-3 โดยคณะวิทยากรแบ่งกลุ่มผู้เข้าร่วมเวทีออกเป็นกลุ่มย่อย 8 กลุ่ม ตามลักษณะกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่ จำนวนสมาชิกกลุ่มอยู่ระหว่าง 5-6 คน โดยมีผู้อำนวยกระบวนการเรียนรู้ (Facilitator) อยู่ประจำในทุกกลุ่มย่อย ส่วนในช่วงการวางแผนอนาคตหรือการกำหนดแนวทางกลไกการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการที่มหาวิทยาลัยจัดแบ่งกลุ่มใหม่เป็น 2 กลุ่มโดยใช้ประเด็นที่ผู้ร่วมเวทีสนใจหรือดำเนินการอยู่เป็นเกณฑ์การจัดกลุ่ม

ต่อจากนั้นก็จะมีผู้นำเสนอผลการฝึกปฏิบัติของกลุ่มย่อย โดยเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนอภิปรายร่วมกัน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ข้ามกลุ่ม รวมถึงมีการตั้งข้อสังเกตต่อประเด็นสำคัญทั้งหมดโดยคณะวิทยากร

3.5.4 การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาแนวทาง วิธีการ การบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

นอกจากการให้ความรู้เชิงวิชาการและปฏิบัติการจริงด้านการถอดบทเรียนการวิเคราะห์สถานการณ์ทางสังคมเชิงพื้นที่แล้ว คณะวิทยากรได้ออกแบบกิจกรรมให้มีกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบข้ามกลุ่มโดยเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้นำความรู้และประสบการณ์มาทบทวนตนเอง และกำหนดแนวทาง วิธีการ

การบูรณาการการทำงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมร่วมกัน เพื่อสร้างข้อสรุปในเชิงพื้นที่ในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมต่อไป

3.6 จัดทำรายงานสรุป และสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ด้านการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้ผลการประชุมดังกล่าวอันเป็นความรู้ชุดใหม่ที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ร่วมกันผ่านปฏิบัติการทางสังคมอย่างมีส่วนร่วมแบบเข้มข้น (Active Participation) ทางสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และคณะวิทยากรได้ร่วมกันสรุปชุดความรู้ของเวทีการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมของแต่ละพื้นที่และสรุปภาพรวมของทุกเวทีทั้ง 5 ภูมิภาคในรูปของเอกสารเพื่อสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้และส่งมอบความรู้ดังกล่าวกลับคืนพื้นที่ชุมชนและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

4. พื้นที่ดำเนินการ

การดำเนินการในพื้นที่ 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

5. กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุม

ผู้เข้าร่วมประชุม ประกอบด้วย ผู้บริหารหน่วยงาน ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ราษฎรชาวบ้าน ผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล) องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชนในพื้นที่ 5 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยการกำหนดการจัดประชุมเป็น 5 ครั้ง จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมพื้นที่ละ 60 คน รวมทั้งสิ้น 300 คน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ผู้เข้าประชุมเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และได้รับองค์ความรู้และประสบการณ์ในการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

6.2 ได้แนวทางในการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมผ่านการแลกเปลี่ยนเรียนรู้แบบข้ามพื้นที่

6.3 กลไกการดำเนินงานด้านพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมทุกภาคส่วนสามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมได้อย่างเป็นระบบในรูปของเอกสารทางวิชาการว่าด้วยชุดองค์ความรู้ด้านการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

ส่วนที่ 2

สถานการณ์ทางสังคม
ของพื้นที่ระดับภาค :
กรณีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ได้จัดทำโครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการในปีงบประมาณ 2552 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมให้สามารถเข้าถึงประชาชนในกลุ่มเป้าหมายต่างๆ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความเชื่อมประสาน ทั้งเชิงพื้นที่และเชิงประเด็น อันนำไปสู่บูรณาภาพแห่งการพัฒนาสังคมอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

ดังนั้น เพื่อให้โครงการดังกล่าวเป็นไปตามจุดมุ่งหมายที่กำหนด ทางสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ร่วมกับทางคณะวิทยากรได้จัดทำเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการฯ ขึ้น เพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การกำหนดแนวทาง และกลไกในการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การนำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมระดับพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และใช้เป็นข้อมูลป้อนเข้า (Input) เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้นำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการหารือ วางแผน และกำหนดแนวทางการขับเคลื่อนการทำงาน ตลอดจนขยายมิติของงานด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในระดับภาคให้พร้อมรับกับบริบทที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว

การนำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมเป็นผลการศึกษาจากเอกสารที่มีการรวบรวมและนำเสนอข้อมูลของหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งความมุ่งหมายของคณะวิทยากรในการนำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมคือต้องการชี้ให้เห็นถึงมิติด้านการพัฒนาสังคมที่มีความหลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นมิติด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ที่เกี่ยวข้องเนื้อหาทั้งเชิงประเด็นและกลุ่มเป้าหมาย โดยเนื้อหาของรายงานเป็นเพียงข้อเท็จจริงส่วนหนึ่งที่เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อใช้เป็นเนื้อหาประกอบการจัดเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม” ภายใต้บริบทพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยมีสาระสำคัญดังต่อไปนี้

1. ลักษณะเชิงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือนิยมเรียกกันทั่วไปว่า ภาคอีสาน เป็นภาคที่มีพื้นที่และประชากรมากที่สุดในประเทศไทย มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศลาว และกัมพูชา โดยมีแม่น้ำและเทือกเขาเป็นเส้นกั้นเขตแดน ลักษณะภูมิประเทศเป็นพื้นที่ราบสูง เทือกเขาสูงสลับซับซ้อน มีลักษณะเป็นแอ่งคล้ายกระทะ เป็นต้นกำเนิดแม่น้ำหลายสาย และเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณ สามารถอธิบายโดยจำแนกตามกลุ่มจังหวัดได้ดังนี้

● **กลุ่มที่ 1** กลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนบน 10 จังหวัด (ประกอบด้วย จังหวัดกาฬสินธุ์ ขอนแก่น นครพนม มุกดาหาร มหาสารคาม เลย สกลนคร อุดรธานี หนองบัวลำภู และหนองคาย) เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีความหลากหลายทางกายภาพ มีแม่น้ำโขงไหลผ่าน และเป็นจุดยุทธศาสตร์ทางการค้าระหว่างประเทศไทยและประเทศลาว อาณาเขตกว้างขวาง ศักยภาพในการพัฒนาระดับจังหวัดสูง อีกทั้งยังเป็นศูนย์รวมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เป็นที่ตั้งของสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ เส้นทางคมนาคมสะดวกทั้งทางรถยนต์ และรถไฟที่เชื่อมต่อประเทศเพื่อนบ้าน อุดมสมบูรณ์ด้วยป่าไม้ ภูเขา มีแม่น้ำสำคัญหลายสาย เป็นแหล่งผลิตอาหารทั้งด้านพืชผล และปลาที่มากที่สุดในประเทศ มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ วัฒนธรรม และประเพณี มีแหล่งท่องเที่ยวที่หลากหลาย ทั้งทางธรรมชาติ และวัฒนธรรม และเป็นแหล่งอารยธรรมโบราณที่มีชื่อเสียงระดับโลก

● **กลุ่มที่ 2** กลุ่มจังหวัดภาคอีสานตอนล่าง (ประกอบด้วยจังหวัดร้อยเอ็ด ยโสธร อุบลราชธานี อำนาจเจริญ ศรีสะเกษ บุรีรัมย์ สุรินทร์ ชัยภูมิ และนครราชสีมา) จากการที่เป็นพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ในด้านการผลิตข้าวหอมมะลิ และ เลือกลินเอร์ มีความหลากหลายทางเชื้อชาติ วัฒนธรรมอาณาเขตติดต่อกับลาว และกัมพูชา ลักษณะเป็นเทือกเขาสูง เป็นที่ตั้งอาณาจักรและอารยธรรมโบราณ (เขาพระวิหาร ผาแต้ม) มีการขุดค้นพบโบราณสถานหลายแห่งในพื้นที่นี้ จึงเป็นแหล่งมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญและเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญระดับประเทศ ศักยภาพการพัฒนาระดับจังหวัดสูง เป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าที่สำคัญของประเทศ (เขื่อนปากมูล และเขื่อนสิรินธร) การคมนาคมสะดวก ทั้งทางรถยนต์และรถไฟ มีด่านพรมแดนไทย-ลาวที่มีความสำคัญทางด้านความสัมพันธ์ระดับประเทศ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ผลิตสินค้าหัตถกรรมชื่อดังระดับประเทศ จำพวกผ้าไหม และสิ่งทอ

พื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงมีบทบาทในการเป็นพื้นที่การผลิตพืชผลทางการเกษตร และเป็นศูนย์กลางการค้าระหว่างประเทศ การขนส่งและการค้าเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้าน เป็นฐานการเรียนรู้และวิจัย และเป็นศูนย์รวมอารยธรรมที่สำคัญระดับประเทศ

2. การพัฒนาและบริบทการเปลี่ยนแปลง

การพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมที่ผ่านมาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

2.1 ด้านเศรษฐกิจ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีบทบาทสำคัญต่อเศรษฐกิจส่วนรวมของประเทศ โดยมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคและอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจตลอดจนรายได้ครัวเรือนสูงเมื่อเทียบกับภาคอื่นๆ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

● **ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัว (GRP per capita)** สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่า ปี 2550 ทุกภาคมีผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวเพิ่มขึ้นจากปี 2549 โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เพิ่มขึ้น 4,082 บาท หากเปรียบเทียบผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวนั้นภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าเฉลี่ยผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวสูงสุดที่ระดับ 324,609 บาท ต่อปี แต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าต่ำสุดที่ 40,144 บาท ต่อปี ค่าความแตกต่างประมาณ 8.1 เท่า

ตารางที่ 1 ผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวและอัตราเพิ่มในปี 2549-2550

ภาค	GRP per capita (บาท/ปี)		อัตราเพิ่ม	
	2549	2550	2549	2550
ตะวันออกเฉียงเหนือ	36,062	40,144	12.1	11.3
เหนือ	57,914	63,088	11.9	8.9
ใต้	90,724	93,821	12.8	3.4
ตะวันออก	293,808	324,609	14.0	10.5
ตะวันตก	91,003	96,714	10.2	6.3
กลาง	186,780	203,245	10.8	8.8

ภาค	GRP per capita (บาท/ปี)		อัตราเพิ่ม	
	2549	2550	2549	2550
กทม. และปริมณฑล	296,676	314,387	6.0	6.0
เฉลี่ยทั่วประเทศ	119,579	128,606	9.7	7.5

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

● **อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ** สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติระบุว่าปี 2550 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการขยายตัวลดลง ร้อยละ 5.9 ซึ่งในปี 2549 มีอัตราการขยายตัวถึง 8.1 อัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกเฉียงเหนือลดลงถึง 2.2

ตารางที่ 2 อัตราการขยายตัวและโครงสร้างการผลิตรายภาค (ร้อยละ)

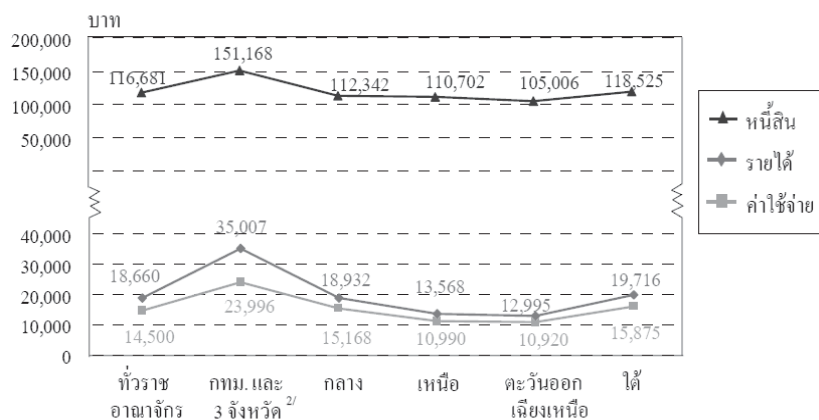
ภาค	อัตราขยายตัว		โครงสร้าง	
	2549	2550	2549	2550
ตะวันออกเฉียงเหนือ	8.1	5.9	9.9	10.0
เหนือ	5.4	4.9	8.2	8.2
ใต้	4.8	1.8	8.9	8.6
ตะวันออก	4.8	5.6	16.0	16.1
ตะวันตก	3.7	4.0	3.9	3.8
กลาง	6.8	7.0	8.9	9.1
กทม. และปริมณฑล	4.7	4.8	44.2	44.2
เฉลี่ยทั่วประเทศ	5.2	4.9	100.0	100.0

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

อย่างไรก็ตาม เศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ ปี 2550 ชะลอตัวลงจากร้อยละ 5.2 เหลือร้อยละ 4.9 และมีการชะลอตัวอย่างต่อเนื่อง โดยทั้งปี 2551 เศรษฐกิจขยายตัวเพียงร้อยละ 2.6 เนื่องจากการส่งออกลดลงทั้งสินค้าและบริการ ประกอบกับการลงทุนลดลง

● **รายได้ครัวเรือน** สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ปี 2550 พบว่า รายได้ของครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีรายได้ต่ำที่สุดในระดับประเทศ คือ 12,995 บาท ซึ่งต่ำกว่ารายได้เฉลี่ยครัวเรือนทั่วประเทศ คือ 18,600 บาท เมื่อนำรายได้เฉลี่ยครัวเรือนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มาเปรียบเทียบกับรายได้ครัวเรือนเฉลี่ยทั่วประเทศ แตกต่างกันถึง 5,605 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 30.13

แผนภูมิที่ 1 รายได้ ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนและหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน รายภาค ปี 2550

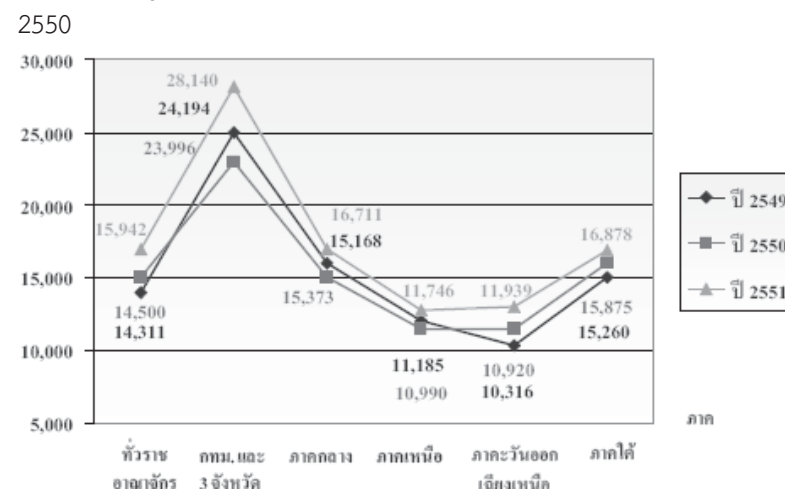

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

● **ค่าใช้จ่ายครัวเรือน** สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน ปี 2551 พบว่า ครัวเรือนทั่วประเทศ มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 15,942 บาท ค่าใช้จ่ายส่วนใหญ่ร้อยละ 34.2 เป็น ค่าอาหารและเครื่องดื่ม รองลงมาเป็นค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการเดินทางและยานพาหนะ ร้อยละ 19.3 ค่าที่อยู่อาศัยและเครื่องใช้ภายในบ้าน ร้อยละ 19.1 ค่าเครื่องนุ่งห่ม/รองเท้า ร้อยละ 5.3 การบันเทิง/การจัดงานพิธี ร้อยละ 3.3 การสื่อสาร ร้อยละ 3.2 เวชภัณฑ์ค่ารักษาพยาบาล ร้อยละ 2.2 การศึกษา ร้อยละ 2.2 กิจกรรมทางศาสนา ร้อยละ 1.1 9 ตามลำดับ

เมื่อเปรียบเทียบค่าใช้จ่าย ปี 2549-2551 พบว่า ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำกว่าภาคอื่นๆ แต่มากกว่าภาคเหนือเพียง 193 บาท หรือคิดเป็นร้อยละ 1.6 ค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อเดือนของภาคตะวันออกเฉียงเหนือในปี 2551 เพิ่มขึ้นจาก 10,920 บาท ในปี 2550 เป็น 11,939 บาท เพิ่มขึ้น 1,019 บาท หรือเพิ่มขึ้นร้อยละ 9.3 จากปี 2550-2551

แผนภูมิที่ 2 เปรียบเทียบค่าใช้จ่ายเฉลี่ยต่อครัวเรือนรายภาค ปี 2549-2551

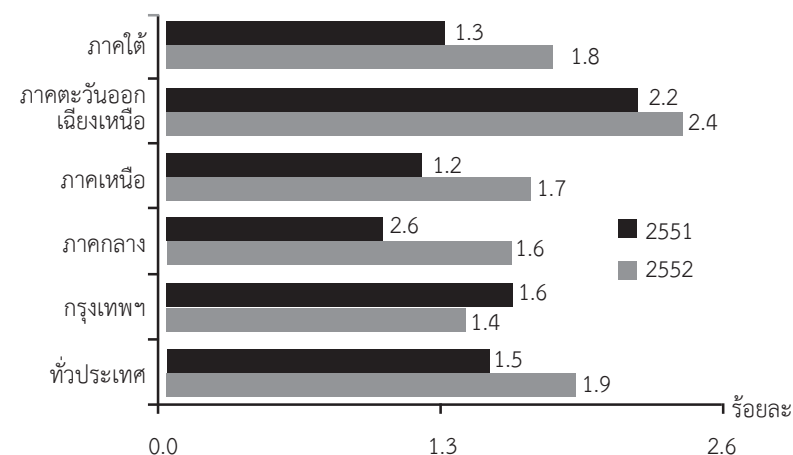
ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

2.2 ต้นสังกัด

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจที่น้อยกว่าภาคอื่นๆ ซึ่งส่งผลให้เกิดการย้ายถิ่นของประชากร ภาวะการว่างงาน แรงงานไทยที่ออกไปทำงานอยู่ต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ครอบครัวอย่าร้าง เด็กและเยาวชนมีปัจจัยเสี่ยงต่อการมีพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ ผู้สูงอายุต้องอยู่ตามลำพัง อันส่งผลกระทบต่อความมั่นคงของมนุษย์และความสุข ดังรายละเอียด

● **อัตราการว่างงาน** สำนักงานสถิติแห่งชาติ ได้ทำการสำรวจภาวะการณทำงานของประชากรปี 2552 เดือนมีนาคม พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนผู้ว่างงานทั้งสิ้น 7.11 แสนคน หรือคิดเป็นอัตราการว่างงาน ร้อยละ 1.9 โดยภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีจำนวนผู้ว่างงานมากที่สุด 3.01 แสนคนเมื่อเปรียบเทียบกับอัตราการว่างงานกับช่วงเวลาเดียวกันกับปี 2551 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีอัตราการว่างงานเพิ่มขึ้นร้อยละ0.2 ซึ่งเป็นลำดับท้ายสุดของประเทศ

แผนภูมิที่ 3 เปรียบเทียบอัตราการว่างงานรายภาค เดือนมีนาคม ปี 2551 กับ ปี 2552

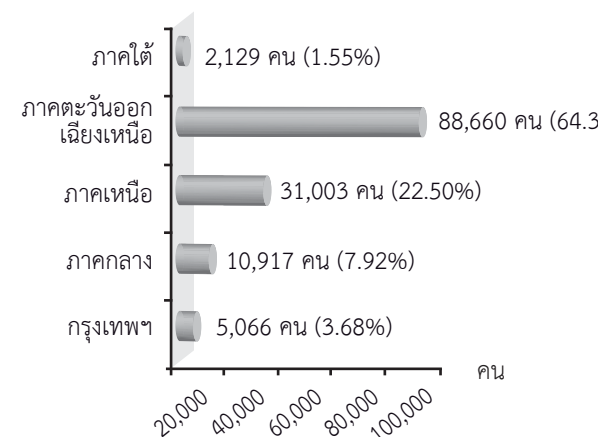

ที่มา : สำนักงานสถิติแห่งชาติ

● **แรงงานไทยไปทำงานต่างประเทศ** กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงานได้ระบุว่า ปี 2551 มีแรงงานไทยที่ลงทะเบียนแจ้งความประสงค์ไปทำงานต่างประเทศผ่านกรมการจัดหางานทั้งสิ้น 137,775 คน โดยแรงงานที่แจ้งความประสงค์เดินทางไปทำงานต่างประเทศส่วนใหญ่มียุคมีถิ่นที่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมากที่สุดคือจำนวน 88,660 คน คิดเป็นร้อยละ 64.35 เมื่อพิจารณา

ข้อมูลเป็นรายจังหวัดพบว่าตลอดปี 2551 (มกราคม-ธันวาคม 2551) จังหวัดที่มีการแจ้งความประสงค์เดินทางไปทำงานมากที่สุด 5 อันดับแรก ได้แก่ 1) อุตรดิตถ์ 15,015 คน คิดเป็นร้อยละ 10.90 ของแรงงานที่แจ้งความประสงค์ทั้งหมด 2) นครราชสีมา 11,181 คน (ร้อยละ 8.12) 3) ขอนแก่น 11,025 คน (ร้อยละ 8.0) 4) หนองคาย 7,694 คน (ร้อยละ 5.58) และ 5) บุรีรัมย์ 6,930 คน (ร้อยละ 5.03) ซึ่งตัวเลขดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมูลภูมิภาคที่พบว่าแรงงานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือแจ้งความประสงค์สูงสุด

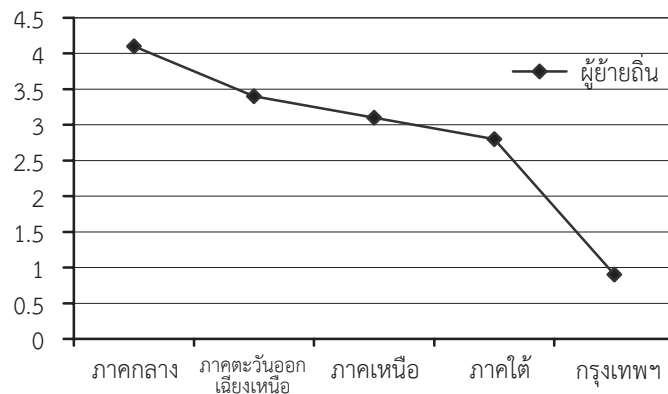
แผนภูมิที่ 4 จำนวนแรงงานไทยที่แจ้งความประสงค์ไปทำงานต่างประเทศ ปี 2551

ที่มา : กรมการจัดหางาน กระทรวงแรงงาน

● **การย้ายถิ่น** สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจการย้ายถิ่น ของประชากร ปี 2550 พบว่า ผู้ย้ายถิ่นมีจำนวน 2.1 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 3.2 ของประชากรทั้งประเทศ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนของผู้ย้ายถิ่นเป็นอันดับสอง คือ ร้อยละ 3.1 รองลงมาจากภาคกลาง คือ ร้อยละ 4.1

แผนภูมิที่ 5 ร้อยละของผู้ย้ายถิ่นแต่ละภาค จำแนกตามภาคที่อยู่ปัจจุบัน

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : ผู้ย้ายถิ่น หมายถึง ผู้ที่ย้ายสถานที่อยู่อาศัย จากหมู่บ้านหนึ่งหรือเขตเทศบาลหนึ่ง หรือจากต่างประเทศซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยครั้งสุดท้ายมายังอีกหมู่บ้านหนึ่งหรือเขตเทศบาลหนึ่ง

● **อัตราการหย่าร้าง** กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย รายงานจำนวนและร้อยละของการจดทะเบียนสมรสและการหย่า ปี 2548–2549 พบว่าร้อยละของการจดทะเบียนสมรสของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเดิมร้อยละ 30.5 เป็นร้อยละ 30.4 ลดลง ร้อยละ 0.1 ร้อยละของการจดทะเบียนหย่าของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จากเดิมร้อยละ 23.9 เป็น ร้อยละ 25.0 เพิ่มขึ้นร้อยละ 1.1 ปี 2549 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนการจดทะเบียนสมรส 108,291 คู่ และมีการจดทะเบียนหย่า 24,469 คู่

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของการจดทะเบียนสมรสและการหย่า จำแนกตามภาค ปี 2548–2549

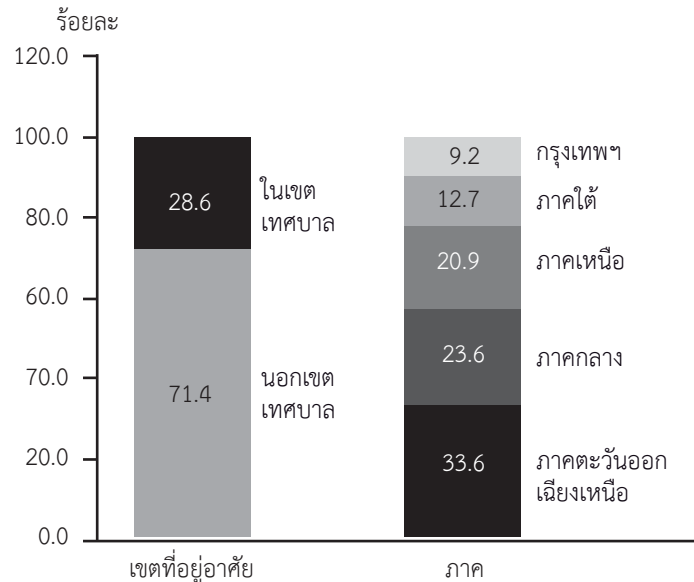
ภาค	สมรส				หย่า			
	2548		2549		2548		2549	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ทั่วประเทศ	345,234	100.0	356,187	100.0	90,688	100.0	97,563	100.0
กรุงเทพฯ	45,420	13.2	47,340	13.3	15,158	16.7	15,582	16.0
กลาง	92,715	26.8	97,510	27.4	27,203	30.0	29,766	30.5
เหนือ	58,641	17.0	58,731	16.5	18,118	20.0	18,694	19.2
ตะวันออกเฉียงเหนือ	105,324	30.5	108,291	30.4	21,654	23.9	24,469	25.0
ใต้	43,134	12.5	44,309	12.4	8,555	9.4	9,052	9.3

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

● **ผู้สูงอายุ** สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย ปี 2550 พบว่า ประเทศไทยมีจำนวนและสัดส่วนของผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 10.7 ในขณะที่ดัชนีผู้สูงอายุก็มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จนเกือบจะเป็นครึ่งหนึ่งของประชากรวัยเด็กในปี 2550 นอกจากนี้ยังพบว่าอัตราส่วนเกื้อหนุนผู้สูงอายุมีแนวโน้มลดลงเหลือ 6.3 ในปี 2550 ยังพบอีกว่าผู้สูงอายุไทยที่อาศัยอยู่คนเดียวตามลำพังในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นเป็นร้อยละ 7.7 ในปี 2550

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนผู้สูงอายุอาศัยอยู่มากที่สุดร้อยละ 33.6 รองลงมาคือ ภาคกลาง ร้อยละ 23.6 ภาคเหนือร้อยละ 20.9 และภาคใต้ร้อยละ 12.7 สำหรับกรุงเทพมหานครมีผู้สูงอายุน้อยสุดคิดเป็นร้อยละ 9.2

แผนภูมิที่ 6 ร้อยละการกระจายตัวของประชากรผู้สูงอายุ ตามเขตที่อยู่อาศัยและภาค ปี พ.ศ.2550

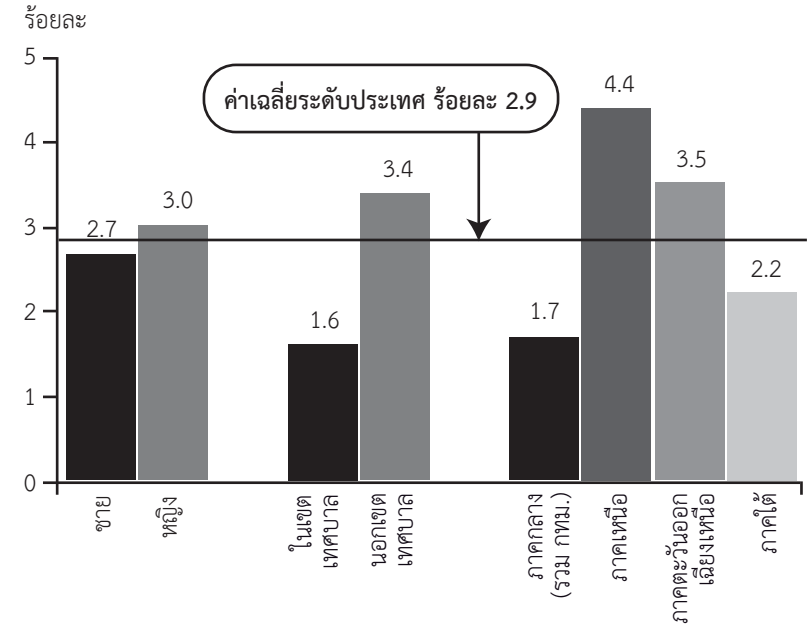

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ

หมายเหตุ : ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุ 60 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป

● **คนพิการ** สำนักงานสถิติแห่งชาติได้ทำการสำรวจประชากรที่พิการในประเทศไทยปี 2550 พบว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคนพิการ ร้อยละ 3.5 สูงกว่าค่าเฉลี่ยระดับประเทศเป็นอันดับ 2 รองลงมาจากภาคเหนือที่ ร้อยละ 4.4 ซึ่งค่าเฉลี่ยระดับประเทศคือประชากรที่พิการ จำนวน 1.9 ล้านคน คิดเป็นร้อยละ 2.9

แผนภูมิที่ 7 ร้อยละของประชากรที่พิการปี 2550 จำแนกตามเพศและภาค

● **เด็กกำพร้า เด็กเรื้อรัง เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์**

จากข้อมูลพื้นฐานระดับหมู่บ้านของกรมการพัฒนาชุมชนกระทรวงมหาดไทย ปี 2546-2550 พบว่าจำนวนเด็กกำพร้า เด็กเรื้อรัง เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ ปี 2546-2550 ในภาพรวมมีแนวโน้มลดลงในทุกภาค แต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังมีจำนวนเด็กกำพร้า เด็กเรื้อรัง เด็กถูกทอดทิ้ง เด็กที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ สูงที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงจำนวนผู้ด้อยโอกาสในสังคมไทย

ภาค	2546	2548	2550
กลาง	6,431	6,263	2,501
ตะวันออกเฉียงเหนือ	36,389	36,940	12,262
เหนือ	28,877	27,103	9,455
ใต้	7,795	9,097	3,632

ที่มา : กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย

● **เด็กและเยาวชน** โครงการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้รายงานถึงสถานการณ์เด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปี 2550–2551 ว่า สถานการณ์ทางสังคมนั้นยังคงน่าเป็นห่วงในเรื่องของความยากจน ยาเสพติด และขาดความอบอุ่นในครอบครัว

ตารางที่ 5 สถานการณ์ด้านสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สถานการณ์ด้านสังคมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	
สถานการณ์ที่แย่ลง	1. สิ้นสุดสมัยที่มีความรุนแรงและชักจูงไปในทางไม่ดี 2. ครอบครัวอ่อนแอมีปัญหา 3. ห่างเหินสถาบันศาสนา 4. กระแสบริโภคนิยมในเรื่องเครื่องมือสื่อสาร 5. อยู่ก่อนแต่งหรือมีเพศสัมพันธ์ระหว่างเรียน 6. อายากรวยทางลัดด้วยการเล่นหวยและการพนัน 7. มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงตัดสินปัญหา
สถานการณ์ที่ดีขึ้น	1. มีจิตอาสาทำเพื่อสังคมมากขึ้น 2. องค์กรท้องถิ่นเปิดโอกาสให้เด็กและเยาวชนมีส่วนร่วมในการทำงาน

ที่มา : โครงการติดตามสภาวการณ์เด็กและเยาวชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สำหรับสถานการณ์เด็กและเยาวชนระดับประเทศ ด้านสังคม ที่ควรเฝ้าระวังเป็นพิเศษ กับ 3 สถานการณ์ ได้แก่

1. ปัญหาแม่วัยรุ่น การที่มีเด็กอายุต่ำกว่า 19 ปี มาทำคลอดสูงขึ้นต่อเนื่อง ตั้งแต่ 2548–2551 ซึ่งปี 2551 ประเมินการว่ามีถึง 77,092 คน จากปี 2550 ที่มี 68,385 คน

2. เด็กถูกอาจเริ่มไม่พอใส่ โดยปี 2551 มีเด็กถูกส่งเข้าสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนปี 2551 จำนวน 42,102 คน มากกว่าปี 2550 ประมาณ 2,000 คน คดีอันดับต้นๆ คือ ลักทรัพย์ ยาเสพติดและการทำร้ายต่อชีวิตและร่างกาย

3. เด็กใช้ชีวิตกับสื่อมากขึ้น ประมาณ 6–7 ชั่วโมงต่อวัน ที่หมดไปกับสื่อต่างๆ ทั้งโทรศัพท์มือถือ อินเทอร์เน็ตและโทรทัศน์

● **ความมั่นคงของมนุษย์** สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ได้ประเมินสถานการณ์ความมั่นคงของมนุษย์ประเทศไทย ปี 2550 ภายใต้กรอบมาตรฐานและตัวชี้วัดความมั่นคงประกอบด้วย 10 มิติ ได้แก่ ที่อยู่อาศัย สุขภาพอนามัย การศึกษา การมีงานทำและรายได้ ความมั่นคงส่วนบุคคล ครอบครัว การสนับสนุนทางสังคม สังคมวัฒนธรรม สิทธิและความเป็นธรรม และการเมืองและธรรมาภิบาล จำนวน 56 ตัวชี้วัด ทั้งนี้ค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์มีค่าต่ำสุด–สูงสุด ระหว่าง 0–100 พบว่า ค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์มีค่าเฉลี่ย 69.65 ภาคเหนือมีค่าดัชนีความมั่นคงมนุษย์สูงสุด 77.20 ต่ำสุดคือภาคกลาง 63.02 มิติที่มีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์สูงสุดคือ มิติความเป็นธรรม 70.29 ต่ำสุด คือ มิติครอบครัว 68.98 ซึ่งเป็นเพียงมิติเดียวที่มีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์สูงเป็นลำดับ 2 ของประเทศ คือ 75.25 ซึ่งค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ในภาพรวมทั้งประเทศมีค่าเฉลี่ย 69.65 หากพิจารณาในรายมิติ พบว่า มิติความมั่นคงส่วนบุคคล มิติการสนับสนุนทางสังคมและมิติสังคม–วัฒนธรรม มีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์สูง ในขณะที่มิติการมีงานทำและรายได้ และมิติครอบครัว มีค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ต่ำ

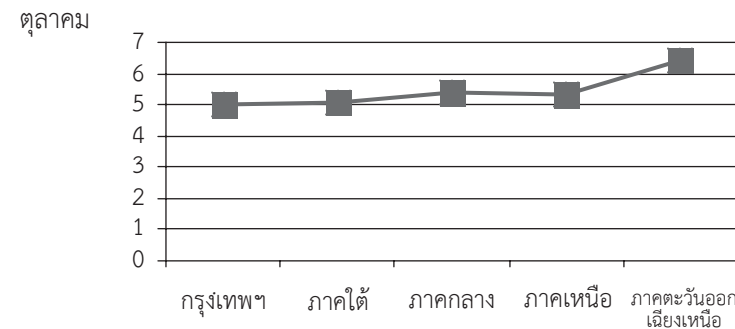
ตารางที่ 6 ค่าดัชนีความมั่นคงของมนุษย์ ภาพรวมและรายภาค จำแนกตามมิติ ปี 2550

มิติ	ภาพรวมประเทศ	ภาคเหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาคกลาง	ภาคใต้
1. มิติที่อยู่อาศัย	69.82	73.41	76.46	65.90	63.72
2. มิติสุขภาพอนามัย	69.93	71.22	59.69	74.53	73.71
3. มิติการศึกษา	70.02	73.20	76.68	66.25	64.12
4. มิติมีงานทำและรายได้	69.79	65.22	66.12	72.13	75.96
5. มิติความมั่นคงส่วนบุคคล	69.71	77.21	79.01	59.73	66.53
6. มิติครอบครัว	68.98	65.99	76.72	61.99	75.08
7. มิติการสนับสนุนทางสังคม	69.71	75.68	76.14	67.70	57.50
8. มิติสังคม-วัฒนธรรม	69.99	73.83	68.65	73.52	60.62
9. มิติสิทธิและความเป็นธรรม	70.29	73.05	74.01	65.34	71.09
10. มิติการเมืองและธรรมาภิบาล	69.92	75.31	62.37	68.98	75.37
ค่า CHSI เฉลี่ย	69.65	77.20	75.25	63.02	65.23

ที่มา : สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

● **ความสุขมวลรวม** สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ ได้ทำการวัดความสุขของคนไทย ปี 2551 เดือนกันยายนถึงตุลาคม คะแนนเต็ม 10 คะแนน พบว่า ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคะแนนความสุขมวลรวมที่ 6.40 คะแนน มากที่สุดในประเทศ

แผนภูมิที่ 8 ความสุขมวลรวมของคนไทย ปี 2551 เดือน กันยายน-ตุลาคม

ที่มา : สำนักวิจัยเอแบคโพลล์ มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

หมายเหตุ : การวัดความสุขมวลรวมเป็นการวัดเรื่องของความพึงพอใจของประชาชนและการได้รับสิ่งที่ประชาชนคาดหวังในภาพรวมของชีวิตทั้งในเรื่องของคุณภาพชีวิต ความอยู่เย็นเป็นสุข ความพอใจในชีวิตและการทำให้ชีวิตเป็นจริงตามความต้องการโดยครอบคลุม สุขภาพกาย สุขภาพใจ ความสัมพันธ์ของคนในครอบครัว ชุมชน ความเป็นธรรมในสังคม การเมือง สภาวะเศรษฐกิจ ส่วนตัวและของประเทศ วัฒนธรรม การเข้าถึงบริการแพทย์ สภาพแวดล้อม ความจงรักภักดี

● **สภาองค์กรชุมชนตำบล** สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) ได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนตำบลเพื่อให้มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นตามความหลากหลายของวิถีชีวิต วัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น และเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ โดย ปี 2551 มีจำนวนการจัดตั้งสภาองค์กรชุมชนในระดับจังหวัดทั่วประเทศรวม 1,075 ตำบล จำนวนชุมชนที่จัดแจ้งรวมทั้งหมด 29,409 ชุมชน/กลุ่ม แบ่งเป็นภาคกลาง/ตะวันตก 4,983 ชุมชน ร้อยละ 16.9 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 8,644 ชุมชน ร้อยละ 29.4 ภาคเหนือ 8,045 ชุมชน ร้อยละ 27.3 กทม. และภาคตะวันออก 4,421 ชุมชน ร้อยละ 15 และภาคใต้ 3,316 ชุมชน ร้อยละ 11.3

ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสภาองค์กรชุมชนมากที่สุด จำนวน 8,644 ชุมชนจาก 324 ตำบล และในจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นจังหวัดที่มีการจัดตั้งมากที่สุดจำนวน 32 ตำบล

ตารางที่ 7 จำนวน และร้อยละของสภาองค์กรชุมชน ตามรายภาค ปี

2551

ภาค	จำนวน	ร้อยละ
ภาคกลาง/ตะวันตก	4,983	16.9
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	8,644	29.4
ภาคเหนือ	8,045	27.3
กทม. และภาคตะวันออก	4,421	15
ภาคใต้	3,316	11.3
รวม	29,409	100

ที่มา : สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน

2.3 ต้นสังกัดแวดล้อม

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีพื้นที่กว้างใหญ่มากที่สุดของประเทศ การประกอบอาชีพของประชากรส่วนใหญ่ คือ การทำการเพาะปลูก ซึ่งประสบกับปัญหาหลักๆ 3 ประการ คือ ปัญหาเกี่ยวกับดิน เนื่องจากความสมบูรณ์ของทรัพยากรป่าไม้ ดิน น้ำ แร่ธาตุต่างๆ ปัญหาด้านแหล่งน้ำและป่าไม้ แหล่งน้ำธรรมชาติมีไม่เพียงพอทำให้ดินขาดความชุ่มชื้น ส่งผลต่อการเพาะปลูกพืช มีการถางป่าเพื่อการประกอบอาชีพจนทำให้แหล่งต้นน้ำลำธารและระบบนิเวศวิทยาถูกทำลาย ส่งผลต่อการดำเนินชีวิตของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้

● **คุณภาพน้ำ** กรมควบคุมมลพิษได้ทำการตรวจสอบคุณภาพแหล่งน้ำผิวดิน ปี 2551 ทั้งหมด 41 แหล่งน้ำ พบว่า แหล่งน้ำในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดี มีเพียงแหล่งน้ำเดียวนั่นก็คือ ลำพะเนียง ในขณะที่แหล่งน้ำจากแม่น้ำสายหลักเช่น แม่น้ำโขงมีความเสื่อมโทรมมากหรืออยู่ในขั้นวิกฤตและยังมีอีกหลายแหล่งน้ำ เช่น แม่น้ำมูล แม่น้ำลำตะคอง ที่อยู่ในขั้นน่าเป็นห่วงถึงหรือมีความเสื่อมโทรม หมายความว่าสามารถใช้ได้ในการอุปโภคและบริโภค แต่ต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคและปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อน และแหล่งน้ำที่เสื่อมโทรมมากอย่างแม่น้ำโขงใช้ได้เพียงการคมนาคมเท่านั้น

ตารางที่ 8 คุณภาพน้ำในแหล่งน้ำที่สำคัญของแหล่งน้ำภาคตะวันออกเฉียง

เหนือ ปี 2551

เกณฑ์คุณภาพน้ำ	แหล่งน้ำ
ดี (การอนุรักษ์สัตว์น้ำ การประมง การ ว่ายน้ำ กีฬาทางน้ำ การอุปโภคและ บริโภค โดยต้องทำการฆ่าเชื้อโรคและ ปรับปรุงคุณภาพน้ำก่อน)	ลำพะเนียง
พอใช้ (การเกษตร การอุปโภคและบริโภค โดยต้องทำการฆ่าเชื้อโรคและปรับปรุง คุณภาพน้ำก่อน)	ลำเซบาย ห้วยปลาแตก ห้วยโจด แม่น้ำชี แม่น้ำพรม แม่น้ำพอง แม่น้ำลำปาว แม่น้ำลำ โดมใหญ่ แม่น้ำสงคราม แม่น้ำเชิญ แม่น้ำ เสียว
เสื่อมโทรม (การอุตสาหกรรม การอุปโภคและ บริโภค โดยต้องผ่านการฆ่าเชื้อโรคและ ปรับปรุงคุณภาพน้ำเป็นพิเศษก่อน)	หนองหาน ห้วยมุก ห้วยหมากง ห้วยหลวง ห้วยเสนง แม่น้ำมูล แม่น้ำลำชี แม่น้ำอูน แม่น้ำลำน้ำกว้าง แม่น้ำลำมูลน้อย แม่น้ำเลย แม่น้ำลำตะคอง
เสื่อมโทรมมาก (การคมนาคมเท่านั้น)	แม่น้ำโขง ห้วยเหือ ห้วยพระคือ

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ

● **ทรัพยากรดิน** ลักษณะดินส่วนมากเป็นดินทรายไม่อุ้มน้ำ น้ำจึงซึมผ่านได้เร็วเมื่อเปรียบเทียบกับคุณภาพดินทั่วประเทศพบว่า ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่พบปัญหาทรัพยากรดินสูงที่สุดในประเทศ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ ดินมีคุณภาพต่ำไม่สามารถอุ้มน้ำได้และมีความเค็ม ดินมีปัญหาต่อการใช้ประโยชน์ทางการเกษตร การใช้ประโยชน์จากที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา เช่น ปัญหาเรื่องการขาดแคลนน้ำ และดินขาดความอุดมสมบูรณ์ทำให้พื้นที่บางแห่งไม่สามารถใช้ประโยชน์ในการเกษตรได้อย่างเต็มที่

ตารางที่ 9 พื้นที่มีปัญหาทรัพยากรดินของประเทศไทยแยกแยะรายภาค ปี 2546

สภาพปัญหา ทรัพยากรดิน	พื้นที่ (ล้านไร่)				
	ภาค เหนือ	ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ภาค กลาง	ภาคใต้	รวม
1. ปัญหาการชะล้างพังทลายของดิน	53.96	17.87	26.20	10.84	108.87
2. ปัญหาดินขาดอินทรีย์วัตถุ	10.20	75.70	10.90	1.90	98.70
3. ดินที่มีปัญหาต่อการใช้ประโยชน์ทางด้านเกษตร	71.39	75.30	37.40	25.75	209.84
3.1 ดินเค็ม	—	17.80	1.60	2.30	21.70
3.2 ดินเปรี้ยวจัด	—	—	3.28	0.89	4.17
3.3 ดินกรวด	12.38	27.11	11.22	13.56	64.27
3.4 ดินอินทรีย์ (พรุ)	—	—	—	0.27	0.27
3.5 ดินทรายจัด	0.86	2.60	2.30	1.21	6.97
3.6 ดินค่อนข้างเป็นทราย	1.54	30.85	4.65	2.56	39.60
3.7 ดินตื้น	13.09	15.53	9.24	3.11	40.97
3.8 ดินบนพื้นที่สูง	55.90	8.50	16.30	15.40	96.10
4. การใช้ประโยชน์ที่ดินไม่ถูกต้องตามศักยภาพ	6.20	21.20	3.90	4.30	35.60

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน 2546

● **ทรัพยากรป่าไม้** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีเนื้อที่มากที่สุด แต่มีเนื้อที่ป่าน้อยที่สุด เมื่อเทียบกับปริมาณพื้นที่ในแต่ละปีป่าไม้ถูกทำลายลงไปมาก จังหวัดที่เหลือป่าไม้มากที่สุดคือ จังหวัดเลย รองลงมาคือ จังหวัดอุบลราชธานี

และชัยภูมิ ตามลำดับ ลักษณะของป่าจะเป็นป่าแดงและป่าผลัดใบ ซึ่งเป็นพื้นที่มีต้นไม้เบาบางเนื่องมาจากสภาพดินไม่สมบูรณ์ การที่ป่าไม้เหลือน้อยส่งผลถึงปริมาณของสัตว์ป่าที่ลดน้อยลงด้วย แหล่งที่ยังคงมีชื่อเสียงว่าเป็นเขตที่มีสัตว์ป่าอยู่มากคือ อุทยานแห่งชาติเขาใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา แต่ก็มีปัญหาการล่าของประชาชนและการทำลายสัตว์ป่าอยู่บ่อยครั้ง แม้จะมีปัญหาเรื่องป่าไม้ถูกทำลายแต่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือก็ยังมีสถานที่ท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่สวยงามหลงเหลืออยู่อีกมาก

ตารางที่ 10 เนื้อที่ป่าไม้ของประเทศไทย ปี พ.ศ.2504–2549

ปี พ.ศ.	เนื้อที่ป่าของภาค (คิดเป็นร้อยละของพื้นที่)				
	เหนือ	อีสาน	ตะวันออกเฉียงเหนือ	กลาง	ใต้
2504	68.54	41.99	57.98	52.91	41.89
2516	66.96	30.01	41.19	35.56	26.07
2421	55.96	18.49	30.24	30.31	24.89
2528	49.59	15.15	21.89	36.24	21.90
2532	47.29	13.97	25.55	25.55	20.65
2536	44.35	12.72	24.34	24.34	18.11
2538	43.55	12.59	24.17	24.17	17.61
2541	43.06	12.43	23.81	23.81	17.15
2543	56.75	15.71	23.12	31.84	24.62
2547	54.27	16.64	22.57	31.52	25.37
2548	47.31	15.00	21.74	30.68	24.99
2549	52.09	14.54	21.60	30.50	24.46

อ้างอิงจาก : กรมป่าไม้ 2550

ทรัพยากรป่าไม้ สัตว์ป่า และความหลากหลายทางชีวภาพยังเป็นปัญหายังรอการจัดการอย่างเร่งด่วนและต่อเนื่อง การสูญเสียทรัพยากรป่าไม้ที่เกิดขึ้นจากการบุกรุกพื้นที่ป่า ความถี่ที่เกิดไฟป่าและพื้นที่เสียหายจากการเกิดไฟป่ามากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับหลายปีที่ผ่านมา โดยในช่วงเดือนตุลาคม พ.ศ.2549 ถึงเดือน

เมษายน พ.ศ.2550 เกิดไฟฟ้าในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรวมถึง 3,084 ครั้ง มีพื้นที่เสียหาย 58,890 ไร่ ซึ่งถือเป็นอันดับที่สองของประเทศรองจากภาคเหนือ สาเหตุมาจากมนุษย์และสภาวะอากาศที่แห้งและร้อนกว่าปกติจากทุกปีที่ผ่านมา ส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชน

ตารางที่ 11 การเกิดไฟฟ้า ปีงบประมาณ พ.ศ.2549-2550

พื้นที่ภาค	(1 ต.ค. 2548-30 ก.ย.2549)		(1 ต.ค. 2549-22 เม.ย. 2550)	
	ความถี่ (ครั้ง)	พื้นที่เสียหาย (ไร่)	ความถี่ (ครั้ง)	พื้นที่เสียหาย (ไร่)
เหนือ	3,129	23,407.95	4,771	54,580.30
ตะวันออกเฉียงเหนือ	1,187	20,882.00	1,897	38,008.00
กลาง	330	7,668.00	815	18,769.00
ใต้	65	1,927.00	92	3,903.50
รวม	4,711	53,884.95	7,575	115,260.80

ที่มา: ส่วนควบคุมไฟฟ้า กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช 2550

● **ทรัพยากรแร่ธาตุ** ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นภาคที่มีทรัพยากรแร่ธาตุน้อยกว่าภาคอื่นๆ แต่ที่มีมากที่สุด คือ แร่เกลือหิน ซึ่งถือเป็นแหล่งใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งของภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ตารางที่ 12 แร่ธาตุสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

แร่ธาตุ	จังหวัด	ประโยชน์
แร่โลหะ		
เหล็ก แมงกานีส	พบมากที่สุดที่จังหวัดเลย	ใช้ในอุตสาหกรรมหนัก
แบรไรท์	เลย และอุดรธานี	ใช้ในอุตสาหกรรม ทำแก้ว ฟอกหนัง
แร่โลหะ		
ยิบซัมและเกลือจิ๊ด	เลย	อุตสาหกรรมหนัก ปูนซีเมนต์

แร่ธาตุ	จังหวัด	ประโยชน์
เกลือหิน	ชัยภูมิ นครราชสีมา ยโสธร มหาสารคาม อุบลราชธานี อุดรธานี	อุตสาหกรรมทำแก้ว สบู่ ฟอกหนัง และย้อมผ้า
โปแตช	ชัยภูมิ นครราชสีมา อุดรธานี หนองคาย สกลนคร	อุตสาหกรรมเคมี โซดาแอช ทำน้ำยาเคมีเพื่อนำไปทำกระจก
แร่เชื้อเพลิง		
ยูเรเนียม ก๊าซธรรมชาติ	ขอนแก่น	อุตสาหกรรมหนัก

อ้างอิงจาก : กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม

3. ความห่วงใยต่อพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ผลจากการวิเคราะห์เอกสารร่วมกับการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ สามารถสรุปถึงประเด็นที่เป็นข้อห่วงใยในพื้นที่ ได้ดังนี้

● **เด็กและเยาวชน** จากสถานการณ์ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือพบว่า เด็กและเยาวชนใช้ชีวิตประจำวันกับสื่อมากขึ้น ประมาณ 6-7 ชั่วโมงต่อวัน ส่วนใหญ่จะหมดไปกับการคุยโทรศัพท์ ดูโทรทัศน์ เล่นอินเทอร์เน็ต เด็กและเยาวชนก็มีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมทั้งการมีเพศสัมพันธ์ก่อนวัยอันควรทำให้พบปัญหาเด็กอายุต่ำกว่า 19 ปีมาทำคลอดสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเด็กก่อปัญหาอาชญากรรมที่นับวันจะทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ซึ่งคดีส่วนใหญ่จะเป็นคดี ลักทรัพย์ ยาเสพติด ทำร้ายชีวิตและร่างกาย

● **ปัญหาหาบุรุษพื้นที่ป่าเพื่อการเกษตร** จะเห็นว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่มากที่สุดของไทย แต่พื้นที่ป่ากลับมีน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับขนาดพื้นที่ สาเหตุส่วนหนึ่งเกิดจากการบุกรุกพื้นที่ป่าของประชาชนเพื่อทำการเพาะปลูก ทำไร่ เลื่อนลอย มีการเผาป่าเพื่อใช้ประโยชน์จากที่ดิน แต่เมื่อผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำลงทำได้แค่ 2-3 ปี เนื่องจากคุณภาพของดินลดลง มีวัชพืชปกคลุมมากขึ้น ก็ย้ายไปบุกรุกที่ใหม่โดยการโค่นป่า เผาป่าแหล่งใหม่เพิ่ม เป็นสาเหตุให้พื้นที่ป่า

มีจำนวนน้อยลง สัตว์ป่าไม่สามารถอยู่ได้ ระบบนิเวศถูกทำลาย ส่งผลกระทบต่อการดำเนินชีวิตของคนและสัตว์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

● **ปัญหาการย้ายถิ่น อพยพเพื่อเข้ามาทำงานในเขตกรุงเทพมหานคร**
พบว่า แรงงานในพื้นที่ภาคกลาง และกรุงเทพมหานครส่วนใหญ่เป็นประชาชนที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งนี้เนื่องจากสภาพพื้นที่ที่ต้องอาศัยน้ำฝนตามฤดูกาลเมื่อนั้น อีกทั้งระบบชลประทาน และความช่วยเหลือด้านน้ำยังไม่ทั่วถึงทุกพื้นที่ จึงทำให้เกษตรกรภาคตะวันออกเฉียงเหนือจำเป็นต้องอพยพเข้ามาทำงานในกรุงเทพชั่วคราว ก่อให้เกิดความห่างระหว่างเครือญาติและความเป็นคนในพื้นที่เดิมสูญหายไป การอพยพย้ายถิ่นของคนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนับเป็นอีกข้อห่วงใยอีกประการหนึ่งที่น่าเป็นห่วง หากพื้นที่เดิมไม่มีคนในพื้นที่อยู่ พื้นที่ก็จะไร้การดูแล คนในพื้นที่ก็จะไร้เครือญาติ และอาจจะไม่มีชุมชน มีสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่เช่นเดิมก็เป็นได้

ส่วนที่ 3

บริบทเชิงพื้นที่และข้อมูล เกี่ยวกับผู้เข้าร่วมประชุม

สำหรับเนื้อหาในส่วนที่ 3 จะเป็นผลการสังเคราะห์ข้อมูลในภาพรวมที่กล่าวถึงบริบทของพื้นที่และลักษณะการดำเนินกิจกรรมด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมของทั้ง 8 กลุ่มพื้นที่ที่เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการครั้งนี้ โดยการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวเป็นการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ตามชุดข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้ารวบรวม เรียบเรียงข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ และการเก็บข้อมูลปฐมภูมิจากการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้เข้าร่วมประชุม ซึ่งในการสังเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวใช้วิธีการเปรียบเทียบชุดข้อมูลต่างๆ (Constant Comparison) ในประเด็นที่คล้ายคลึงกันเพื่อสร้างข้อสรุปในประเด็นต่างๆ ของทั้ง 8 พื้นที่ กิจกรรมที่เข้าร่วมประชุมเวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่า มีที่มาในการดำเนินกิจกรรมอย่างไร มีแนวคิดพื้นฐานอะไรในการดำเนินการ ลักษณะการดำเนินการที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะรูปแบบ กลไก กระบวนการ/วิธีการ ตลอดจนปัจจัยเงื่อนไขที่ส่งผลต่อความสำเร็จหรือเป็นอุปสรรคที่เกิดขึ้นในการดำเนินการ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

บริบทพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตัวแทนพื้นที่ที่เข้าร่วมประชุมเวทีฯ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบด้วย 8 ชุมชน ได้แก่

1. กองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม
2. กองบุญสัจจะสวัสดิการไทรบ้านตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ
3. โรงสีชุมชนตำบลนาโหล ตำบลนาโหล อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร
4. การจัดการป่าชุมชนหอยกระสัง ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์
5. ชมรมอนุรักษ์ภูผายา ภูผาป่าไม้ ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูด จังหวัดหนองบัวลำภู
6. เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์
7. ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง ตำบลคอนนิม อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

8. เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

รูปแบบดำเนินการ

ลักษณะการดำเนินการของทั้ง 8 กลุ่ม สามารถจำแนกออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่⁷ คือ 1. กลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน 2. กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ 3. กลุ่มแผนแม่บทชุมชน กล่าวคือ

กลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน ได้แก่ กองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง อำเภอแกดำ จังหวัดมหาสารคาม กองบุญสัจจะสวัสดิการไทรบ้านตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ และโรงสีชุมชนตำบลนาโหล อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การจัดการป่าชุมชนหอยกระสัง ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ ชมรมอนุรักษ์ภูผายา ภูผาป่าไม้ ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูด จังหวัดหนองบัวลำภู และเครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

กลุ่มแผนแม่บทชุมชน ได้แก่ ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง ตำบลคอนนิม อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่นและเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

วัตถุประสงค์ของการดำเนินการ

ชุมชนทั้ง 8 กลุ่ม มีกลไกการดำเนินการที่มุ่งสู่วัตถุประสงค์ในการตอบสนองความต้องการและแก้ไขปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน ทั้งการส่งเสริมสวัสดิการ สร้างลักษณะประจักษ์ในการดำเนินชีวิต การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและ การวางแผนการพัฒนา เพื่อแก้ไขปัญหาของชุมชน ความยากจน หนี้สิน การ

7 การจำแนกกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมเป็นกลุ่มย่อย 3 กลุ่มคำนึงถึงกิจกรรมหลักที่พื้นที่ชุมชนได้ดำเนินการ โดยคณะวิทยากรต้องการให้แต่ละกลุ่มสามารถพูดคุยได้อย่างกว้างขวางและเจาะจงในประเด็นต่างๆ โดยใช้ประสบการณ์มุมมองจากการทำงานที่ผ่านมาเกี่ยวกับกิจกรรมด้านการพัฒนาสังคม

ประกอบอาชีพ การมีส่วนร่วมในการพัฒนาของชาวบ้าน เป็นต้น การดำเนินการของแต่ละกลุ่มต่างก็มีพัฒนาการของกลไกที่แตกต่างกันของแต่ละกลุ่ม กล่าวคือ

1. กลุ่มองค์กรการเงินและสวัสดิการชุมชน เป็นการต่อยอดกลุ่มออมทรัพย์ โดยใช้แนวคิดการออมวันละบาทมาตั้งเป็นกองทุนและสวัสดิการชุมชน มีวัตถุประสงค์ในการดำเนินการเพื่อสร้างสวัสดิการให้ชาวบ้าน ตั้งแต่การเกิด แก่ เจ็บ ตาย ทั้งยังส่งเสริมให้ชาวบ้านได้มีสภาพชีวิตที่ดีมีความมั่นคง เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลขึ้นภายในชุมชน และมีการขยายเครือข่ายการดำเนินการเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน

2. กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เป็นการรวมกลุ่มของชาวบ้านที่ประสบปัญหาาร่วมกันเพื่อร่วมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ในชุมชน ป้องกันการบุกรุกจากนายทุน การให้สัมปทานจากภาครัฐ เพื่อสร้างความยั่งยืนของทรัพยากรที่มีอยู่ใช้เป็นแหล่งหาอาหารและเรียนรู้ของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมในการดำเนินของชาวบ้านร่วมกัน

3. กลุ่มแผนแม่บทชุมชน เป็นการวางแผนการพัฒนาชุมชนที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในชุมชนผ่านการสร้างเวทีประชาคม การปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกันตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยกลไกที่เกิดจากการร่วมกันคิดและปฏิบัติของชาวบ้านในชุมชน เพื่อแก้ไขสภาพปัญหาของชุมชนครอบคลุมในทุกมิติ ทั้งความยากจน หนี้สิน การประกอบอาชีพ สุขภาพและสิ่งแวดล้อม

เมื่อพิจารณาในภาพรวม กล่าวได้ว่า ตัวแทนพื้นที่ชุมชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีการดำเนินการที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีในการดำรงชีวิตอยู่ในชุมชนและสังคม ภายใต้บริบทของสังคมคนอีสานที่อยู่ร่วมกันด้วยความเอื้ออาทร ผ่านการส่งเสริมสวัสดิการโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน การรวมกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากร มีการวางแผนการทำงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้เป็นเครือข่าย ขยายการทำงานจนครอบคลุมในทุกมิติของงานพัฒนา

กลไกกระบวนการ/วิธีการดำเนินงาน

กลุ่มภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีกระบวนการดำเนินการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม โดยในส่วนที่เกี่ยวกับการจัดสวัสดิการชุมชน พบว่าเป็นกิจกรรมที่ดำเนินการต่อยอดจากแนวคิดการออมวันละบาท มาใช้ในการจัดตั้ง

กองทุนสวัสดิการ ซึ่งเกิดจากไปศึกษาดูงานจากพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จ เพื่อสร้างแรงบันดาลใจและนำบทเรียนที่ได้มาประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการในพื้นที่ของตน ผ่านการการสร้างความเข้าใจด้วยคณะทำงานที่มีความตั้งใจอย่างแน่วแน่ รวมถึงการมีผลการดำเนินงานที่ชัดเจนทำให้ชาวบ้านเกิดความร่วมมืออย่างต่อเนื่อง ทุกกลุ่มมีโครงสร้างการดำเนินงานมีแกนนำและสมาชิกกลุ่ม มีการออกกฎระเบียบเพื่อใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติผ่านความร่วมมือของสมาชิก ซึ่งมีความยืดหยุ่นได้ตามความเหมาะสม กระบวนการทำงานของกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน เป็นการส่งเสริมสวัสดิการโดยชาวบ้านเพื่อชาวบ้าน นอกจากจะสร้างหลักประกันในการดำเนินชีวิตแล้ว ยังก่อให้เกิดความเอื้ออาทรช่วยเหลือเกื้อกูลระหว่างชาวบ้านด้วยกัน ทั้งนี้ในการทำงานของกลุ่มยังมีการขยายเครือข่ายสู่พื้นที่ภายนอกเพื่อสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และสามารถต่อยอดไปสู่กิจกรรมการพัฒนาด้านอื่นๆ ได้อีกด้วย

สำหรับกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า กิจกรรมการทำงานของชุมชนเป็นกระบวนการทำงานที่เริ่มจากการประสบปัญหาความเสื่อมโทรมของป่าไม้เนื่องจากบุกรุกของนายทุน การให้สัมปทานพื้นที่ป่าของภาครัฐ ชาวบ้านจึงเกิดการรวมกลุ่ม อนุรักษ์ป่าไม้และต่อต้านนายทุน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในพื้นที่มีการออกกฎการใช้ป่าร่วมกัน เพื่อสร้างแนวทางปฏิบัติในการอยู่ร่วมกันของคนกับธรรมชาติอย่างสมดุล มีการสร้างเครือข่ายการอนุรักษ์ ช่วยกันสอดส่องดูแลพื้นที่ป่า รวมถึงแลกเปลี่ยนกระบวนการเรียนรู้ เพื่อความยั่งยืนของทรัพยากรป่าไม้ที่จะอยู่คู่กับชุมชนเป็นแหล่งอาหารและเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี

ในส่วนการดำเนินงานของกลุ่มแผนแม่บทชุมชนมีกลไกการทำงานที่ครอบคลุมงานพัฒนาในทุกมิติ โดยมีกระบวนการทำงานที่สำคัญคือ การมีส่วนร่วมจากชาวบ้าน ผ่านการเปิดเวทีประชาคมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เกิดการรับรู้สภาพปัญหาของชุมชน ทำความเข้าใจ และวางแผนการแก้ไขร่วมกัน เพื่อสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของผู้คนในชุมชน

กระบวนการทำงานของแต่ละกลุ่ม นอกจากจะเกิดขึ้นในปัจจัยร่วมเดียวกัน คือการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของชาวบ้านแล้ว ยังมีปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้อง คือ การเข้ามาสนับสนุนแนวคิด งบประมาณการทำงานจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เพื่อให้การทำงานของแต่ละกลุ่มเกิดประสิทธิภาพ รวมถึงมีเครือข่าย

การทำงานทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันอย่างต่อเนื่อง เกิดการพัฒนา ศักยภาพการทำงานตลอดเวลา

ปัจจัยความสำเร็จ

ปัจจัยความสำเร็จของทั้ง 8 ชุมชนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีปัจจัยความสำเร็จที่เกิดขึ้น ดังนี้คือ

1. ปัจจัยที่ผู้นำและคณะกรรมการ

ผู้นำและคณะกรรมการที่มีความเข้มแข็งถือเป็นกลไกสำคัญที่จะช่วยขับเคลื่อนให้การทำงานของกลุ่ม/กองทุนต่างๆ ประสบผลสำเร็จ อาจกล่าวโดยสรุปได้ว่าในแต่ละพื้นที่จะมีผู้นำและคณะกรรมการเข้ามามีส่วนร่วมและเป็นปัจจัยความสำเร็จ ดังนี้ คือ ใน**กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง จ.มหาสารคาม** พบว่า แกนนำคณะทำงานมีความเข้มแข็งในการทำงาน เช่นเดียวกับการจัดการป่าชุมชน**หอกระสัง ตำบลเขาคอก จ.บุรีรัมย์** ที่ผู้นำมีความเข้มแข็งเป็นที่ประจักษ์ จนได้รับรางวัลเกียรติยศเป็นกำลังใจในการดำเนินงาน ส่วนใน**กองทุนสัจจะสวัสดิการไทบ้าน ตำบลเปือย จ.อำนาจเจริญ** มีปัจจัยความสำเร็จด้านผู้นำ คือ พบว่าคนในชุมชนมีความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวผู้นำจากการทำงานที่โปร่งใส นอกจากนั้นยังมีการพัฒนาศักยภาพของคณะทำงานเพื่อสร้างจิตสำนึกความเป็นเจ้าของร่วมกันอีกด้วย

2. ด้านการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐ-เอกชน

หน่วยงานจากภาครัฐและเอกชนเป็นหน่วยงานที่เข้ามามีพื้นที่ต่างๆ เพื่อให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณ การเสริมสร้างความรู้ การพาไปศึกษาดูงาน และการเสริมสร้างอาชีพให้แก่คนในพื้นที่ โดยพื้นที่ที่ได้รับการสนับสนุนจากทั้งภาครัฐ-เอกชน จนเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยความสำเร็จนั้นได้แก่ **กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง จ.มหาสารคาม⁸ โรงสีชุมชนตำบลนาโไ้ จ.ยโสธร⁹ กลุ่มอนุรักษ์ป่าภูผายา จ.หนองบัวลำภู¹⁰ ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง**

8 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

9 ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.)

10 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และองค์กรเอกชน แพลน

จ.ขอนแก่น¹¹ และเครือข่ายแผนแม่บทชุมชน จ.อุบลราชธานี¹² เครือข่ายป่าชุมชน ตำบลนาบอน จ.กาฬสินธุ์¹³

3. ด้านการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน

การมีส่วนร่วมและความร่วมมือร่วมใจของสมาชิกในชุมชนนั้นๆ ถือว่าเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จที่สำคัญที่สุดที่ช่วยให้การทำงานบรรลุตามเป้าประสงค์ที่วางไว้ และถือเป็นหัวใจสำคัญของกระบวนการพัฒนาด้วย โดยในพื้นที่ที่คนในชุมชนมีบทบาทสำคัญและเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จ ได้แก่ **กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง จ.มหาสารคาม** ที่สมาชิกในชุมชนมีความร่วมมือร่วมใจกันและอาศัยการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่ายระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน **การจัดการป่าชุมชนตำบลหอกระสัง จ.บุรีรัมย์** ที่นอกจากสมาชิกในชุมชนจะมีการตระหนักถึงปัญหาและเข้ามามีส่วนร่วมด้วยแล้วแล้ว กลุ่มเยาวชนยังตั้งขึ้นเป็นกลุ่มแล้วเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการทำงานอีกด้วย ใน**กลุ่มอนุรักษ์ภูผายา จ.หนองบัวลำภู** การมีส่วนร่วมของชาวบ้านทำให้เกิดปรากฏการณ์ที่เข้มแข็งที่ใช้ต่อต้านการเข้ามาของกลุ่มนายทุนที่ต้องการทำสัมปทานเหมืองแร่ในพื้นที่ **ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง จ.ขอนแก่น** มีการถ่ายทอดความรู้สู่กลุ่มเยาวชน นอกจากจะเป็นการปลูกฝังความรู้แล้วยังเป็นการดึงกลุ่มเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานอีกด้วย **โรงสีชุมชนตำบลนาโไ้ จ.ยโสธร** มีการมีส่วนร่วมโดยใช้หลักการเชื่อมโยงกันทำงานระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน

4. ด้านการทำงานที่มีความยืดหยุ่นและยึดตามหลักการและเหตุผล

โดยในกลุ่ม**กองทุนสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง จ.มหาสารคาม** และใน**กลุ่มกองทุนสัจจะสวัสดิการไทบ้าน ตำบลเปือย จ.อำนาจเจริญ** มีลักษณะดำเนินการที่มีความยืดหยุ่น กล่าวคือ การทำงานของทั้งสองกลุ่มนั้นจะไม่มีรูปแบบลักษณะที่ตายตัว แต่จะอาศัยการดำเนินงานที่ยึดหลักการและเหตุผล และต้องสอดคล้องกับปัญหาที่เกิดขึ้นจริงของสมาชิกในชุมชน

11 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธกส.) และพมจ.

12 ได้รับการสนับสนุนจากพัฒนาองค์กรจังหวัด (พอช.) และองค์กรเอกชน SIP

13 ได้รับการสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และกรมป่าไม้

5. มีเครื่องมือหรือกลไกเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน

ในการดำเนินงานของแต่ละกลุ่มในพื้นที่ภาคอีสานนั้น จะมีการนำเครื่องมือหรือกลไกต่างๆ เข้ามาช่วยในการดำเนินงาน ดังนี้ คือ ในกลุ่มกองทุนสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย จ.อำนาจเจริญ มีการจัดเวทีเพื่อพูดคุย แลกเปลี่ยนปัญหาและเรียนรู้กันในพื้นที่ ทุกๆ เดือน โรงสีชุมชนตำบลนาโง้ง จ.ยโสธร และการจัดการประชุมชนหอกระสัง ตำบลเขาคอก จ.บุรีรัมย์ มีการถอดบทเรียนร่วมกัน เพื่อเป็นการทบทวนการทำงานและแก้ไขปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ในพื้นที่โรงสีชุมชนตำบลนาโง้ง จ.ยโสธรและกลุ่มอนุรักษ์ภูผายา จ.หนองบัวลำภู มีการไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่เพื่อนำรูปแบบการทำงาน และประสบการณ์ในแต่ละพื้นที่มาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับบริบทของพื้นที่ของตน นอกจากนั้นศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง ยังมีการนำหลัก 4 แม่ 5 พระ 4 แม่ ได้แก่ แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพและแม่บ้าน 5 พระ ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระเจ้าอยู่หัวและพยายาม มาเป็นหลักในการทำงานอีกด้วย

6. การสร้างเครือข่ายและบูรณาการร่วมกัน

การสร้างเครือข่ายจะช่วยในเรื่องการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเป็นการสร้างภาคีเพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนการทำงาน ซึ่งได้แก่ในพื้นที่โรงสีชุมชนตำบลนาโง้ง จ.ยโสธร และศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง จ.ขอนแก่น

นอกจากนั้นในพื้นที่โรงสีชุมชนตำบลนาโง้ง จ.ยโสธรยังมีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจน ที่ช่วยให้เรารู้ว่าจะทำอะไรและอย่างไร เช่นเดียวกันกับในพื้นที่เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน จ.กาฬสินธุ์ ที่มีเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนและมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง และในแผนแม่บทชุมชน จ.อุบลราชธานี มีปัจจัยแห่งความสำเร็จ คือ จุดเริ่มต้นของการทำงานที่เกิดจากการตระหนักร่วมกันของชาวบ้าน ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจากผลกระทบของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติ

ปัญหาอุปสรรค

1. กองทุนสวัสดิการชุมชนตำบลวังแสง จ.มหาสารคาม พบอุปสรรคที่เป็นปัญหาในการดำเนินงาน คือ การส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้จากหน่วยงานวิชาการที่จะเข้าไปยังพื้นที่นั้นยังมีน้อย ส่งผลให้การดำเนินงานไม่เต็มที่และเกิดอุปสรรคขึ้น

2. กองทุนสวัสดิการไต้หวันตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ พบอุปสรรค คือ การเปลี่ยนแปลงผู้นำในระดับจังหวัดที่เป็นผู้กำหนดนโยบาย ดังนั้น นโยบายที่เกิดขึ้นจึงไม่มีความต่อเนื่อง และทำให้การดำเนินการของกลุ่มหยุดชะงักหรือเกิดปัญหาได้ และเนื่องจากการทำงานของกลุ่มที่ต้องอาศัยการเสียสละ กำลังกาย ใจ และเวลา ทำให้บางครอบครัวมีความไม่เข้าใจกับการทำงานและเกิดปัญหาที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน

3. โรงสีชุมชนตำบลนาโง้ง ตำบลนาโง้ง อำเภอกุดชุม จ.ห้วยไร่ เกิดอุปสรรคในด้านการขาดการสนับสนุนการทำเกษตรอินทรีย์ในระดับตำบลและอำเภอ เริ่มมาจากการที่ผู้บริหารระดับสูงไม่ให้ความสนใจในการทำเกษตรอินทรีย์อย่างแท้จริง ทำให้นโยบายภาครัฐที่เกิดขึ้นจึงยังมีความขัดแย้งกับการดำเนินงานของกลุ่ม และอีกทั้งหลักสูตรการศึกษาไม่มีการเรียนการสอนเกี่ยวกับเกษตรอินทรีย์ด้วย

4. การจัดการประชุมชนหอกระสัง ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เกิดอุปสรรคจากการชาวบ้านบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินงาน เพราะขัดผลประโยชน์ส่วนตัว อีกทั้งนโยบายรัฐเกี่ยวกับการสัมปทานป่าแก่นายทุนและสุดท้ายปัญหาความไม่รู้เกี่ยวกับกฎหมายการจัดการทรัพยากรของชาวบ้าน ทำให้ไม่มีเครื่องมือที่จะไปต่อสู้หรือต่อรองกับกลุ่มนายทุนได้

5. ชมรมอนุรักษ์ภูผายา ภูผาป่าไม้ ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินงาน ได้แก่ นโยบายของภาครัฐเกี่ยวกับการสัมปทานป่าแก่นายทุนที่อาจจะเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต และคณะกรรมการกลุ่มเกิดความรู้สึกกังวลใจถึงความต่อเนื่องในการทำงานเพราะขณะนี้ยังไม่มีคนรุ่นใหม่เข้ามาสืบทอด อีกทั้งปัญหาที่หมู่บ้านใกล้เคียงในพื้นที่ยังมีความเข้าใจไม่ตรงกันทำให้การดำเนินงานในรูปแบบภาคีเครือข่ายเป็นไปได้ยากและทำให้การดำเนินงานไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และสุดท้ายปัญหางบประมาณสนับสนุนที่ไม่เพียงพอ

6. เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน อำเภอคำม่วน จังหวัดกาฬสินธุ์ พบอุปสรรคที่เกิดขึ้นได้แก่ ปัญหางบประมาณไม่เพียงพอส่งผลต่อการดำเนินงาน การจัดซื้ออุปกรณ์ต่างๆ และเครื่องมือสื่อสาร นอกจากนั้นสภาพภูมิประเทศของพื้นที่

ก็เป็นอุปสรรคต่อการดับไฟฟ้า อีกทั้งยังเกิดปัญหาในเรื่องการให้ข่าวสารที่ไม่เป็นจริงแก่ชาวบ้านในพื้นที่

7. ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง ตำบลคอนฉิม อำเภอบางใหญ่ จังหวัดขอนแก่น เกิดอุปสรรคคือ ทักษะคติที่ไม่ตรงกันของกลุ่มชาวบ้านในพื้นที่ทำให้ กลุ่มชาวบ้านไม่ยอมรับวิธีการดำเนินการของกลุ่ม และเกิดอุปสรรค การขาดการสนับสนุนเทคโนโลยีและเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงาน

8. เครือข่ายแผนแม่บทชุมชน ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอยางชุมน้อย จังหวัดอุบลราชธานี เกิดอุปสรรค คือการขาดงบประมาณสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

ดังนั้น จะเห็นได้ว่า อุปสรรคสำคัญที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนทั้ง 8 ชุมชน ในภาคอีสานนี้ เกิดอุปสรรคที่ใกล้เคียงกัน ในเรื่องงบประมาณที่ไม่เพียงพอ และนโยบายของภาครัฐที่เข้ามายังพื้นที่ไม่สอดคล้องกับสภาพความจริง อีกทั้งเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้นำ หรือผู้นำไม่มีความสนใจในประเด็นนั้น นโยบายที่เกิดขึ้นไม่ต่อเนื่องและมีการเปลี่ยนแปลงไป การขาดการสนับสนุนเทคโนโลยีและเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงาน และสุดท้ายก็ส่งผลให้การทำงานของกลุ่มหยุดชะงักลง

นอกจากนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นและมีความสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความไม่รู้ของชาวบ้าน ในประเด็นนี้หมายถึงความไม่รู้ในเรื่องข้อกฎหมาย ความไม่รู้ในการประกอบอาชีพ และความรู้ที่มีผลมาจากการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ผิดพลาดไม่ตรงกับความจริง หรือถูกบิดเบือน ความไม่รู้ดังกล่าวนี้ส่งผลให้ชาวบ้านเกิดอุปสรรคในการทำงาน เกิดการเอารัดเอาเปรียบ และไม่สามารถต่อสู้กับกลุ่มผู้มีอำนาจได้ ละสุดท้ายเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นจากการไม่ให้ความร่วมมือของชาวบ้านบางส่วนที่อาจมีทัศนคติที่ไม่ตรงกันหรืออาจเกิดจากการได้รับข่าวสารที่ไม่ตรงกัน ทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น

ดังตารางเปรียบเทียบต่อไปนี้

ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
กองบุญผู้สละจะ สวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง อำเภอ แกดำ จังหวัด มหาสารคาม ได้รับแนวคิดการออม วันละบาทจาก พอช. จึงเกิดการต่อยอด โดยการนำของผู้นำ ท้องถิ่น มีการออกไป ศึกษาดูงาน เพื่อนำ แนวคิดและบทเรียน มาจัดตั้งเป็นกองทุน จัดสวัสดิการ	- เพื่อจัด สวัสดิการ ชุมชน - เพื่อให้เกิด การช่วยเหลือ เกื้อกูลของ คนภายใน ชุมชน	กลุ่ม กองทุน และ สวัสดิการ ชุมชน	องค์กรการ เงินกลุ่ม ออมทรัพย์	- นำแนวคิดการออมวัน ละบาทมาใช้ - การช่วยเหลือสมาชิก มีความรวดเร็ว ชัดเจน - จัดสวัสดิการเพื่อดูแล สมาชิกในด้านที่เกิด แก่ เจ็บ ตาย - คณะกรรมการซึ่งเป็น ตัวแทนจากทุกหมู่บ้าน ทำงานภายใต้กฎ เกณฑ์ที่ออกร่วมกันโดย สมาชิก - ขยายผลสู่กิจกรรม อื่นๆ ให้ครอบคลุมการ ดำเนินชีวิต เช่น ดำเนินกิจกรรม เป็นต้น วิสาหกิจชุมชน เป็นต้น - การดำเนินงานอย่างค่อย เป็นค่อยไป มีการเรียนรู้ ไปพร้อมๆ กับการ ทำงาน	- แก่นำคณะทำงานมี ความเข้มแข็งในการ ทำงาน - ความร่วมมือ ร่วมใจ ของชาวบ้าน มีการ ทำงานเชื่อมโยงกันโดย ยึดหลักบ้าน วัด โรงเรียน - กฎเกณฑ์ที่มีความยืด หยุ่นดำเนินไปตามหลัก การและเหตุผล สอดคล้องกับสภาพ ปัญหาของสมาชิก - การเข้ามามีส่วน สนับสนุนการดำเนินการ จากองค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น	- การส่งเสริม กระบวนการเรียนรู้ จากหน่วยงานวิชาการ ยังมีน้อย

ความจำเป็น	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
กองทุนสัจจะสวัสดิการตำบลเบือยอำเภออู่ตะเภา จังหวัดภูเก็ต เกิดจากการได้รับความรู้จากการไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับการออม จึงตั้งเป็นกลุ่มส่งเสริมการออม การดำเนินงานของกองทุนเป็นต้นแบบที่ได้จากการสนับสนุนจากกองทุน ZIP ตั้งเป็นกองทุนสัจจะ	- เพื่อจัดสวัสดิการชุมชน - เพื่อให้เกิดการพัฒนาของกองทุน	กลุ่มกองทุนและสวัสดิการชุมชน	- องค์กรการเงิน กลุ่มออมทรัพย์ - เครือข่าย สวัสดิการชุมชนในระดับจังหวัด	- เป็นเครือข่ายกับกลุ่มสวัสดิการนอกพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้การทำงานของแต่ละกลุ่ม - คณะทำงาน สมาชิกมีประสบการณ์ในการทำงานพื้นฐานมาจากกลุ่มส่งเสริมสวัสดิการ	- ความเชื่อมั่นศรัทธาในตัวผู้นำจากการทำงานที่โปร่งใส - การดำเนินงานที่มีความยืดหยุ่นโดยยึดหลักการและเหตุผล - การพัฒนาศักยภาพคณะทำงานและสมาชิก - การสร้างเสริมความเป็นเจ้าของร่วมกัน - การพบปะ พูดคุย มีเวทีแลกเปลี่ยนปัญหาประจำทุกเดือน	- การเปลี่ยนแปลงผู้นำในระดับจังหวัดที่กำหนดนโยบายทำให้ขาดการสนับสนุนที่ต่อเนื่อง - การทำงานต้องอาศัย การเสาะหา กล้าหาใจ และเวลาทำให้บางครอบครัวมีความเข้าใจไม่ตรงกันส่งผลต่อการดำเนินงาน

วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
ความเป้าหมาย วัตถุประสงค์ ปัญหา สุขภาพ ส่งเสริมให้ เกษตรกรหัน กลับมาทำ เกษตร อินทรีย์ อินทรีย์ แก้ไข ปัญหาการ เออาร์ดีเอ เปรียบจาก โรงสีเอกชน	กองทุน และ สวัสดิการ ชุมชน กลุ่ม เกษตร อินทรีย์ ปลอด สารพิษ	องค์กร การเงิน ธนาคาร ชุมชน เครือข่าย โรงสี ชุมชน การทำ เกษตร อินทรีย์	ส่งเสริมการทำเกษตร แบบอินทรีย์ปลอดภัย พืช แก้ไขปัญหาการ สุขภาพ ระดมทุนผู้บริโภค ตั้งโรงสีชุมชน สร้างเครือข่าย ระหว่างผู้ผลิตและผู้ บริโภค จัดสวัสดิการให้แก่ สมาชิกโรงสีชุมชนในรูปแบบ ปันผล ถ่ายทอดแนวคิด ปลูกจิตสำนึกการทำ เกษตรอินทรีย์สู่เยาวชน	การทำงานที่เชื่อมโยง กันระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน มีการสรุปบทเรียน และพบพบการทำงาน อย่างสม่ำเสมอ บทเรียนจากการไป ศึกษาดูงานภายนอก การมีเป้าหมายการ ทำงานที่ชัดเจน การเชื่อมโยงเครือข่าย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสนับสนุนทั้ง หน่วยงานภาครัฐและ เอกชน	ขาดการสนับสนุน การทำเกษตรอินทรีย์ ในระดับตำบลและ อำเภอ ผู้บริหารระดับสูงไม่ ให้ความสนใจในการ ทำเกษตรอินทรีย์ อย่างแท้จริง นโยบายภาครัฐยัง มีความขัดแย้งกับการ ดำเนินงาน หลักสูตรการศึกษา ไม่มีการเรียนการสอน เกี่ยวกับเกษตร อินทรีย์

ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
การจัดการป่าชุมชน หออระสังดับลดา คอก อ้ากอประโดน ชัย จังหวัดบุรีรัมย์ เดิมพื้นที่ป่ามีความ อุดมสมบูรณ์ มีความ หลากหลายของพรรณ พืชและสัตว์ป่า แต่ เกิดการสัมปทานป่า ให้แก่นายทุนประกอบ กับการบุกรุกของชาว บ้านทำให้ป่ามีความ เสื่อมโทรม สัตว์ป่า อาหารเริ่มหายากจึง เกิดการรวมกลุ่มเพื่อ อนุรักษ์ป่าขึ้น	– ป้องกันการ บุกรุกของ ชาวบ้านและ การสัมปทาน ป่าจาก นายทุน – เพื่อรักษา ทรัพยากรป่า ไม้โดยการมี ส่วนร่วมของ ชุมชน	กลุ่ม อนุรักษ์ ทรัพยากร ป่าไม้	– คณะ กรรมการ อนุรักษ์ป่า ชุมชน – ชาวบ้าน ในพื้นที่	– เปิดเวทีสร้างความ เข้าใจกับประชาชน – ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่า ชุมชนโดยการมีส่วนร่วม ของชาวบ้านในพื้นที่ – สร้างเครือข่ายอนุรักษ์ ป่าไม้ในพื้นที่ – ดึงเยาวชนเข้ามา มีส่วนร่วมในการดำเนิน งาน	– การเข้ามามีส่วนร่วม ของเยาวชน – ชาวบ้านต่างตระหนัก ถึงปัญหาที่เกิดขึ้นร่วม กัน – มีการสรุปบทเรียน แก่ไขปัญหาการทำงาน อยู่เสมอ – ความเข้มแข็งของผู้นำ ผลงานเป็นที่ประจักษ์ได้ รับรองวัลเป็นกำลังใจใน การดำเนินงาน	– ชาวบ้านบางส่วนไม่ ให้ความร่วมมือในการ ดำเนินงานเพราะขาด ผลประโยชน์ส่วนตัว – นโยบายรัฐเกี่ยวกับ การสัมปทานป่าแก่ นายทุน – ความไม่รู้จักกับ กฎหมายการจัดการ ทรัพยากร

ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
ชมรมอนุรักษ์ภูผา ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู เกิดจากการรวมกลุ่ม ชาวบ้านเพื่อต่อต้าน การทำสัมปทานป่าไม้ ของกลุ่มนายทุน จึง ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ป่าขึ้น	– เพื่อต่อต้าน การเข้ามา สัมปทานจาก นายทุน – เพื่อ อนุรักษ์ ทรัพยากรป่า ไม้	กลุ่ม อนุรักษ์ ทรัพยากร ป่าไม้	– ชมรม อนุรักษ์ป่า ภูผา	– การรวมตัวกันของ ชาวบ้าน – สร้างเครือข่ายการ อนุรักษ์ป่าในพื้นที่ใกล้เคียง – การดำเนินงานต่างๆ ชาวบ้านเข้ามามีส่วน ร่วม – มีการออกกฎระเบียบ การใช้พื้นที่ป่าร่วมกัน ของชาวบ้าน	– การมีส่วนร่วมของ ชาวบ้านในการต่อต้าน การสัมปทานจาก นายทุน – การสนับสนุนจาก องค์กรภายนอก – บทเรียนจากการไป ศึกษาดูงานจากพื้นที่ ภายนอก	– นโยบายรัฐเกี่ยวกับการ สัมปทานป่าแก่ นายทุน – ความต่อเนื่องใน การทำงานเพราะไม่มี คนรุ่นใหม่เข้ามา สืบทอด – หมู่บ้านในพื้นที่ยังมี ความเข้าใจไม่ตรงกัน ทำให้ไม่มีส่วนร่วมใน การดำเนินงาน – งบประมาณ สนับสนุนไม่เพียงพอ

ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์เกิดจากการรวมตัวของชาวบ้านเพื่ออนุรักษ์พื้นที่ป่าชุมชนให้คงอยู่	– อนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชนให้มีระบบนิเวศน์ที่ดีเป็นแหล่งเรียนรู้และหาอาหารของชุมชน มีการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่ยั่งยืน	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้	– ชาวบ้านในพื้นที่ – กรมป่าไม้ – องค์การบริหารส่วนตำบล	– สำรองพื้นที่ป่าและเห็นความสำคัญของป่าไม้ – จัดตั้งกลุ่มในการอนุรักษ์ – ออกกฎระเบียบการใช้ประโยชน์จากป่าร่วมกัน – จัดทำกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง – ประสานขอความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยงานนอก	– มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง – มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการทำงาน – ได้รับการสนับสนุนการทำงานจากหน่วยงานต่างๆ ทั้งงบประมาณและความรู้ – สภาพภูมิประเทศของพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดป่า – มีการให้ข่าวสารที่ไม่เป็นจริงของชาวบ้านในพื้นที่	– งบประมาณไม่เพียงพอต่อการจัดการ – ภัยธรรมชาติ – เครื่องมือสื่อสารไม่เพียงพอ – สภาพภูมิประเทศของพื้นที่เป็นอุปสรรคต่อการตัดป่า – มีการให้ข่าวสารที่ไม่เป็นจริงของชาวบ้านในพื้นที่

ความเป็นมา	วัตถุประสงค์	รูปแบบ	กลไก	กระบวนการ	ปัจจัยความสำเร็จ	ปัญหา
ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง ตำบลคอนธิม อำเภอแวงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น เกิดขึ้นจากแนวคิดของพ่อบุญเต็ม ชัยลาที่เห็นสภาพปัญหาของชุมชน จึงชักชวนชาวบ้านมาร่วมคิด ร่วมแก้ปัญหาจนเกิดเป็นศูนย์การเรียนรู้	– เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหามูลนิธิ – เพื่อศึกษาสภาพปัญหาของชุมชน	แผนแม่บทชุมชนและศูนย์การเรียนรู้ชุมชน	– คณะทำงานศูนย์การเรียนรู้ – ชาวบ้านในพื้นที่ – กลุ่มอาชีพ – ภาครัฐ – ภายนอก	– สร้างเวทีแลกเปลี่ยนปัญหา แนวคิดโดยมีการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน – วางแผนการทำงานในระดับบุคคลและระดับพื้นที่ – ให้ความสำคัญกับศักยภาพของคณะทำงานตามความสนใจและความสนใจ – พัฒนาศักยภาพคณะทำงานให้สอดคล้องกับความต้องการ	– ยึดหลัก 4 แม่ 5 พระ 4 แม่ ได้แก่ แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพและแม่บ้าน 5 พระ ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระเจ้าอยู่หัว และพสกนิกร – การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอกทั้งภาครัฐและเอกชน – ถ่ายทอดความรู้และการทำงานสู่เยาวชน – มีการขยายเครือข่ายการทำงาน	– ทัศนคติของชาวบ้านที่ไม่ตรงกันและไม่ยอมรับวิธีการของกลุ่ม – ขาดการสนับสนุนเทคโนโลยีและเครื่องอำนวยความสะดวกในการทำงาน

การประชุมเชิงปฏิบัติเวที “การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม” ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ณ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม ระหว่างวันที่ 27-28 เมษายน 2552 เป็นการประชุมเพื่อค้นหาแนวทางการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการ รูปแบบของกิจกรรมนอกจากจะมีการให้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์ทางสังคมเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นในบริบทพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือแล้ว คณะวิทยากรได้จัดแบ่งผู้เข้าร่วมประชุมออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ อันได้แก่ 1. กลุ่มจังหวัดหนองบัวลำภู กาฬสินธุ์ บุรีรัมย์ 2. กลุ่มจังหวัดขอนแก่น อุบลราชธานี และยโสธร และ 3. กลุ่มจังหวัดมหาสารคามและอำนาจเจริญ

วัตถุประสงค์ในการประชุมกลุ่มย่อยคือ เพื่อให้แต่ละกลุ่มได้ค้นหาแนวทางร่วมกันในการบูรณาการการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมในพื้นที่ ผ่านการระดมความคิด การแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานที่หลากหลายในประเด็นกิจกรรมร่วมที่คล้ายคลึงกัน โดยมุ่งหวังให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างเข้มข้น (Active Participation) ในการสะท้อนแนวคิดมุมมองจากลักษณะกิจกรรมที่คล้ายกันผ่านมุมมองและประสบการณ์ที่ต่างกัน

คณะวิทยากรได้กำหนดประเด็นหลักในการหารือภายในกลุ่มย่อยทั้งสองไว้ตามลำดับคือ

1. การนิยามความหมายเกี่ยวกับการพัฒนาสังคมหรือสิ่งดีๆ ที่อยากให้เกิดขึ้นในพื้นที่
2. แนวทาง/วิธีการที่จะทำให้สิ่งดีๆ เกิดขึ้น
3. ความต้องการการสนับสนุนจากภายนอก

ที่ประชุมกลุ่มย่อยทั้งสามกลุ่มได้สรุปประเด็นสาระสำคัญเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาสังคมและการบูรณาการงานด้านการพัฒนาและการจัดสวัสดิการไว้ดังนี้

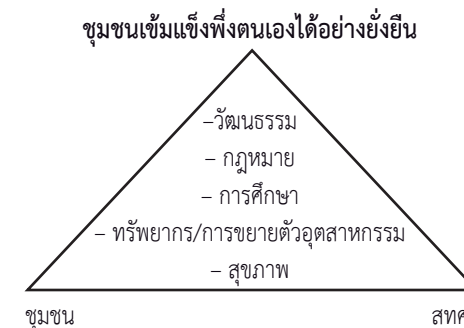
สรุปภาพรวมการประชุมเชิงปฏิบัติการเวทีภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

กลุ่มที่ 1. กลุ่มจังหวัดหนองบัวลำภู, กาฬสินธุ์, บุรีรัมย์

1. อะไรคือสิ่งดีๆ ที่อยากให้เกิดขึ้นในสังคม ภายใต้หัวข้อความหมายของการพัฒนาสังคม

- ประเพณีดั้งเดิม อยากให้วัฒนธรรมอันดีงามกลับมาใหม่ พื้นฟูวัฒนธรรมท้องถิ่น
- อยากให้แบบอย่างเล็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การเป็นแบบอย่างที่ไม่ดีของแม่พิมพ์ของชาติ (ครู อาจารย์) การที่ครูใช้เด็กไปในทางที่ผิด เช่น ชื้อเหล้าเพื่อดื่มงานเลี้ยงสัง
- จะทำอย่างไรให้ความสมบูรณ์กลับคืนมา อยากเห็นการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน หรือตระหนักถึงคุณค่าของดิน น้ำ ป่า
- การสูญเสียของป่า เพราะการเข้ามาของกลุ่มนายทุน อยากให้ชุมชนมีการจัดการพื้นที่ให้เป็นประโยชน์ เพื่อที่จะไม่ตกไปอยู่ในมือของนายทุน
- การพัฒนาสังคม ควรเกิดสังคมแห่งการพึ่งพาระหว่างคนกับธรรมชาติ
- ผู้นำไม่ควรถูกคนภายนอก (นักการเมือง, นายทุน) ครอบงำ

กลุ่มที่ 1 ได้นำเสนอถึงประเด็นเกี่ยวกับการพัฒนาชุมชนให้เกิดความเข้มแข็ง และการพึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนโดยความร่วมมือของภาคส่วนต่างๆ ในหลายมิติ

2. การจะเกิดสิ่งเหล่านี้ต้องมีวิธีการอย่างไร

- เริ่มต้นจากครู อาจารย์ ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชน
- การแก้ไขในระดับนโยบาย ต้องมีนโยบายที่ชัดเจน
- ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเด็กและเยาวชนในด้านกิจกรรมให้มีการ

เข้าร่วมอย่างสม่ำเสมอ

- การออกกฎหมายควบคุมการใช้โทรศัพท์ สื่อต่างๆ ควรมีการควบคุมสร้างสื่อสร้างสรรค์

- การเมืองภาคพลเมือง ให้ความรู้ด้านสิทธิ หน้าที่ มีการประเมินอย่างต่อเนื่อง

- ให้ชุมชนเป็นแกนหลัก พื้นที่เป็นตัวตั้ง หน่วยงานภาคีส่งเสริม
- การทำเพื่อพอยู่ พอกิน เศรษฐกิจพอเพียง ผลิตเพื่อกิน ไม่ใช่เพื่อขาย
- การส่งเสริมอาชีพหลักการเก็บเกี่ยว มีการจำกัดการปลูกพืชทางการ

เกษตร ลดอัตราการย้ายถิ่น อพยพแรงงาน

- การให้ความสำคัญกับคน ทุกเพศทุกวัย การสร้างจิตสำนึกการรักบ้าน

เกิด

- ให้ทุกอย่างอยู่ที่ใจ ต้องพัฒนาจิตใจก่อน
- การฟื้นฟูวัฒนธรรมชุมชนท้องถิ่น

3. ข้อเสนอต่อหน่วยงานของรัฐ/ภาคอื่นๆ

- การให้ความรู้ต่อเนื่อง การประเมินความสำเร็จร่วมกับชุมชน
- สนับสนุนปัจจัยต่างๆ (เครื่องมือเครื่องมือ) แก่ชุมชน
- การยอมรับความจริง พุดความจริง แก้ปัญหาจากความจริง
- การจัดสรรงบประมาณ ควรจัดสรรให้ตรงช่วงเวลาที่ราษฎรว่างงาน
- วางนโยบาย หรือจัดสรรงบประมาณให้สอดคล้องกับช่วงเวลาที่เป็น

ความจริง/ตรงกับสถานการณ์ของชุมชนนั้นๆ

- ปัญหานายทุนมาแย่งอาชีพเกษตรกรในชุมชน (ปุ๋ยเคมี/อินทรีย์)
- การให้การศึกษาแก่ภาคพลเมือง
- รัฐควรส่งเสริมทั้งในระดับปัจเจกบุคคล/กลุ่ม/องค์กรต่างๆ/ชุมชน
- การพึ่งพาประชาชนชาวบ้านใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น

- การทำงานของภาครัฐ เช่น การขุดลอกคูคลอง ต้องขุดในช่วงมกราคม-เมษายน ช่วงหลังฤดูเก็บเกี่ยวแล้ว ช่วงการเก็บเกี่ยว ตุลาคม-ธันวาคม

- ใช้พื้นที่ให้เกิดประโยชน์ เพื่อใช้ในการตัดสินใจในการปลูกพืชผลทางการเกษตรต่อไป

กลุ่มที่ 2. กลุ่มจังหวัดขอนแก่น อุบลราชธานี และยโสธร

1. สิ่งดีๆ ที่อยากให้เกิดขึ้นในภาคอีสาน

- อยากให้ทุกคนเป็นคนดี คือ เห็นเด็กและเยาวชนเป็นคนดี มีคุณธรรมจริยธรรม และมีผู้ใหญ่เป็นแบบอย่างที่ดี

- อยากเห็นครอบครัวที่อบอุ่น ความพร้อมหน้าพร้อมตาของพ่อ แม่ ลูก เพราะอีสานเรายู่ร่วมกันเป็นสังคม สังคมครอบครัวเป็นสังคมที่สำคัญที่สุดที่ควรได้รับการพัฒนา คือ มีการกินอิ่มนอนอุ่น ครอบครัวไม่แตกแยก และไม่มีการอพยพแรงงาน เพราะในภาคอีสานครอบครัวได้ล่มสลาย

- อยากให้คนมีสุขภาพแข็งแรง ทำอย่างไรคนอีสานถึงจะไปกินน้ำจากตะกล้ำ¹⁴ ได้เหมือนเก่า

- อยากให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งคนพิการ ผู้สูงอายุได้รับการดูแลและมีการจัดสวัสดิการให้

- อยากเห็นชุมชนมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร และแบ่งปัน (กิน-แลก-แจก-ขาย) เป็นสังคมอีสานที่ปลอดภัยทุกมุม ทั้งเหล่า การพนัน ยาเสพติด และเป็นสังคมที่ไม่แตกแยก มีความสามัคคี

- อยากให้ภาคอีสานมีทรัพยากรน้ำและมีระบบการจัดการน้ำที่ดี คือ มีแหล่งน้ำที่เพียงพอต่อการอุปโภคบริโภคและการเกษตร

- อยากให้พื้นฟูระบบนิเวศ ทั้งดิน น้ำ ป่า และควรส่งเสริมภาคเกษตรอินทรีย์ให้ยั่งยืน

- มีเศรษฐกิจที่ดี คือ ไม่มีหนี้สิน มีความพออยู่ พอกิน และพอเพียง

14 ตะกล้ำหรือตะกล่า เป็นคำที่อธิบายถึงพื้นที่ท้องนาที่ใช้ปลูกต้นกล้าหรือปลูกข้าว คำพูดดังกล่าวเป็นการชวนนึกถึงอดีตที่มีความสมบูรณ์และปลอดภัยพืชตกค้าง สามารถบริโภคแหล่งน้ำธรรมชาติดังกล่าวได้

- อยากให้ฟื้นฟูและอนุรักษ์วัฒนธรรมเก่าดั้งเดิมของอีสาน (ความเป็นตัวตนของตนเอง) สร้างความภาคภูมิใจ เกิดการสำนึกรักบ้านเกิด
- อยากให้ส่งเสริมการศึกษา คือ เรียนรู้ให้เท่าทันโลกแต่ดำรงไว้ในวัฒนธรรมท้องถิ่น มีหลักสูตรและศูนย์การเรียนรู้ท้องถิ่นตั้งแต่ประถมไปจนตลอดชีวิต
- อยากเห็นการสนับสนุนจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะภาครัฐ

2. ปัญหาที่เกิดขึ้นในภาคอีสาน

- ภาคอีสานเกิดการล่มสลาย 4 อย่าง ได้แก่
- ครอบครัว คือ ครอบครัวแตกแยก
 - เศรษฐกิจ
 - ระบบนิเวศ คือ ในสมัยก่อนสามารถหาสมุนไพรในป่ามาใช้ได้ แต่ปัจจุบันไม่มีแล้ว
 - วัฒนธรรม/ศีลธรรม คือ ขาดความภาคภูมิใจ และเกิดการเลียนแบบวัฒนธรรมต่างชาติ

3. วิธีการในการแก้ปัญหา

1.) ครอบครัวอบอุ่น

- มีเวลาให้ครอบครัว คือ มีการทำกิจกรรมร่วมกัน ทาง พมจ. จัดโครงการต่างๆ ขึ้น เช่น พาลูกหลานเข้าวัด
- ทำแผนครอบครัว คือ รัฐบาลหาหน้าที่ของคนในครอบครัว วิธีการคือครอบครัวทำแผนเอง โดยมีแกนนำชุมชนเป็นผู้นำ กับทาง อบต. หรือหน่วยงานอื่นเข้ามาสนับสนุน
- สร้างงานในครอบครัว/อาชีพ ฐานความพอเพียง โดยทาง อบต. ควรมีการอบรม พาไปศึกษาดูงาน เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน ควรสนับสนุนในเรื่องของวิชาการ งบประมาณ และส่งเสริมอาชีพ หรือทางชมรม/กลุ่มในท้องถิ่นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน
- สภาครอบครัวตัวอย่าง โดยการขยายตัวอย่างให้ทั่วทั้งหมด และภาครัฐสนับสนุนโครงการนี้เพื่อสนองความต้องการ

- สร้างเครือข่าย เปิดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหา ประสบการณ์แต่ละครอบครัวเพื่อหาแนวร่วมเกิดการสร้างกระบวนการ (รู้ปัญหาและหาแนวทางแก้ไข) และกำหนดเป้าหมาย

- รู้จักตนเอง ว่าเป็นใคร แล้วจึงมาเป็นครอบครัว

2.) ชุมชน

- เมื่อครอบครัวดี สังคมก็จะดี โดยใช้กระบวนการเดียวกัน
- บ้าน วัด โรงเรียน และรัฐ ควรเป็นเครือข่ายเดียวกัน ทางบ้านควรมีองค์กรชุมชนโดยประชาชน ทางด้านรัฐควรคิดขับเคลื่อนนโยบายไปปฏิบัติ โดยทางอบต. ควรสร้างการมีส่วนร่วมกับชาวบ้าน และโรงเรียน ควรปลูกฝังความรู้สึกสำนึกและค่านิยมที่ดี
- มีแผนชุมชนแบบมีส่วนร่วม คือทุกภาคส่วน และทุกกลุ่มเป้าหมาย
- สร้างกลยุธยมิตร มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันตลอด
- มีแผนพัฒนาเครือข่ายสร้างและขยายผล
- การพัฒนาแบบองค์รวม

กลุ่มที่ 3. กลุ่มจังหวัดมหาสารคามและอำนาจเจริญ

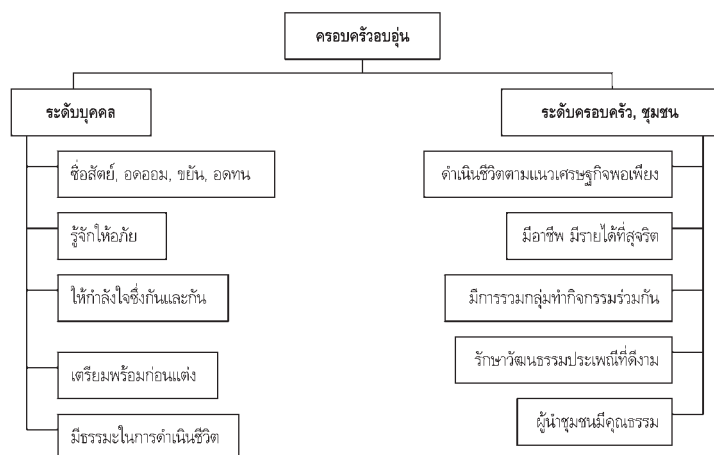
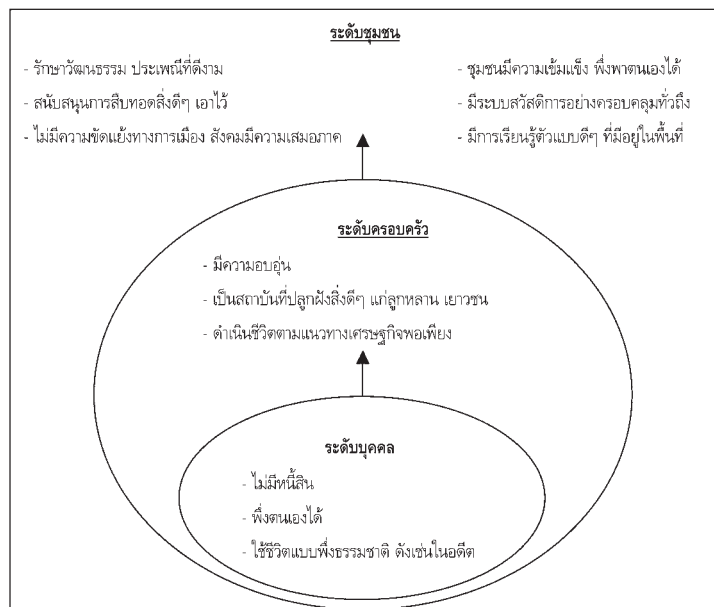
1. อะไรคือสิ่งดีๆ ที่อยากให้เกิดขึ้นในสังคม ภายในหัวข้อความหมายของการพัฒนาสังคม

สิ่งดีๆ คือ ทุกชุมชนในภาคอีสานทำเป็นชุมชนเข้มแข็งและมีความมั่นคง เฉกเช่นสิ่งที่เรากำลังดำเนินการอยู่

- อยากให้ครอบครัวเข้มแข็งอบอุ่น โดยใช้สวัสดิการเป็นตัวเชื่อม
- ไม่อยากให้การเมืองเข้ามาแทรกแซงวิถีชีวิต เพราะในปัจจุบันการเมืองได้สร้างความแตกแยกในท้องถิ่น
- ไม่อยากให้มีหนี้สิน เพราะการไม่มีหนี้คือความสุข
- อยากให้ชุมชนมีความเอื้ออาทรต่อกัน
- อยากให้เกิดการพึ่งตนเองโดยแท้จริง ไม่ใช่การพึ่งพิงจากภายนอกเพียงอย่างเดียว
- เกิดการอนุรักษ์วัฒนธรรม ประเพณีที่ดีของอีสานให้คงอยู่
- มาร่วมกันทบทวนอดีตเพื่อเรียนรู้ปัจจุบัน และวางแผนอนาคต

- การใช้ชีวิตในปัจจุบันต้องรู้เท่าทันอยากถูกต้องกับการเปลี่ยนแปลงในสังคม

ภาพของสิ่งดีๆ ที่ต้องการให้เกิดขึ้น

2. การจะเกิดสิ่งเหล่านี้ต้องมีวิธีการอย่างไร

สิ่งที่ต้องเกิดขึ้นได้นั้นดังที่แสดงในภาพข้างต้น สามารถแบ่งได้ใน 2 ระดับ คือ ระดับบุคคลกับระดับครอบครัวและชุมชน ซึ่งการจะทำให้เกิดได้นั้นต้องใช้กระบวนการดังนี้

- การใช้กระบวนการจัดสวัสดิการชุมชนในทุกรูปแบบเป็นตัวขับเคลื่อน
- การจัดระบบการศึกษาควรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมและวิถีชีวิตของท้องถิ่นนั้นๆ

- ใช้กระบวนการจัดทำแผนชุมชน เป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อน

3. หน่วยงานของรัฐ/ภาคอื่นๆ ใดบ้างที่จะเข้ามามีส่วนร่วม และอย่างไร

การทำงานที่จะก่อให้เกิดการร่วมมืออันดับแรกคือ **ความร่วมมือในระดับพื้นที่** เริ่มต้นจากครอบครัว เครือญาติต่างๆ ที่จะต้องร่วมมือกันสร้างสิ่งดีๆ เหล่านั้นให้เกิดขึ้น แล้วขยายออกไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งของการขับเคลื่อนและสร้างสิ่งดีๆ โดยมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เช่น อบต. พม. สร้างเป็นความร่วมมือระดับเครือข่ายต่างตำบล

ดังนั้น ในแต่ละกระบวนการซึ่งได้นำเสนอว่าควรใช้ป็นวิธีการในการสร้างสิ่งดีๆ ให้เกิดขึ้นในสังคม ภาคส่วนต่างๆ จึงควรเข้ามามีส่วนร่วมดังนี้

ระบบสวัสดิการ	ระบบการศึกษา	การจัดทำแผนชุมชน
- อบต., พม., สท. เข้ามาสนับสนุน - มีการสนับสนุนงบประมาณ - ให้ความรู้วิชาการ สร้างความเข้าใจที่ถูกต้อง - เป็นผู้ประสานงานระหว่างองค์กรต่างๆ	- ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรการเรียนการสอน - ผู้บริหารในระดับนโยบาย มีความเข้าใจในความหลากหลายของสังคม - หลักสูตรการเรียนการสอน ใช้พื้นฐานวิถีชีวิต วัฒนธรรม เป็นพื้นฐานในการสร้างหลักสูตร	- ประชาชนในพื้นที่ต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผน มีการจัดเวทีระดมความคิด แสดงปัญหา ความต้องการ นำเสนอแผนเพื่อนำไปปฏิบัติ - หน่วยงานภาครัฐต้องเข้ามาสนับสนุนงบประมาณ องค์ความรู้ต่างๆ - ภาคีเครือข่ายที่เข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้

สรุปผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ

การแลกเปลี่ยนมุมมองความเห็นเพื่อให้เกิดกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คณะวิทยากรมุ่งเน้นการบูรณาการทางความคิดร่วมกันก่อนที่จะมีปฏิบัติการทางสังคมร่วมกันในลำดับต่อไป

จะเห็นได้ว่าการประชุมเชิงปฏิบัติการดังกล่าวก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งการมีปฏิสัมพันธ์ทางความคิดดังกล่าวเป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้เกิดขึ้น โดยที่ประชุมทั้งสามกลุ่มย่อย ได้ให้ข้อคิดเห็นในการพัฒนาสังคม ตลอดจนแนวทางการขับเคลื่อนกิจกรรมด้านสวัสดิการสังคมไว้อย่างน่าสนใจดังต่อไปนี้

1. ทุกกลุ่มมีความเห็นสอดคล้องกันที่ว่า จุดเริ่มต้นในงานพัฒนาสังคมหรือการพัฒนาสังคมที่เกิดขึ้นจำเป็นที่จะต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน ควบคู่ไปกับการพัฒนาสังคมหรือสภาพแวดล้อมทางสังคมและวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนาคน เพราะเป็นที่ประจักษ์ชัดแล้วว่าการพัฒนาสังคมที่ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณภาพ ย่อมส่งผลดีมากกว่าผลเสีย ขณะเดียวกันการพัฒนาสังคมก็ควรต้องสร้างเงื่อนไขที่เอื้อต่อการพัฒนาด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการฟื้นฟู ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นการสร้างค่านิยมและแบบอย่างความประพฤติที่ดีให้เกิดขึ้นในสังคม โดยความหมายของการพัฒนาคนมุ่งเน้นที่ความดี ความงามทางด้านจิตใจและความประพฤติ รวมไปถึงการมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์ แข็งแรงเพื่อเป็นกำลังที่สำคัญในการพัฒนาสังคมต่อไป

2. กิจกรรมที่มีอยู่ในสังคมต้องเป็นไปในแนวทางที่ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาสังคม ไม่ว่าจะเป็นการศึกษาโดยเน้นที่การผลิตแม่พิมพ์ แบบอย่างที่ดี หรือการส่งเสริมการละเล่นอบายมุข สิ่งมีนเมาต่างๆ รวมไปถึงการมีบุคคลต้นแบบในสังคมเพื่อเป็นแบบอย่างทางความประพฤติ นอกจากนี้ การพัฒนาสังคมต้องให้ความสำคัญกับหน่วยย่อยทางสังคมที่สำคัญที่สุดซึ่งก็คือ สถาบันครอบครัว โดยเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นในทุกครอบครัวก็คือ “กินอึนอนอุ่น” อันเป็นสภาวะที่บ่งบอกถึงการมีชีวิตที่สมดุลและสมบูรณ์ ได้รับการส่งเสริม พัฒนาจากระบบสังคม

3. ระบบสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งสวัสดิการที่มีอยู่ในสังคมต้องเอื้อต่อบุคคลกลุ่มต่างๆ ในสังคมที่เป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาสหรือมีความต้องการจำเป็น (Needs) ที่ต้องการได้รับการพัฒนา ส่งเสริม ฟื้นฟู ดูแลเพื่อป้องกันมิให้ประสบกับภาวะปัญหาความเดือดร้อน หรือเป็นปัญหาสังคมต่อไป ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ทั้งคนพิการ ผู้สูงอายุที่ควรได้รับการดูแลและมีการจัดสวัสดิการให้เหมาะสมและเพียงพอ

4. กระบวนการพัฒนาสังคมต้องมุ่งเน้นให้คนในสังคมมีความมีความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ เอื้ออาทร และแบ่งปันซึ่งกันและกัน รวมถึงต้องสร้างสังคมที่ปลอดอบายมุข ทั้งเหล้า การพนัน ยาเสพติด

5. กระบวนการพัฒนาสังคม ควรมุ่งเน้นให้เกิดการพึ่งตนเองโดยแท้จริง ไม่ใช่การพึ่งพิงจากภายนอกเพียงอย่างเดียว ต้องส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมโดยเฉพาะอย่างยิ่งการรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง ไม่มีหนี้สิน มีความพออยู่ พอกิน และพอเพียง รวมถึงการอยู่ร่วมกับธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างรู้คุณค่า เพื่อให้เกิดความอุดมสมบูรณ์และความยั่งยืน

6. กิจกรรมทางสังคม รวมถึงนโยบายการพัฒนาสังคมควรมุ่งเน้นการสร้าง ความเข้มแข็งของสังคมชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการพัฒนาทางด้านจิตใจ ในส่วนของนโยบายการพัฒนาสังคม ควรเป็นนโยบายที่มุ่งส่งเสริมการทำกิจกรรมทางสังคมร่วมกัน เช่นการพาลูกหลานเข้าวัด การพัฒนาทางคุณธรรมจริยธรรม การสร้างค่านิยมฟื้นฟูประเพณี วัฒนธรรมชุมชนที่ดีงาม

7. หลายกลุ่มให้ความเห็นในเรื่องของสื่อมวลชนที่ควรมีการนำเสนอข่าวสารที่สร้างสรรค์ เพราะในภาวะสังคมปัจจุบัน สื่อมวลชนมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง นำมาสร้างประโยชน์ใส่ตัว รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีที่ควรมีการใช้ อย่างสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

8. ทุกกลุ่มได้พูดถึงความเข้มแข็งของชุมชนที่เกิดขึ้นต้องไม่ละเลยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนต้องมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ใช้เหตุผลในการพูดคุย ไม่ใช้อารมณ์หรือใช้จำนวนคนที่มากกว่าในการตัดสินใจ กระทำการต่างๆ ดังเช่นการพูดคุยในเวทีครั้งนี้ที่เราทุกคนต่างก็ใช้เหตุผลในการ

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ที่ประชุมมีการยกตัวอย่างการนำเสนอเรื่อง การล่มสลาย 4 ด้าน ของสังคมอีสาน คือ ด้านเศรษฐกิจ ครอบครัวยุคใหม่ วัฒนธรรม การใช้คำว่าล้มละลายเป็นสิ่งที่ดีเพราะล้มละลายนั่น เราสามารถสร้าง กลับคืนมาใหม่ได้ ดังเช่นงานที่เราทำอยู่ เรากำลังฟื้นฟูในเรื่องของเศรษฐกิจ ชีวิต ความเป็นอยู่ที่ยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางดำเนินชีวิต ฟื้นฟูระบบนิเวศ ที่มีมุมมองใหม่เกี่ยวกับป่า เป็นการมองป่าด้วยคุณค่าในเรื่องของอาหาร เปรียบ เหมือนห้างสรรพสินค้า รวมไปถึงการฟื้นฟูระบบวัฒนธรรมที่ดีงาม ซึ่งเหล่านี้ล้วน เป็นสิ่งดีงามที่เราทุกคนอยากเห็นร่วมกัน

ส่วนที่ 5

บทสรุปและแนวทาง การส่งเสริมการพัฒนาสังคม เชิงบูรณาการ

การจัดเวทีกลไกการบูรณาการการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเป็นเวทีประชุมเชิงปฏิบัติการลำดับที่สามภายใต้โครงการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ ปี 2552 ที่มุ่งหมายให้เกิดกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมด้วยเล็งเห็นแล้วว่าการพัฒนาสังคมไม่อาจดำเนินการภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานใดหน่วยงานเดียว หากแต่ต้องมีการประสาน ถักทอให้เกิดพลังการพัฒนาาร่วมกันจากภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้องเพื่อร้อยรัดเข้ามามีบูรณาการการทำงานร่วมกัน

เวทีการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม ถือเป็นการสร้างพื้นที่ทางสังคมที่เปิดโอกาสให้พื้นที่ชุมชนในภาคเหนือได้เข้ามาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เชิงประสบการณ์ มุมมอง ความรู้ที่เกิดจากการทำงานเพื่อช่วยกันยกระดับการพัฒนาสังคมในพื้นที่ภาคเหนือให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นและเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติ โดยใช้กระบวนการเรียนรู้ผ่านการถอดบทเรียนและการเสวนาร่วมกันอย่างพินิจพิเคราะห์เพื่อสร้างแนวทางที่เป็นรูปธรรมในการพัฒนาพื้นที่ภาคเหนือทั้งเชิงประเด็นเนื้อหา เชิงนโยบาย และแนวทางการทำงานร่วมกันแบบเครือข่ายข้ามพื้นที่ (Cross Area)

การเรียนรู้ในรูปแบบเวทีเชิงปฏิบัติการเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมแบบหนึ่งเพื่อให้เกิดการอภิปราย ค้นหาแนวทางและข้อสรุปในการขับเคลื่อนงานและทิศทางการพัฒนาสังคมแบบมีส่วนร่วม โดยคณะวิทยากรได้ออกแบบเวทีฯ ให้มีความสอดคล้องกับสภาพการณ์ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยได้นำเสนอสถานการณ์ทางสังคมพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้ร่วมกันอภิปรายและเสนอแนะความคิดเห็นเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้น เพื่อนำไปสู่การกำหนดประเด็นการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมในพื้นที่ รวมไปถึงได้จัดทำกิจกรรมการถอดบทเรียนการทำงานในเชิงประสบการณ์และทัศนคติมุมมองต่างๆ ต่อการพัฒนาสังคม โดยคาดหวังว่าข้อมูลที่ได้จากการถอดบทเรียนจะเป็นบทเรียนที่ถูกถ่ายทอดไปสู่สังคมวงกว้างให้ได้เรียนรู้เนื้อหาบทเรียนและข้อคิดดีๆ รวมถึงต้องการสรุปบทเรียนจากประสบการณ์การดำเนินงานที่ผ่านมาของภาคีเครือข่ายผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากภาคส่วนต่างๆ เพื่อให้เกิดการทบทวนตนเองร่วมแลกเปลี่ยน

ประสบการณ์กับภาคีอื่น ซึ่งเป็นการพัฒนาข้อเสนอแนวทางไปสู่เป้าหมาย และในอีกทางหนึ่งหวังว่าจะทำให้กลุ่มแกนนำผู้เข้าร่วมประชุมสามารถนำกระบวนการเรียนรู้เกี่ยวกับถอดบทเรียนไปใช้ในการสังเคราะห์ความรู้จากบทเรียนในงาน/โครงการที่กำลังรับผิดชอบอยู่และโครงการอื่นๆ ในโอกาสอื่นอย่างต่อเนื่อง

กิจกรรมหลักที่เกิดขึ้นในเวทีดังกล่าวนอกจากจะเน้นบรรยากาศการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ทางคณะวิทยากรยังได้จัดประกายผู้เข้าร่วมประชุมผ่านการนำเสนอรายงานสถานการณ์ทางสังคมในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้พิจารณาถึงการดำเนินการด้านการพัฒนาสังคมของตนว่าควรมีแนวทางการทำงานต่อไปอย่างไรเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่ไม่เฉพาะเพียงพื้นที่ชุมชนของตนเองเท่านั้น หากแต่ยังนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในพื้นที่อื่นๆ รวมถึงพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือในลักษณะการบูรณาการการทำงานร่วมกันกับภาคี หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

นอกจากการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอเนื้อหารายงานสถานการณ์ทางสังคมแล้ว คณะวิทยากรยังได้ใช้วิธีการถอดบทเรียนการทำงานที่ผ่านเพื่อสร้างชุดความรู้จากประสบการณ์การทำงานในพื้นที่เพื่อให้เป็นองค์ความรู้การทำงานที่สามารถเข้าถึงและจับต้องได้ผ่านการนำเสนอเป็นเอกสารเพื่อการเรียนรู้ อีกทั้งยังเน้นการส่งเสริมกระบวนการมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์เพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาสังคม และรูปแบบการทำงานที่จะเกิดขึ้นจากความร่วมมือของตัวแทนพื้นที่ที่เข้าร่วมประชุม

เนื้อหาที่เกิดจากการประชุมเชิงปฏิบัติการ สามารถสรุปเป็นประเด็นหลักได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ทุกพื้นที่ชุมชนที่เข้าร่วมประชุมครั้งนี้มองว่า การทำงานของภาครัฐด้านการพัฒนาสังคม เป็นการดำเนินตามนโยบายที่มุ่งเน้นความเป็นอยู่ที่ดีที่เน้นตัวเงินหรือมิติทางเศรษฐกิจเป็นหลัก ไม่สอดคล้องกับงานพัฒนาที่พื้นที่ชุมชนดำเนินการอยู่ เพราะพื้นที่ชุมชนทุกกลุ่มเห็นร่วมกันว่าการพัฒนาต้องนำพาให้เกิดความสุข ความดีงามของชีวิต ความเป็นอยู่ของผู้คนที่ดีซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้แลกมาด้วยเงิน หากแต่เงินเป็นเพียงเครื่องมือในการดำเนินชีวิต หาใช่เป้าหมายในการดำเนินชีวิต

สิ่งที่ทุกกลุ่มพื้นที่อยากเห็นให้เกิดขึ้นในสังคมคือ ความดีงามหรือสังคมที่ดี โดยยกตัวอย่างสิ่งดีงามที่เป็นรูปธรรมคือ ความร่วมมือ ร่วมใจ ซึ่งเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้ยาก เพราะต้องอาศัยความไว้วางใจซึ่งกันและกัน สิ่งที่ทุกพื้นที่ชุมชนตระหนักอยู่เสมอคือ ความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่มีความเหนียวแน่น มีความเป็นเครือญาติ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน สิ่งเหล่านี้จึงเป็นทุนทางสังคมที่จะช่วยสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้นในสังคมอีสานได้

ประเด็นที่ 2 หลายกลุ่มได้แสดงความวิตกกังวลเกี่ยวกับการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสาร โดยมีข้อเสนอว่าสื่อมวลชนที่ควรมีการนำเสนอข่าวสารที่สร้างสรรค์ เพราะในภาวะสังคมปัจจุบัน สื่อมวลชนมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมือง นำมาสร้างประโยชน์ใส่ตัว รวมไปถึงการใช้เทคโนโลยีที่ควรมีการใช้อย่างสร้างสรรค์มากยิ่งขึ้น

ประเด็นที่ 3 การทำงานของรัฐ รวมถึงการสนับสนุนจากภาครัฐ ก็ควรเป็นไปในรูปแบบของการเอื้ออำนวยไม่ใช่เป็นการเอื้อเฟื้อ เพราะที่ผ่านมาการทำงานตามนโยบายจะอยู่ในลักษณะของการอุปถัมภ์ เป็นไปตามงบประมาณหรือคำสั่งที่ขาดการพูดคุย วางแผน ค้นหาความต้องการร่วมกันกับชาวบ้าน การสนับสนุนที่เกิดขึ้นจึงไม่สอดคล้องกับค่านิยม กิจกรรมที่กลุ่มนั้นๆ ได้ดำเนินการอยู่

ประเด็นที่ 4 ความเข้มแข็งของชุมชนจะเกิดขึ้นได้หรือไม่ หรือชุมชนที่มีความเข้มแข็งอยู่แล้ว จะต้องไม่ละเลยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง กล่าวคือ วิถีชุมชนต้องมีความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกันที่ดี ใช้เหตุผลในการพูดคุย ไม่ใช่อารมณ์หรือใช้จำนวนคนที่มากกว่าในการตัดสินใจกระทำต่างๆ ดังเช่น การพูดคุยในเวทีครั้งนี้ที่เราทุกคนต่างก็ใช้เหตุผลในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน

ประเด็นที่ 5 ที่ประชุมเห็นพ้องต้องกันว่า จากความต้องการการพัฒนาสังคมภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้ดีขึ้น เป็นไปตามที่ปรารถนา ทำให้เห็นว่าพวกเรา (ที่ประชุม) จะต้องทำงานหรือมีกิจกรรมที่ต้องทำอีกเป็นจำนวนมาก ขณะที่วันนี้เรากำลังทำแค่บางเรื่อง บางประเด็น จึงเป็นคำถามต่อไปว่าแล้วใครจะทำ และทำอย่างไร คำตอบก็คือต้องมาร่วมมือกันในการสร้างภาคีเครือข่ายระดับพื้นที่ (ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ)

เวทีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคมเป็นเพียงจุดเริ่มต้นในการคิด การแสวงหาแนวทางในการพัฒนาสังคมให้เกิดการบูรณาการทั้งแนวความคิด วิธีการทำงาน และการใช้ทรัพยากร การถกทอการทำงานร่วมกันเป็นเครือข่าย ซึ่งการพัฒนาสังคมให้เกิดความเข้มแข็งและยั่งยืนจำเป็นต้องมีการส่งเสริมการทำงานอย่างบูรณาการร่วมกัน โดยมีข้อเสนอแนะดังต่อไปนี้

แนวทางการส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ

1. การทำงานต้องสร้างความร่วมมือในระดับพื้นที่ เริ่มต้นจากครอบครัว เครือญาติต่างๆ ที่จะต้องร่วมมือกันสร้างสิ่งดีๆ เหล่านั้นให้เกิดขึ้น แล้วขยายออกไปสู่ความสัมพันธ์ระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นแหล่งของการขับเคลื่อนและสร้างสิ่งดีๆ โดยมีการสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ เช่น อบต. พม. สร้างเป็นความร่วมมือระดับเครือข่ายต่างตำบล ด้วยเหตุผลที่ว่า การแก้ไขปัญหาสังคมต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่าย เพราะปัญหาสังคมมีเยอะมาก และเกี่ยวโยงส่งผลกระทบไปยังปัญหาสังคมอื่นๆ ต่อไปการทำงานทุกคนจึงต้องเข้าหากัน โดยเฉพาะหน่วยงานระดับท้องถิ่น อบต. ซึ่งมีความใกล้ชิดกับชาวบ้านและชุมชน ขณะเดียวกันชาวบ้านและชุมชนก็ต้องเข้าหา อบต. ด้วยเช่นกัน เพื่อแสดงปัญหาและความต้องการที่แท้จริง ฉะนั้นการทำงานต่อไปการเข้าหากันจึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา

2. นโยบายการพัฒนาสังคม ควรเน้นที่ความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ของชุมชน ที่ไม่ได้มีความหมายของการพึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจเพียงประการเดียว หากแต่ต้องให้ชุมชนมีความเข้มแข็งทั้งทางวัฒนธรรม การแสดงออกซึ่งทางความคิดเห็นและสิทธิ การได้รับโอกาสในการพัฒนาด้านการศึกษา รวมถึงบริการสังคม บริการสุขภาพเพื่อสุขภาวะที่ดี

นโยบายและสวัสดิการสังคมจึงต้องเป็นสิ่งที่สอดคล้องกับการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนามากกว่า “การให้” หรือการจัดสรรงบประมาณเพื่อจัดสรร “สิ่งของ” ให้กับประชาชน จุดเริ่มต้นของนโยบายการพัฒนาสังคมจึงควรเป็นนโยบายที่ริเริ่มจากความต้องการของประชาชนในพื้นที่ชุมชน ด้วยเหตุนี้ ในการกำหนดนโยบายจึงควร

เป็นนโยบายที่มาจากข้อเสนอของชุมชน ซึ่งพบว่าชุมชนเองมีแผนการพัฒนาชุมชนที่เป็นรูปธรรมในรูปของแผนแม่บทชุมชนอันเป็นกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายในระดับพื้นที่ ดังนั้น การกำหนดนโยบายสังคมจึงต้องคำนึงถึงความต้องการและการมีส่วนร่วมของพื้นที่ชุมชนเป็นสำคัญ

3. การส่งเสริมภูมิปัญญาชุมชน พื้นฟูประเพณีวัฒนธรรมท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการยอมรับความหลากหลาย คุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น อันเป็นต้นทุนทางสังคมที่สำคัญที่จะช่วยให้วิถีชุมชนเป็นวิถีแห่งความดี ความงาม มุ่งเน้นการพัฒนาทางจิตใจมากกว่าการพัฒนาทางวัตถุ ฉะนั้น การส่งเสริม สนับสนุนจากหน่วยงานรัฐจึงต้องมีความต่อเนื่องและถูกจังหวะกับสภาพความเป็นจริงที่เป็นอยู่ สอดคล้องกับวัฒนธรรมและความเป็นอยู่ตามวิถีของชุมชน

4. แม้ว่าในหลักการแล้ว รัฐจะมีหน้าที่ในการดูแลสุข-ทุกข์ของประชาชน แต่พบว่าทิศทางการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มในการพัฒนาสังคม บทบาทของรัฐในการดูแลความเป็นอยู่ของผู้คนในสังคม (Care Giving) จะปรับเปลี่ยนไปจากผู้ให้การดูแล (Care Giver) เป็นผู้สนับสนุน (Enabler) ด้านสวัสดิการสังคม ที่เน้นการสนับสนุนในเรื่องของวิชาการ งบประมาณ และส่งเสริมอาชีพ หรือการส่งเสริมให้ท้องถิ่นมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กัน การทำหน้าที่ดังกล่าวมุ่งเน้นให้ชุมชนมีศักยภาพการทำงานด้านการพัฒนาร่วมกับหน่วยงานในพื้นที่ อันได้แก่ อบต. อบจ. เทศบาล หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น การส่งเสริมศักยภาพของชุมชนให้มีความรู้ มีศักยภาพที่เพียงพอต่อการทำงานด้านการพัฒนาสังคมในลักษณะการสร้างเครือข่ายการทำงาน การจัดให้มีเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ปัญหา ประสบการณ์ของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อหาแนวคิด แนวทางการทำงานร่วมกัน น่าจะเป็นแนวทางที่จำเป็นต่อการส่งเสริมการทำงานด้านการพัฒนาสังคมที่จะเกิดขึ้นต่อไป

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก. ข้อมูลเกี่ยวกับพื้นที่เข้าร่วมประชุม

กองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม

เรียบเรียงโดย เจษฎา เนตะวงษ์

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. นายทองพูน ตะวัน	ประธานกองบุญสัจจะฯ
2. นายสมควร รักภักดี	กรรมการกองบุญสัจจะฯ
3. นายสิทธิพงษ์ เกษมาลา	กรรมการกองบุญสัจจะฯ
4. นางบุบผา แกมจินดา	เหรัญญิกกองบุญสัจจะฯ
5. นายโพธิทอง เกษมาลา	ผู้ร่วมสังเกตการณ์
6. นายสมนึก ไชยสงค์	นายก อบต.วังแสง
7. นายสัญญาชัย ทับสีรัก	รองนายก อบต.วังแสง
8. นางกัลยากร ภูสมมา	นักพัฒนาสังคม
9. นายณัฐพล จันทริ	นักสังคมสงเคราะห์
10. นายเจษฎา เนตะวงษ์	ผู้ดำเนินรายการ

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

นายทองพูน ตะวัน บ้านเลขที่ 47 หมู่ 20 ตำบลวังแสง
อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม โทร 081-974-6278

กองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชน ตำบลวังแสง

อำเภอแกลง จังหวัดมหาสารคาม

พื้นที่ ต.วังแสง ชุมชนในท้องถิ่นชนบทภาคอีสาน มีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่ยึดโยงกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน อาชีพโดยส่วนใหญ่ของชาวบ้านคือ การทำนา ปลูกพืชผัก การอยู่ร่วมกันจึงเป็นแบบเห็นอกเห็นใจ พึ่งพาอาศัยกัน

แบบเครือญาติ วิถีที่ดำรงอยู่จึงสะท้อนให้เห็นภาพของความมีน้ำใจเวลาเจ็บป่วย หรือมีการเสียชีวิตเกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งเป็นความทุกข์ทั้งกายและใจของครอบครัวที่เผชิญกับโชคชะตาเหล่านั้นนั้น หนทางที่จะชาวเหลือให้ผู้เผชิญกับความทุกข์ให้ผ่านคลาย และมีกำลังใจในการต่อสู้กับความทุกข์ที่ประสบอยู่ จึงเกิดการรวมกลุ่มของชาวบ้านตั้งเป็น “กองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชน” เพื่อส่งเสริมสวัสดิการแก่ชาวบ้านตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นการสร้างการมีส่วนร่วม ความเชื่อมั่น ศรัทธา เกิดการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

ปี พ.ศ.2548 ด้วยความสนใจในเรื่องการออมของชาวบ้าน ต.วังแสง โดยการนำของ นายสมนึก ไชยสงค์ นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง จึงมีการเข้ามาเผยแพร่ความรู้การออมวันละบาทของสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (องค์การมหาชน) (พอช.) ซึ่งถือเป็นการจุดประกายความอยากรู้ อยากลงมือปฏิบัติเกี่ยวกับการออม การจัดทำสวัสดิการชุมชน ทำให้มีการออกไปศึกษาดูงาน เพื่อหาความรู้ ประสบการณ์การทำงาน สร้างการเรียนรู้จากตัวอย่างชุมชนพื้นที่ที่สามารถจัดการเรื่องเหล่านี้จนประสบผลสำเร็จ เช่น ที่ ต.เปือย อ.ลืออำนาจ จ.อำนาจเจริญ และ ต.บ้านขาม อ.จตุรัส จ.ชัยภูมิ จากนั้นจึงกลับมาวางแผนประชุมสร้างความเข้าใจกับชาวบ้าน โดยมีการเข้ามีส่วนร่วมจากทั้งผู้นำชุมชน ครูและพระสงฆ์ ในบางครั้งการสร้างการเข้าใจกับชาวบ้านถึงแนวคิดการจัดตั้งกองบุญก็ได้อาศัยความศรัทธาในตัวพระสงฆ์หรือหลวงปู่สวน ผู้ซึ่งชาวบ้านให้การเคารพ ศรัทธา การชี้แจงอธิบาย แนวคิดต่างๆ จึงสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ไปได้ด้วยดี และโดยตัวแกนนำที่มีความตั้งใจแน่วแน่ในการทำงาน ปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการออกประชุมสร้างความเข้าใจ สร้างอุดมการณ์ให้กับชาวบ้านในพื้นที่ ต.วังแสงแม้จะยากลำบาก แต่ด้วยความเสียสละ ความจริงใจ จริงใจ ต่อหน้าที่ จึงเกิดเป็นแรงศรัทธา เกิดการยอมรับจากชาวบ้าน จนสามารถจัดตั้งเป็นกองบุญสัจจะสวัสดิการได้กระทั่งปัจจุบัน

จะเห็นได้ว่า ที่มาของกองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชน ต.วังแสงนั้น เกิดจากความสนใจใคร่รู้ของชาวบ้าน ที่ต้องการให้เกิดสภาพชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น มีระบบสวัสดิการที่จะสามารถส่งเสริมชีวิตให้มั่นคงอยู่ได้ อีกทั้งการเกิดขึ้นของกองบุญสัจจะฯ นั้นยังมีที่มาจากความเชื่อมั่น ความศรัทธาในตัวผู้นำทั้งผู้นำชุมชน ครู พระสงฆ์ ลักษณะการร่วมกันของผู้คนทั้ง 3 ฝ่าย ซึ่งเป็นแหล่งของความศรัทธาโดยธรรมชาติของชาวบ้าน จึงเป็นพลังขับเคลื่อนให้เกิดการยอมรับในแนวคิด การก่อตั้ง

กองบุญสัจจะฯ และด้วยวิถีชีวิตของชาวบ้านที่มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันอยู่แล้ว การดำเนินงานของกองบุญสัจจะฯ จึงสอดคล้องกับความเป็นอยู่และสภาพสังคมของ ต.วังแสง อย่างกลมกลืนนั่นเอง

แรงบันดาลใจซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นในการจัดตั้งกองบุญสัจจะสวัสดิการชุมชน ต.วังแสง นั้น เห็นได้จากพื้นฐานของสภาพการดำรงชีวิตที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่นชนบท ความเป็นอยู่ที่พึ่งพาอาศัยกัน มีการช่วยเหลือเกื้อกูล เห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้เป็นแรงผลักดันเบื้องต้นของชาวบ้านที่ไม่ต้องการเห็นสภาพของความทุกข์ยากของเพื่อนบ้านหรือพี่น้องที่อยู่ร่วมกัน โดยเฉพาะเวลาเจ็บป่วยหรือเกิดการเสียชีวิตขึ้นในชุมชน เพราะสภาพดังกล่าวได้ก่อให้เกิดการใช้จ่ายเป็นจำนวนมากทั้งในเรื่องของการรักษาพยาบาลหรืออาจจะเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดงานศพ ค่าใช้จ่ายเหล่านี้ล้วนเป็นความทุกข์ยากที่เกิดขึ้นซ้ำซ้อนกับสภาพที่เผชิญอยู่ หากจะมีเงินที่จะสามารถเข้ามาช่วยเหลือในยามที่เป็นทุกข์เช่นนี้ เห็นจะเป็นทางออกที่ดีแก่ผู้คนเหล่านั้น กองบุญสัจจะฯ จึงถูกก่อตั้งขึ้น โดยความร่วมมือของชาวบ้านที่เห็นประโยชน์ร่วมกัน เกิดเป็นภาพของความช่วยเหลือซึ่งกันและกันในยามเป็นทุกข์นั่นเอง

จุดเริ่มต้นซึ่งเกิดมาจากพื้นฐานของความเห็นอกเห็นใจซึ่งกันและกันของชาวบ้าน คงจะหลอมรวมกันได้ยากหากขาดผู้นำซึ่งมีแนวคิด อุดมการณ์ที่ต้องการเห็นสภาพของชุมชนมีการช่วยเหลือ เอื้ออาทรต่อกัน ด้วยการนำของนายสมนึก ไชยแสง ในขั้นแรกได้มีการเข้ามาของ พอช. เกี่ยวกับการให้ความรู้การออมวันละบาท ได้มีการต่อยอดแนวคิดโดยการออกไปศึกษาดูงานกับชุมชนที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน จึงเกิดการเรียนรู้ นำมาถ่ายทอดแลกเปลี่ยนกับชาวบ้าน โดยอาศัยพลังศรัทธาของชาวบ้านซึ่งมีต่อพระสงฆ์คือหลวงปู่สวน เป็นแรงผลักดันแนวคิดการก่อตั้งกองบุญสัจจะฯ จนสำเร็จ

การดำเนินกิจกรรมของกองบุญสัจจะฯ มีการบริหารจัดการโดยชาวบ้านอยู่ในรูปแบบของคณะกรรมการ ซึ่งจะถูกแต่งตั้งเป็นตัวแทนของแต่ละหมู่บ้าน 20 หมู่บ้าน ใน ต.วังแสง คณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านจะมีหน้าที่ในการจัดเก็บเงินจากชาวบ้านซึ่งเป็นสมาชิกของกองบุญสัจจะฯ ในทุกๆ วันที่ 15 ของเดือน เป็นกำหนดที่สมาชิกต้องส่งเงินเข้ากองบุญสัจจะฯ เดือนละ 30 บาท เป็นประจำทุกเดือน จากนั้นคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้านจะนำรวบรวมเงินส่งเหรียญ

กองบุญสัจจะฯ เพื่อนำฝาก หรือหากมีการเจ็บป่วย เสียชีวิต คณะกรรมการของหมู่บ้านนั้นก็จะรายงานสู่เหรียญกองบุญสัจจะฯ เพื่อจ่ายสวัสดิการต่อไป

ในเรื่องของข้อกำหนดที่กองบุญสัจจะฯ นำมาบังคับใช้ในการดำเนินกิจกรรมของกองบุญสัจจะฯ เริ่มแรกเป็นการนำเอาแบบอย่างข้อกำหนดมาจากตัวอย่างชุมชนที่ได้ไปศึกษาดูงานมาใช้ ต่อมาจึงมีการเปลี่ยนแปลง ปรับปรุง แก้ไขเพิ่มเติม เพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่ของสมาชิกและความเห็นในที่ประชุมที่ต้องการแก้ไขในประเด็นที่จะสร้างประโยชน์สูงส่งแก่ชาวบ้าน เช่น ในเรื่องของการกู้ยืมไปชำระหนี้ ซึ่งโดยปกติกองบุญสัจจะฯ จะไม่มีรูปแบบของการกู้ยืม แต่เพื่อความเหมาะสมและสร้างประโยชน์แก่สมาชิก การกู้ยืมจึงยืดหยุ่นและกำหนดเป็นข้อบังคับเพื่อสร้างสวัสดิการอีกทางหนึ่งได้ เป็นต้น

ส่วนสวัสดิการซึ่งทางกองบุญสัจจะฯ ได้จัดให้กับสมาชิกนั้นจะมีตั้งแต่เกิด แก่ เจ็บ ตาย รวมไปถึงอุบัติเหตุต่างๆ ทั้งนี้ยังมีการให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานสมาชิกกองบุญสัจจะฯ ฉะนั้นด้วยรูปแบบการบริหารจัดการที่ดำเนินไปโดยชาวบ้าน ความเชื่อใจ ความศรัทธา ผลงานที่ปรากฏชัดเจน จึงเป็นสิ่งที่แสดงออกได้อย่างชัดเจนว่ากองบุญสัจจะฯ ได้สร้างประโยชน์ต่อชุมชน ต.วังแสง ไว้อย่างมากมาย ไม่เพียงเฉพาะการให้สวัสดิการที่เป็นตัวเงิน แต่ยังรวมถึงความรัก ความสามัคคี เห็นอกเห็นใจของชาวบ้านที่มีต่อกัน อันจะเป็นพลังในการขับเคลื่อนงานพัฒนาอื่นๆ ต่อไป

ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของกองบุญสัจจะฯ ต.วังแสง ให้บรรลุวัตถุประสงค์นั้น มีหลายปัจจัยด้วยกันที่เกิดขึ้นร่วมกันในการดำเนินงาน สิ่งเหล่านี้เป็นเสมือนพื้นฐานของการสร้างแนวคิด การสร้างการยอมรับของชาวบ้านให้เข้าร่วมก่อตั้งกองบุญสัจจะฯ ซึ่งปัจจัยเหล่านั้นประกอบด้วย

- ผู้นำ ที่มีความตั้งใจจริงในการทำงาน มีแนวคิด วิสัยทัศน์ที่มุ่งพัฒนาคน พัฒนาจิตสำนึกของผู้คนในตำบลก่อนการพัฒนาด้านวัตถุ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการพัฒนาด้านอื่นๆ ต่อไป
- ความโปร่งใสในการทำงาน การบริหารงานที่ชัดเจนของคณะกรรมการ เป็นที่ยอมรับของชาวบ้าน สร้างความน่าเชื่อถือต่อการดำเนินงาน
- ความศรัทธาของชาวบ้านต่อผู้นำด้านศาสนา อันส่งผลให้การดำเนินงานสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ไปได้

– พื้นฐานด้านวิถีชีวิตที่อาศัยเกื้อกูลกันตลอดเวลาของชาวบ้าน เป็นผลให้แนวความคิดการส่งเสริมสวัสดิการที่อาศัยการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นที่ยอมรับ

– ผลการดำเนินงานที่ประจักษ์ มีการจ่ายสวัสดิการที่ชัดเจน ในยามที่สมาชิกได้รับความเดือดร้อน

– การสนับสนุนแนวคิดจากหน่วยงานภายนอก เช่น การออกไปศึกษาดูงานนอกสถานที่กับชุมชนตัวอย่างที่ประสบผลสำเร็จในการดำเนินงาน เป็นเสมือนแรงผลักดันให้สามารถดำเนินงานให้สามารถบรรลุวัตถุประสงค์ได้ รวมไปถึงการสนับสนุนด้านงบประมาณ แนวคิด จากองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงาน พอช.

ปัจจัยที่เกิดขึ้นดังกล่าว เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นจากทั้งปัจจัยภายในและภายนอกชุมชน ซึ่งต่างก็เป็นแรงผลักดันให้เกิดการขับเคลื่อนแนวความคิดการก่อตั้งกองทุนสวัสดิการชุมชน ต.วังแสง จนสำเร็จได้ในปัจจุบัน ซึ่งปัจจัยดังกล่าวสามารถจำแนกได้ดังนี้

ปัจจัยภายใน

– ภาวะความเป็นผู้นำของทั้งผู้นำชุมชน ครู และพระสงฆ์ ที่สามารถสร้างความศรัทธา เคารพเชื่อถือจากชาวบ้าน จนเป็นที่ยอมรับในการดำเนินงาน ผู้นำมีแนวคิดที่เสียสละเพื่อชุมชน และต้องการสร้างสรรค์ชุมชนให้พัฒนาไปสู่ความยั่งยืน

– สภาพความเป็นจริงของการดำรงชีวิตที่ยากลำบาก ในช่วงเวลาที่ประสบกับความทุกข์ยาก เช่น การเจ็บป่วย การเสียชีวิต เป็นต้น เหล่านี้เป็นความทุกข์ที่เกิดขึ้นแต่ก็ไม่ได้มีหน่วยงานเข้ามาร่วมช่วยเหลือในเรื่องของค่าใช้จ่าย ฉะนั้น แนวคิดการจัดสวัสดิการแก่ชาวบ้านจึงเป็นที่ยอมรับ เพราะสามารถเห็นผลได้ชัดเจนก่อให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันตามมาด้วย

– ความร่วมมือ ร่วมใจของชาวบ้าน ที่มีความเชื่อตรงต่อการส่งเงินเข้ากองทุนในทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน ทำให้กองทุนสวัสดิการฯ มีเงินหมุนเวียนตลอดเวลาและสามารถดำเนินงานไปได้

– การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่สามารถเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงาน มีการรายงานผลการดำเนินที่ชัดเจน โปร่งใส

ปัจจัยภายนอก

– การให้การสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบลทั้งจากงบประมาณ และแนวความคิดการทำงานที่เริ่มต้นจากผู้นำซึ่งเป็นนายกองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้ซึ่งจุดประกายแนวคิด การทำงานที่เป็นแบบอย่างแก่ชาวบ้าน จนเป็นที่ยอมรับในผลงานที่ปรากฏ

– การเข้ามาของหน่วยงาน พอช. เกี่ยวกับการเผยแพร่แนวความคิดการออมวันละบาท จนสามารถต่อยอดแนวคิดดังกล่าวไปสู่การจัดตั้งสวัสดิการชุมชน และนำไปสู่การสร้างแนวความคิดการพัฒนาในด้านอื่นๆ อีกต่อไป

– แบบอย่างที่ดีของชุมชนที่ประสบผลสำเร็จ สิ่งนี้เป็นเสมือนแรงผลักดันให้การดำเนินงานของ ต.วังแสง มุ่งไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ เพราะชาวบ้านมีความมุ่งหวังต้องการให้เกิดการจัดสวัสดิการเหมือนชุมชนตัวอย่างที่ไปศึกษาดูงานที่ผ่านมา

เนื่องจากการดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการชุมชน ต.วังแสงนั้น สิ่งที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบผลสำเร็จ ล้วนเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เข้ามาทำงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้านซึ่งถือเป็นส่วนสำคัญในการสร้างพลังขับเคลื่อนกองทุนสวัสดิการฯ เนื่องจากหากชาวบ้านไม่มีความเชื่อถือในหลักการของกองทุนสวัสดิการฯ ย่อมนำไปสู่การยอมรับและเข้ามาเป็นส่วนสำคัญหนึ่งที่จะสร้างสรรค์การดำเนินงานของกองทุนสวัสดิการฯ เชื่อมโยงไปสู่การพัฒนาในด้านอื่นๆ อีกต่อไป

การขยายขอบเขตการทำงานของกองทุนสวัสดิการฯ การหนุนเสริมที่จะได้รับ คือ การส่งเสริมการเรียนรู้กระบวนการทำงาน เป็นการทำงานแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่แบบก้าวกระโดด เพราะนั่นอาจทำให้กองทุนสวัสดิการฯ ล่มสลายได้ ฉะนั้น การเรียนรู้จึงเป็นสิ่งที่สำคัญทั้งความรู้ทางวิชาการและการปฏิบัติการ สิ่งเหล่านี้ได้มาจากการเห็นความสำคัญจากทั้งภาครัฐ เช่น อบต. (องค์การบริหารส่วนตำบล) ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดกับท้องถิ่น หรือจะเป็น พม. (กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์) ที่จะเข้ามาให้คำแนะนำ การบริหารงาน ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงาน เป็นต้น หรือจะเป็นหน่วยงานจากภาคเอกชน เช่น พอช. ที่จะเป็นกระตุ่นการสร้างแนวคิด ขยายเครือข่าย และดูแลการบริหารอย่างต่อเนื่อง เป็นต้น

การหนุนเสริมที่เป็นความต้องการต่อการขยายขอบเขต การบูรณาการของกองบุญสัจจะฯ ที่สำคัญและจะเป็นพลังขับเคลื่อนการทำงานให้เกิดขึ้นอีกประการหนึ่งคือ การเข้ามามีส่วนร่วมของชาวบ้าน เพราะชาวบ้านถือเป็นพลังสำคัญต่อการขับเคลื่อนกองบุญสัจจะฯ ให้ก้าวไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยกระบวนการรวมกลุ่ม การเรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกัน เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นสำคัญ ซึ่งจะส่งผลต่อการบูรณาการ ขยายขอบเขตงานสวัสดิการให้กว้างขวางออกไปสู่งานพัฒนาในมิติอื่นๆ ต่อไป

ดังนั้น การหนุนเสริม ขยายขอบเขตงานที่จะเกิดขึ้นจึงจำเป็นที่ทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน ต้องมีการเรียนรู้ร่วมกัน ต่อกระบวนการทำงานอยู่ตลอดเวลา ซึ่งทั้งหมดนั้นต่างก็มีส่วนส่งเสริมซึ่งกันและกัน โดยมีเป้าหมายสุดท้ายร่วมกันคือ ความอยู่ดี มีสุข ของประชาชนในสังคมนั่นเอง

เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

เรียบเรียงโดย ชุติ ใจดี

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมของกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชน ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

นายบุญถม การสอน	รองประธานเครือข่ายป่าชุมชนฯ 081-0473455 (เลขานุการสภา อบต.นาบอน)
นายณพพร กัลยาสนธิ์	นักวิชาการศึกษา 087-8614362
นายสมบุญ สุปรรณธนา	ประธานป่าชุมชน ต.นาบอน 085-7393151
นายอุดม เทศารินทร์	รองประธานอนุรักษ์ป่าชุมชนฯ 089-2260208
นายสุชาติ ทองโดญ	พมจ.จังหวัดกาฬสินธุ์ 089-5734513

นายหงสกุล บุญเลิศ

พมจ.จังหวัดกาฬสินธุ์

083-4019994

นายสมภาร โอภาภาศ

ประธานอนุรักษ์ป่าชุมชนฯ

085-7510339

นางสุพัฒนา ทิพนก

สนง.ส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 7

081-8732835

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

สมบุญ สุปรรณธนา

ประธานป่าชุมชน ต.นาบอน

81 ม.8 ต.นาบอน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ 46180

ที่อยู่ อบต.ตำบลนาบอน

202 ม.2 ต.นาบอน อ.คำม่วง จ.กาฬสินธุ์ 46180

ป่าชุมชน พื้นที่ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์

ป่าชุมชน พื้นที่ตำบลนาบอน อำเภอคำม่วง จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นพื้นที่ป่าที่ตรวจสอบ ไม่ได้ถูกประกาศเป็นป่าสงวนแห่งชาติ หรือป่าอนุรักษ์หรือป่าอื่นๆ ของกรมป่าไม้ โดยพื้นที่ป่าที่เป็นภูเขาระบายไปทางทิศเหนือ และทิศตะวันออกของตำบลรวม 7 ภู เนื้อที่ประมาณ 15,000 ไร่ มีสภาพป่าที่มีศักยภาพเป็นแหล่งอาหารตามธรรมชาติ และทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความสมบูรณ์ตลอดทั้งปี และมีการใช้ประโยชน์ของชาวบ้าน ในชุมชนตลอดมา แต่ต่อมาในปี พ.ศ.2527 พบว่าพื้นที่ป่าไม้และที่ดินในพื้นที่ตำบลนาบอน ประสบภาวะเสื่อมโทรมอย่างหนัก ซึ่งเป็นผลมาจากที่รัฐบาลมีแนวทางการส่งเสริมให้ชาวบ้านปลูกพืชเศรษฐกิจและพืชเชิงเดี่ยว เช่น ปอ มันสำปะหลัง อ้อย การส่งเสริมให้ปลูกพืชเศรษฐกิจและพืชเชิงเดี่ยวก่อให้เกิดปัญหาการบุกรุกป่า ดินเสื่อมสภาพมีชาวบ้านเข้ามาบุกรุกกลางป่า ทำไร่เลื่อนลอย และจับจองพื้นที่เป็นของตนเอง ทำให้ป่าที่เคยมีความอุดมสมบูรณ์อยู่เดิมนั้นเกิดความเสื่อมโทรม และป่าไม้ก็ลดจำนวนไปอย่างรวดเร็ว

ในช่วงปี 2537 มีการริเริ่มการดูแลรักษาป่าขึ้นจากอาสาสมัครในชุมชนจำนวน 14 คน ทำหน้าที่ลาดตระเวนพื้นที่ และเกิดการจัดตั้งกลุ่มจากสภาตำบลชาวบ้านนาบอนได้รวมตัวกันในนาม “กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ป่าชุมชนนาบอน”

โดยกำหนดแนวทางการอนุรักษ์และป้องกันการบุกรุกทำลายทรัพยากรป่าภายใต้รูปแบบป่าชุมชน และมีการเสนอแนวทางดังกล่าวต่อที่ประชุมสภาตำบลนาบอน ซึ่งที่ประชุมเห็นชอบ ซึ่งต่อมาช่วงปี 2540 อบต.นาบอนได้สนับสนุนงบประมาณให้กลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ฯ จำนวนหนึ่งเพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม เช่น การประสานงาน ลาดตระเวนพื้นที่ป่าชุมชน รวมทั้งการจัดทำแนวเขตป่าชุมชนให้ชัดเจน

ชาวบ้านเริ่มดำเนินกิจกรรมการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนนาบอนอย่างจริงจังเมื่อปี 2542 โดยมีชาวบ้านจาก 11 หมู่บ้านในเขต ต.นาบอน ส่งตัวแทนชาวบ้านหมู่บ้านละ 2 คนเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการป่าชุมชนและสมัครเป็นสมาชิกกลุ่มอาสาสมัครอนุรักษ์ป่าชุมชนนาบอน มีหน้าที่ในการดูแลรักษาป่าและประชาสัมพันธ์สร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์และฟื้นฟู พร้อมทั้งตรวจจับการบุกรุกทำลายพื้นที่ รวมทั้งป้องกันไฟป่า กระทั่งปี 2547 กลุ่มอาสาสมัครฯ สามารถขยายการดำเนินงานโดยเชื่อมโยงกับตำบลอื่นๆ ที่อยู่รอบป่านาบอนเป็น 3 ตำบล คือ ต.นาบอน ต.ดินจี่ และ ต.ทุ่งคลอง อ.คำม่วง รวม 30 หมู่บ้าน การได้รับการสนับสนุนจากสภาตำบล เกิดการรวมกลุ่มกันจัดตั้งองค์กรชุมชนขึ้นใช้ชื่อว่า “กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม” มีสมาชิกกลุ่มจำนวน 25 คน และได้จัดทำระเบียบข้อบังคับการรักษาและพัฒนาป่าชุมชนนาบอน ซึ่งในช่วงนี้การอนุรักษ์ป่าชุมชนขยายวงกว้างขึ้น จึงได้มีการปรับโครงสร้างคณะทำงานใหม่ใช้ชื่อว่า “คณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชนตำบลนาบอน” โดยมีชาวบ้านจากทุกส่วน ไม่ว่าจะเป็น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน อบต. ผู้นำชุมชน ปราชญ์ชาวบ้าน วัด โรงเรียน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มอาชีพ จำนวนรวมทั้งสิ้น 103 คน

กระบวนการจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการอนุรักษ์ป่าชุมชน มีหลายกระบวนการ ได้แก่ การวางแผน โดยมีแผนงาน 3 แผน คือ **แผนพัฒนาป่าชุมชน** **แผนพัฒนาองค์กร** และ **แผนการพัฒนาระบบการจัดการป่าอย่างยั่งยืน** ทั้งนี้ในการจัดกิจกรรมแต่ละครั้งจะมีการวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ และหลังจากดำเนินกิจกรรมแล้วมีการประชุมสรุปบทเรียน เพื่อให้ทราบปัญหา อุปสรรค และร่วมกันหาแนวทางแก้ไขในครั้งต่อไป การจัดกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ฟื้นฟู ได้แก่ การลาดตระเวน ตรวจตรา ป้องปราง การทำแนวป้องกันไฟป่า การปลูกต้นไม้ และ

การสำรวจทรัพยากรที่สำคัญในป่าชุมชน นอกจากนี้ ยังมีการประชาสัมพันธ์ตามหมู่บ้านต่างๆ และการกำหนดระเบียบข้อบังคับ การจัดกระบวนการต่างๆ ที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ส่งผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ขึ้นในชุมชน ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้ ด้านสังคมวัฒนธรรม และด้านสุขภาพของคนในชุมชน

ด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรป่าไม้ พบว่า ป่าชุมชนมีความหนาแน่นของต้นไม้เพิ่มขึ้น ความหลากหลายชนิดของพันธุ์ไม้ยังคงอุดมสมบูรณ์เหมือนในอดีตเมื่อครั้งที่ป่ายังอุดมสมบูรณ์ อาหารป่า สมุนไพร และสัตว์ป่ามีชนิดและปริมาณเพิ่มมากขึ้นกว่าครั้งที่ป่าถูกบุกรุก ปริมาณและคุณภาพในการเกิดไฟป่ายังคงพบทุกปีแต่ได้มีการจัดการควบคุมไฟป่าให้อยู่ในวงแคบ ความอุดมสมบูรณ์ของดินมีมากขึ้น สภาพอากาศที่เป็นไปตามฤดูกาล และไม่พบว่ามีความเสี่ยงทางอากาศ ส่วนด้านผู้บุกรุกแผ้วถางป่าชุมชนมีจำนวนลดลง ผู้ที่เคยเข้าไปจับจองพื้นที่ป่าได้ออกจากพื้นที่ มีการค้นพบแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรที่สำคัญในป่าชุมชนมากขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากที่มีการเข้าไปดำเนินกิจกรรมในป่าเพื่อดูแลและฟื้นฟูสภาพป่าชุมชน และมีการนำภูมิปัญญาและองค์ความรู้มาใช้ในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

ด้านสังคมและวัฒนธรรม พบว่า หลังจากที่มีการจัดการป่าชุมชนเกิดขึ้น ชาวบ้านมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันมากขึ้น พบเห็นความสามัคคีกันของคนในชุมชน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการป่าชุมชนจากการจัดกิจกรรมต่างๆ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความเข้าใจและปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ นอกจากนี้ ชาวบ้านยังได้รับความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการจัดการป่าชุมชน เกิดมีประเพณีวัฒนธรรมจากการอนุรักษ์ป่าชุมชน คือ การบวชป่า และในปัจจุบันชาวบ้านบางส่วนยังคงมีความเชื่อและให้การเคารพสถานที่ศักดิ์สิทธิ์ในป่าชุมชนอยู่

ด้านสุขภาพของคนในชุมชน พบว่ามีการใช้ประโยชน์จากสมุนไพรในป่าชุมชนเพื่อบำรุงร่างกายและรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ชาวบ้านได้บริโภคอาหารป่าตามฤดูกาลมากขึ้น และในการเข้าไปใช้ประโยชน์พบว่าไม่มีผู้ที่เจ็บป่วยจากพาหะนำโรคและได้รับบาดเจ็บจากอุบัติเหตุเพียงเล็กน้อย พบว่าชาวบ้านเคยได้รับอันตรายจากอาหารป่า สัตว์ป่า ไฟป่า น้อยมาก และไม่พบว่ามีความเสี่ยงด้านสุขภาพที่ร้ายแรงจากป่าชุมชน เช่น อุทกภัย วาตภัย ดินถล่ม

ด้านสภาพจิตใจ พบว่าชาวบ้านมีความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชุมชน และมีความพึงพอใจในกระบวนการจัดการป่าชุมชนขององค์กรชุมชน พบว่าชาวบ้านส่วนใหญ่มีจิตสำนึกที่ดีในการอนุรักษ์ป่าชุมชน

นอกจากนี้การดำเนินงานของเครือข่ายอนุรักษ์ป่าชุมชนนาบอน ยังได้ประสานงานไปยังโรงเรียนบ้านนาบอน เพื่อต้องการปลูกฝังให้เยาวชนได้ตระหนักถึงคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติด้วย โดยกลุ่มเยาวชนดังกล่าวได้รวมกลุ่มกันในนาม “กลุ่มนักเรียนน้อยภูพานาบอน” ทำกิจกรรมในการดูแลรักษาป่าชุมชนนาบอน เช่น การโน้มน้าวให้ผู้ปกครองได้เข้าใจแนวทางการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชน รวมถึงการสร้างแหล่งศึกษาเรียนรู้ทางธรรมชาติด้วย ซึ่งผลที่ได้จากการทำกิจกรรมทั้งหมดถือว่าน่าพอใจเป็นอย่างมาก เพราะพื้นที่ป่าที่มีกว่า 15,000 ไร่ มีการฟื้นตัว อีกทั้งชุมชนก็ตระหนักในคุณค่าและการอนุรักษ์ทรัพยากรมากขึ้น

เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอนเป็นเครือข่ายที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง เป้าหมายหลักของกลุ่ม มุ่งเน้นในด้านการอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าชุมชนให้คงอยู่ โดยในการดูแลรักษาพื้นที่ มีปัจจัยต่างๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง รวมทั้งหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาสนับสนุนการทำงาน ทั้งในส่วนของ การให้งบประมาณสนับสนุนจากหน่วยงานของรัฐ และการให้ความรู้ของหน่วยงานอื่นๆ ทั้งในส่วนของกรมควบคุมไฟฟ้าเข้ามาช่วยสอนวิธีดับไฟป่า องค์การบริหารส่วนตำบลนาบอน ที่แบ่งปันงบประมาณบางส่วนมาให้กลุ่มเครือข่ายได้ซื้อเครื่องมือดับไฟ และใช้เป็นสวัสดิการกลุ่มบางส่วน ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ส่งผลให้การดำเนินงานของเครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอนประสบความสำเร็จ

สำหรับปัญหาและอุปสรรคที่พบ ในด้านป่าชุมชน คือ ป่าบางแห่งยังมีสภาพโล่งเตียนหลังจากที่มีการบุกรุกแผ้วถาง แนวเขตระหว่างตำบลยังไม่ชัดเจน การดูแลตรวจตราไม่ทั่วถึงเนื่องจากป่าชุมชนมีพื้นที่ขนาดใหญ่ถึง 15,000 ไร่ ปัญหาการเกิดไฟป่าทุกปี และการเข้ามาลักลอบฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับจากบุคคลภายนอก ปัญหาด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการฯ ยังกระจุกตัวอยู่เพียงบางกลุ่ม และบางส่วนติดภาระหน้าที่ด้านอาชีพการงาน การประสานที่ล่าช้า และทุนที่ไม่เพียงพอ ภายในชุมชนเอง พบว่า มีปัญหาความไม่เข้าใจกันของฝ่ายบริหารและฝ่ายปกครองเกี่ยวกับเรื่องการจัดการป่าชุมชน ขาดกลุ่มคนวัยหนุ่มสาวที่จะมา

สานต่อการจัดการป่าชุมชนอย่างจริงจัง และความไม่เข้าใจการจัดการป่าชุมชนและฝ่าฝืนระเบียบข้อบังคับของชาวบ้านบางส่วน

ในส่วนของการเงินที่ส่งผลให้การดำเนินงานไม่บรรลุตามเป้าหมายนั้น มีทั้งในส่วนของปัญหาด้านงบประมาณ ที่มีไม่เพียงพอต่อการบริหารของกลุ่มเครือข่ายฯ จากปัญหาด้านงบประมาณ ส่งผลให้กลุ่มขาดขาดอุปกรณ์ดับไฟป่า รวมทั้งเครื่องมืออื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรม ในด้านเครื่องมือสื่อสารนั้นกลุ่มเครือข่ายฯ มีไม่เพียงพอไม่สามารถสื่อสารกับเจ้าหน้าที่ได้ทันทั่วทั้งพื้นที่ในช่วงที่เกิดไฟป่า นอกจากปัจจัยภายนอกที่มีส่วนทำให้งานไม่สำเร็จแล้ว ยังมีปัจจัยปัญหาทางด้านพื้นที่ของป่าชุมชนตำบลนาบอน ที่สภาพพื้นที่เป็นเขาสูง สลับซับซ้อน และค่อนข้างหนาทึบ เมื่อเกิดไฟป่าขึ้นสภาพพื้นที่ที่ไม่มีเส้นทางคน และเส้นทางรถ เป็นอุปสรรคอย่างยิ่งในการเข้าไปดับไฟป่า รวมทั้งในกรณีการรับข่าวสารที่ไม่ใช่เรื่องจริง หรือการแจ้งไฟไหม้ป่าเท็จ ส่งผลให้เกิดความไม่สงบกับกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอน และเป็นปัจจัยที่ทำให้การดำเนินงานล่าช้าไม่เป็นไปตามเป้าหมายกลุ่ม

ข้อเสนอแนะของกลุ่มเครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอนนั้น ได้เสนอแนวทางการพัฒนาท้องถิ่นเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในแต่ละพื้นที่จะมีสิ่งเด่นๆ ต่างกันออกไป ทั้งด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ศิลปกรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และสิ่งที่ชุมชนสามารถสร้างขึ้นเพื่อเป็นจุดเด่นของชุมชน เพื่อดึงดูดความสนใจ อีกทั้งยังเปิดให้แลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน ทั้งในระดับชุมชน อีกทั้งยังเป็นการจัดการความรู้ของชุมชนของตนเองให้เป็นระบบ ระเบียบ และมีแบบแผน โดยควรจะมีชุมชนที่นำร่อง และเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้เรียนรู้ พร้อมทั้งพื้นที่ที่อยู่ใกล้เคียงไม่ควรมีรอยต่อระหว่างตำบล แต่ควรจะรวมกันเป็นหนึ่งเดียว การสร้างเครือข่ายในระดับภูมิภาคเป็นสิ่งที่ควรเกิดขึ้น ทั้งเครือข่ายที่ทำกิจกรรมในรูปแบบเดียวกัน หรือเครือข่ายที่ทำกิจกรรมด้านที่แตกต่างกัน แต่สามารถนำมาบูรณาการร่วมกันได้ ทั้งนี้เครือข่ายป่าชุมชนตำบลนาบอนยังได้เสนอแนวความคิดที่ให้มีการจัดประชุมเพื่อมารวมตัวกันของแต่ละชุมชนในภาคอีสาน อาจหมุนเวียนไปในแต่ละชุมชน และเสนอข้อคิดเห็น รวมทั้งวางแผนร่วมกันในระดับภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งอาจจะเป็นพื้นที่ที่ได้มารู้จักกันในเวทีแลกเปลี่ยนเป็นจุดเริ่มต้นในการบูรณาการกิจกรรมร่วมกัน

ชมรมอนุรักษ์ภูผา ภูผาป่าไม้ ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

เรียบเรียงโดย นางสาวจุฑามาศ จ้อยจุมพจน์

รายชื่อผู้ให้ข้อมูล

1. นางสาวอนุสรณ์ ขุนแก้ว	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์
2. นายชัชวาลย์ชัย วระไวย์	สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคง
ของมนุษย์
3. นายสุพิณชัย ทรงพุ่ม	อบต.ดงมะไฟ สุวรรณคูหา
4. นายสมพงษ์ ชินแสง	ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้
5. นางคำใส อนุเวช	ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้
6. นางสาวสน คำแจ่ม	ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

นายช่วง มูลราช เจริญญีกองทุนป่าชุมชน

47 ม.7 (ผาซ่อน) ต.ดงมะไฟ อ.สุวรรณคูหา จ.หนองบัวลำภู 39270

โทร 081-052-0659

ชมรมอนุรักษ์ภูผา ภูผาป่าไม้

ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณคูหา จังหวัดหนองบัวลำภู

กลุ่มอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ ตำบลดงมะไฟ อำเภอสุวรรณ จังหวัดหนองบัวลำภูนี้มีจุดเริ่มต้นจากที่ในอดีตนั้น ได้มีกลุ่มนายทุนเข้าไปทำสัมปทานในเขตพื้นที่ผาจำนโด ต.นาสี ซึ่งเป็นพื้นที่ที่อยู่ติดกับภูผาและภูผาโขง ตำบลดงมะไฟ จนทรัพยากรในพื้นที่เหล่านั้นได้รับความเสื่อมโทรมเป็นจำนวนมาก ต่อมาในปี 2536 กลุ่มนายทุนเหล่านั้นได้ยกเลิกสัมปทานบัตรที่ผาจำนโดและเข้ามาขอสัมปทานในตำบลดงมะไฟแทน

หลังจากกระแสข่าวการถูกขอประทานบัตรแพร่ขยายออกไป ชาวบ้านจำนวนไม่น้อยที่ไม่เห็นด้วยจึงออกมาต่อสู้คัดค้าน เพราะพื้นที่ที่ภูผาและเขาเหล่านี้เป็นพื้นที่ที่สำคัญ ที่มีความหลากหลายทางชีวภาพ และมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังเป็นพื้นที่ที่ใช้ทำมาหากินของชาวตำบลดงมะไฟและละแวกใกล้เคียง โดยในช่วงของการคัดค้านนั้นได้ส่งผลให้แกนนำสองคน คือนายบุญรอด ดวงโคตะและนายสนั่น สุขสุวรรณ ถูกลอบยิงเสียชีวิต จากนั้นกระแสข่าวก็เริ่มเลือนหายไป จนกระทั่งปี 2537 บริษัทศิลาโชคชัยภัทร จำกัด ได้ยื่นคำขอประทานบัตรเหมืองแร่ในเนื้อที่ 200 ไร่ ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าสงวน และหลังจากนั้นต่อมาได้ขอเปลี่ยนคำขอสัมปทานจากบัตรเหมืองแร่เป็นเหมืองหินอุตสาหกรรมชนิดหินปูนเพื่ออุตสาหกรรมก่อสร้าง

ปี 2542 ชาวบ้านรับรู้ข่าวว่าบริษัท กำลังดำเนินงานโดยมีการนำเครื่องมือเครื่องจักรอุปกรณ์ไม่หินมาตั้งในเขตพื้นที่ ทำให้กลุ่มชาวบ้านที่ไม่เห็นด้วย แอบลักลอบเข้าไปเผาอุปกรณ์ในโรงเก็บของของบริษัทจนบริษัทได้รับความเสียหายมากมาย และเป็นชนวนเหตุของการทะเลาะวิวาทตามมา เมื่อเรื่องราวลุกลามใหญ่โต กลุ่มชาวบ้านจึงตัดสินใจรวบรวมรายชื่อสมาชิกในพื้นที่ได้จำนวนประมาณ 1,700 คน เพื่อจัดตั้ง “ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้ อำเภอสุวรรณคูหา” ขึ้นโดยในขณะนั้นมีนายสมพงษ์ ชินแสง เป็นประธาน เพื่อเป็นกลไกของท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยืนยันการคัดค้านประทานบัตรเหมืองแร่ ซึ่งการคัดค้านยังคงมีอย่างต่อเนื่อง และปรากฏในหลายรูปแบบ ทั้งการประท้วงคัดค้านที่ส่งผลให้แกนนำคนสำคัญต้องเสียชีวิตอีก 1 ราย การยื่นหนังสือคัดค้าน โดยในเดือนกุมภาพันธ์ 2544 นายเอกชัย ศรีพุทรา และกลุ่มชาวบ้าน ยื่นฎีกาถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานเมตตาความช่วยเหลือซึ่งทางสำนักเลขาธิการส่วนพระองค์ได้ส่งหนังสือถึงคณะรัฐมนตรีและผู้ว่าราชการจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อโปรดพิจารณา แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ ทั้งที่มีการตามเรื่องอยู่อย่างต่อเนื่อง ต่อมาชาวบ้านจึงได้ยื่นเรื่องไปยังคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และกระทรวงมหาดไทยซึ่งมีนายประชัย เปี่ยมสมบูรณ์ เป็นรัฐมนตรีอยู่ในขณะนั้น จนในที่สุดจึงมีคำสั่งให้ระงับเรื่องไว้ก่อน

แรงบันดาลใจที่ทำให้กลุ่มชาวบ้านออกมาคัดค้านการทำเหมืองแร่จนกลายมาเป็นชมรมอนุรักษ์นั้น สืบเนื่องมาจากการรับรู้มาตั้งแต่แรกเริ่มของชาวบ้านใน

พื้นที่ว่า ภูเขาและเขาเหล่านี้ใหญ่นั้นคือตลาดของหมู่บ้านที่ชาวบ้านเห็นมาตั้งแต่เกิด เป็นที่ที่คนในหมู่บ้านออกไปจับจ่ายซื้อสินค้าที่เป็นผลผลิตจากธรรมชาติ ทั้งพืช ผัก สมุนไพร ด้วยเหตุดังกล่าวเมื่อใครก็ตามที่เข้ามาบุกรุกทำลายหมู่บ้านของตน ก็เท่ากับเป็นการทำลายตลาดที่เป็นแหล่งอาหารของทุกคน จึงทำให้ไม่มีใครเห็นด้วย อีกทั้งชาวบ้านได้รับบทเรียนจากหมู่บ้านใกล้เคียงคือ หมู่บ้านที่ตำบลนาสี หมู่บ้านใกล้เคียง และในจังหวัดอุดรธานี ที่มีกลุ่มนายทุนเข้าไปทำสัมปทานเหมืองแร่ แล้วเกิดปัญหาและผลกระทบที่ตามมาในด้านทรัพยากรอย่างมาก ทั้งในเรื่องมลภาวะที่เป็นพิษ ทรัพยากรธรรมชาติเสื่อมโทรม ระบบนิเวศเปลี่ยนแปลงไป และส่งผลให้สิ่งมีชีวิตโดยรอบบริเวณไม่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้ตามระบบห่วงโซ่อาหาร สุดท้ายก็ส่งผลกระทบต่อคนในชุมชนนั้นทำให้ไม่มีแหล่งอาหาร และเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านไป นอกจากนั้นป่าในภูเขา และเขาเหล่านี้ยังเป็นแหล่งกิจกรรมเล็กๆ ที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชาวบ้าน เป็นแหล่งเรียนรู้ในชุมชน ซึ่งหากสัมปทานเหมืองแร่เกิดขึ้นแล้วนั้น ชาวบ้านที่ดำรงชีวิตอยู่คู่กับป่ามาตั้งแต่เกิด ย่อมไม่ยอมให้สภาพพื้นที่ป่าเปลี่ยนแปลงไป

ด้านการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ภูเขานั้นจะมีหน้าที่หลักในการประชาสัมพันธ์ชาวบ้านในชุมชน ในเรื่องต่างๆ เพื่อคงสภาพไว้ซึ่งความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรนิเวศ และเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติที่เหลืออยู่ให้คงไว้ให้นานที่สุด โดยทางกลุ่มจะมีกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดขึ้น โดยให้ชาวบ้านในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม ทั้งในเรื่องการจัดเวรยามรักษาป่า ทำถนนเป็นแนวกันไฟ การปลูกต้นไม้เสริม การกำหนดกฎระเบียบที่ใช้ร่วมกันในชุมชน มีช่วงปิดป่าเปิดป่า เพื่อกำหนดระยะเวลาในการเข้าไปในป่า โดยที่ช่วงเปิดป่าประมาณเดือน พฤศจิกายน-กรกฎาคม จะเป็นช่วงที่อนุญาตให้บุคคลทั้งภายนอกหรือภายในชุมชนเข้าไปในป่าเพื่อเก็บผลผลิตจากป่าออกมาได้ โดยอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่กำหนดไว้ และในช่วงปิดป่า ประมาณเดือนสิงหาคม-ตุลาคมจะเป็นช่วงที่ไม่อนุญาตให้บุคคลภายนอกใดเข้าไปในป่าเพื่อเก็บผลผลิตหรือของป่าออกมาจำหน่ายได้ แต่จะอนุญาตให้บุคคลภายในชุมชนเข้าไปเก็บของป่า เช่น เห็ด หรือ หน่อไม้ เพียงเล็กน้อยที่จะนำมาประกอบอาหารได้เท่านั้น นอกจากนั้นบริเวณโดยรอบของป่าจะเป็นวัดที่มีการจำกัดเขตอภัยทานไว้ด้วย

ส่วนในเรื่องการกำหนดรูปแบบและการบริหารจัดการนั้นจะเป็นหน้าที่ของคนในชุมชนที่มีการแบ่งเวรยามและหน้าที่กันทำ โดยที่กลุ่มจะทำหน้าที่เป็นผู้ที่ประทับประคองและประสานงานให้การดำเนินงานสำเร็จลุล่วง สำหรับคณะกรรมการนั้นไม่ได้กำหนดวาระที่แน่นอนไว้ แต่จะทำการเลือกตั้งใหม่โดยคนในชุมชนหากพบว่าคณะกรรมการชุดปัจจุบันผู้ใดมีการทุจริตเกิดขึ้น ปัจจุบันนี้มีนายสุวรรณ สุดแสง เป็นหัวหน้ากลุ่ม

ระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอนุรักษ์ภูเขามาไม่นานเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ.2542 เป็นช่วงภายหลังจากที่มีการขอสัมปทานบัตรในป่าเขาเหล่านี้ใหญ่เกิดขึ้น ซึ่งมีเหตุการณ์ที่สำคัญเกิดขึ้นดังนี้

ปี พ.ศ.2542

- ชาวบ้านรวบรวมรายชื่อได้กว่า 1,700 คน จัดตั้ง “ชมรมอนุรักษ์ภูเขามาไม่ อำเภอสวรรคภูหา” โดยในขณะนั้นมีนายสมพงษ์ ชินแสง เป็นประธาน เพื่อเป็นกลไกของท้องถิ่นในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และยืนยันการคัดค้านประทานบัตรเหมืองแร่

- กลุ่มร่วมกับสมัชชาเกษตรกรรายย่อยภาคอีสาน ชุมชนประท้วงที่หน้าศาลากลางจังหวัดหนองบัวลำภู

- นายทองม้วน คำแจ่ม กำนันตำบลดงมะไฟ พร้อมด้วยนายสม หอมพรา ถูกลอบยิงเสียชีวิต ทำให้ชาวบ้านต้องแห่ศพประท้วงที่หน้าศาลากลางและเรียกร้องให้กองบัญชาการตำรวจภาค 4 ออกมาดูแลแทนตำรวจในพื้นที่

ปี พ.ศ.2544

- นายเอกชัย ศรีพุทราและกลุ่มชาวบ้าน ยื่นฎีกาถวายต่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ขอพระราชทานเมตตาความช่วยเหลือ ซึ่งทางสำนักเลขาธิการส่งหนังสือถึงคณะรัฐมนตรีและจังหวัดหนองบัวลำภู เพื่อโปรดพิจารณา แต่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ

- นายสมพงษ์ ชินแสงยื่นหนังสือร้องเรียนต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน

- กรรมการสิทธิมนุษยชนลงไปดูพื้นที่เพื่อตรวจสอบข้อเท็จจริงพบว่า มีปัญหาเกิดขึ้นจริงในกระบวนการอนุมัติประทานบัตร

● คณะกรรมการสิ่งแวดล้อมศึกษาได้เชิญชาวบ้านและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการอนุญาตประทานบัตร รวมทั้งมหาวิทยาลัยศิลปากร มาตรวจสอบข้อเท็จจริง และส่งผลให้ ปปช. ขอให้ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการที่เกี่ยวข้องในกระบวนการประทานบัตร และมีหนังสือถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม (นายสุริยะ จึงรุ่งเรืองกิจ) เพื่อให้ถอนประทานบัตรครั้งนี้

● รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย (นายประชัย เปี่ยมสมบูรณ์) มีคำสั่งให้ระงับเรื่องไว้ก่อน

ผลการดำเนินการที่เกิดขึ้น พบว่า

1. ทรพยากรธรรมชาติบริเวณภูผาผาจีนโด ผาโงง ซึ่งเป็นแหล่งอาหารสมุนไพร สถานที่ทำพิธีกรรมทางศาสนา เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งเป็นแหล่งเรียนรู้ของเยาวชน ยังคงอยู่อย่างสมบูรณ์

2. เกิดความตระหนัก และมีสำนึกในการหวงแหนและอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติในหมู่บ้านที่อยู่โดยรอบบริเวณ และส่งผลให้มีกิจกรรมในการอนุรักษ์เกิดขึ้นมากมาย

3. เกิดโครงการที่เป็นการสร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องมากมาย โดยเฉพาะการเน้นไปที่กลุ่มเด็กและเยาวชน

ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่มประสบผลสำเร็จมากที่สุด เป็นผลมาจากการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน โดยเฉพาะพลังในการต่อสู้เรียกร้องกับกลุ่มนายทุนเมื่อมาขอสัมปทานบัตร โดยที่การมีส่วนร่วมของชาวบ้านนั้นมีผลมาจากการที่ชาวบ้านตระหนกอยู่ตลอดเวลาว่า หากป่าที่อยู่คู่กับชุมชนมาตั้งแต่เกิดสูญหายไป ชาวบ้านจะไม่มีแหล่งอาหาร ไม่มีพื้นที่ทำกิน ไม่มีแหล่งเรียนรู้ สิ่งเหล่านี้จึงเป็นพลังในการผลักดันเป็นอย่างดี อีกทั้งยังมีความรู้สึกหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่ของตนเอง ที่ไม่ต้องการให้มีโรงโม่หินหรือโรงงานใดๆ เกิดขึ้นในท้องที่ ซึ่งถึงแม้จะมีบ้างบางกลุ่มคนที่เห็นด้วยกับการขอสัมปทานบัตรและการเข้ามาของกลุ่มนายทุนโดยที่บุคคลเหล่านั้นเห็นว่าการเข้ามาทำเหมืองแร่จะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดี คนในชุมชนจะมีงานทำ

หลังจากที่ได้มีการทำความเข้าใจและไปศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ ที่มีผลกระทบจากการทำสัมปทานเหมืองแร่ ทำให้กลุ่มที่เห็นด้วยกับการขอสัมปทานบัตร

เริ่มลดน้อยลง ที่ยังคงมีอยู่ก็ไม่ได้ดำเนินการชัดเจน นอกจากนั้นยังมีองค์กรเอกชนคือ แพลน เข้ามามีส่วนในการให้ความรู้ พาไปศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ เพื่อทำความเข้าใจและเรียนรู้ถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้น สอนในเรื่องการจัดการกับสิ่งแวดล้อมเพื่อเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มในการดำเนินงาน มีกลุ่มส่งเสริมการปลูกยาง (สคย.) เข้ามาให้ความรู้และนำกล้ายางมาให้ชาวบ้านทดลองปลูกในพื้นที่เพื่อเป็นอีกแนวทางในการสร้างเศรษฐกิจของหมู่บ้านนอกเหนือจากพืชหลัก คือ มันสำปะหลัง อ้อย และยางพารา นอกเหนือไปจากนั้นหลังจากที่กลุ่มอนุรักษ์ภูผาผาจีนดำเนินการจนประสบผลสำเร็จทำให้ป่าชุมชนเขาเหล่าใหญ่และภูผาผา ได้รับการคัดเลือกเป็นป่าตัวอย่าง ทำให้เกิดความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชนและเป็นแรงผลักดันให้เกิดกระบวนการอนุรักษ์อย่างยั่งยืน

ปัจจัยเหล่านี้เกิดขึ้นทั้งภายในและภายนอกโดยอาจสรุปได้ว่า ปัจจัยภายในนั้นเกิดขึ้นจากคนในชุมชนที่มีส่วนร่วมในการอนุรักษ์และคัดค้านการขอสัมปทานบัตรซึ่งถึงแม้จะมีบ้างบางกลุ่มคนที่เห็นด้วยกับการขอสัมปทานบัตรและการเข้ามาของกลุ่มนายทุนโดยที่บุคคลเหล่านั้นเห็นว่าการเข้ามาทำเหมืองแร่จะทำให้เศรษฐกิจของชุมชนดี คนในชุมชนจะมีงานทำ แต่กลุ่มคนเหล่านั้นก็ไม่ได้ออกมาขัดขวางการทำงานของกลุ่มอนุรักษ์ เป็นการยอมรับในตัวผู้นำและเสียงส่วนใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชน นอกจากนั้นยังมีการผลักดันจากปัจจัยภายนอกคือการได้รับรางวัลป่าดีเด่น ทำให้เกิดพลังในการอนุรักษ์อีกทางหนึ่ง ส่วนปัจจัยภายนอกนั้นมาจากองค์กรพัฒนาเอกชน คือ แพลน¹⁵ ที่เข้ามาเป็นตัวผลักดันให้กลุ่มอนุรักษ์ประสบผลสำเร็จ โดยที่แพลนได้ให้งบประมาณมาสนับสนุน และเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ วิคิด และการจัดการกับสิ่งแวดล้อมให้กับคนในชุมชนพาชาวบ้านไปศึกษาดูงานยังสถานที่ต่างๆ ที่ๆ ได้รับผลกระทบจากสัมปทานบัตร

15 องค์การแพลน เป็นหนึ่งในองค์กรพัฒนาเอกชนระดับนานาชาติที่ใหญ่ที่สุดในโลก โดยมีสำนักงานอยู่ใน 66 ประเทศทำงานด้านการพัฒนาชุมชนโดยมีเด็กเป็นศูนย์กลาง องค์การแพลนเริ่มทำงานในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2524 ในจังหวัดขอนแก่นต่อมาได้ขยายการทำงานครอบคลุมจังหวัดใกล้เคียง รวมทั้งพื้นที่ที่ขาดแคลนในกรุงเทพฯ ในภาคอีสานได้แก่ จังหวัดมหาสารคามอุดรธานี หนองบัวลำภู และศรีสะเกษ ในภาคเหนือ ได้แก่ จังหวัดเชียงใหม่และเชียงราย เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก และครอบครัว รวมทั้งสร้างสังคมที่พอเพียงผ่านการสร้างความเข้มแข็งในกลุ่มชุมชน

นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนตำบลยังมีงบประมาณสนับสนุนและการวางแผนต่างๆ ที่เข้ามารองรับการทำงานของกลุ่มอนุรักษ์ อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขที่อาจส่งผลให้กลุ่มอนุรักษ์ไม่ประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายนั้นอาจมีสาเหตุหลักมาจาก 4 ด้านคือ

- ปัญหาการขอสัมปทานบัตรที่อาจจะเกิดขึ้นมาอีกครั้ง ทางกลุ่มอนุรักษ์ยังมีความกังวลใจว่าในอนาคตอาจมีการขอสัมปทานบัตรเข้ามาอีก ซึ่งอาจทำให้การดำเนินการอนุรักษ์ของกลุ่มหยุดชะงักลงได้ และอนาคตกลุ่มอนุรักษ์อาจจะไม่สามารถคัดค้านได้เหมือนในครั้งนี

- ความต่อเนื่องของการทำงาน ซึ่งในอนาคตอาจไม่มีกลุ่มที่จะเข้ามาดำเนินการต่อจากคณะกรรมการชุดเดิม เพราะปัจจุบันคณะกรรมการชุดเดิมนี้นี้เป็นกลุ่มผู้สูงอายุที่มีกำลังกายที่ถดถอย การทำงานในอนาคตคงจะมีกำลังอีกได้ไม่นาน และหากยังไม่มีคนรุ่นใหม่ที่จะเข้ามารับช่วงทำงานต่อ กลุ่มอนุรักษ์อาจจะไม่มีบทบาทในอนาคต

- หมู่บ้านอื่นที่อยู่ในแนวเขตเดียวกันยังไม่มีกิจกรรมอนุรักษ์ที่จริงจัง ทั้งๆ ที่ต้องอาศัยเขตป่าเดียวกัน

- งบประมาณสนับสนุนยังไม่เพียงพอ ปัจจุบันนอกจากอาศัยงบประมาณหลักแล้วยังต้องใช้งบประมาณช่วยจากกลุ่มต่างๆ ในชุมชนได้แก่ กองทุนเงินออม กองทุนผู้สูงอายุ/เยาวชน กองทุนเงินล้านเข้ามาช่วยด้วย

กลุ่มอนุรักษ์อยากให้มีการขยายขอบเขตการทำงานและบูรณาการการทำงานกลุ่มร่วมกันเป็น 3 กลุ่มใหญ่ๆ คือ

- บูรณาการร่วมกันระหว่างกลุ่มต่างๆ ในชุมชน ทั้งกลุ่มกองทุนออมทรัพย์ กองทุนผู้สูงอายุ กองทุนเด็กและเยาวชน กองทุนเงินล้าน และกลุ่ม/กองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากร เป็นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นทีม และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

- บูรณาการร่วมกันกับหมู่บ้านที่ใกล้เคียง ซึ่งตำบลดงมะไฟนั้นมีทั้งหมด 3 ป่า คือ

ป่าชุมชนเขาเหล้าใหญ่	ภูผายา	ป่าชุมชนภูน้อย
รับผิดชอบโดย หมู่ 7, 8, 12	หมู่ 5, 10, 11	หมู่ 4, 6, 9

ด้านโรงไม้ร่วมกัน

อยากให้ทั้ง 3 ป่าเข้ามาทำงานร่วมกัน มีการบูรณาการ และสร้างกระบวนการทำงาน มีการตั้งกฎระเบียบขึ้นมาเพื่อใช้เป็นแบบแผนเดียวกันของทั้ง 3 ป่า เพื่อเป็นแนวทางในการผนวกกำลังในการอนุรักษ์ร่วมกัน

- บูรณาการร่วมกันกับภาครัฐและภาคเอกชน ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการช่วยกันอนุรักษ์ เพราะทั้งสองกลุ่มมีอำนาจในการเข้ามาช่วยอนุรักษ์ในรูปแบบอื่นๆ ที่ทางชุมชนอาจมีไม่พอ หรือไม่มีอำนาจในด้านนั้นๆ

ในด้านการหนุนเสริมนั้น กลุ่มอนุรักษ์อยากให้มีการหนุนเสริมในหลายๆ ด้านที่จำเป็นดังนี้

1. หนุนเสริมในด้านความรู้แก่ชุมชน ให้องค์กรภายนอกที่มีความรู้เฉพาะด้านต่างๆ มาให้ความรู้แก่คนในชุมชน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการ การอนุรักษ์ทรัพยากร ตลอดจนการให้ความรู้เพื่อเป็นแนวทางในการประกอบอาชีพเสริมแก่คนในชุมชน อาจจะเป็นในรูปแบบของการให้ความรู้ การอบรม หรือการพาไปศึกษาดูงาน

2. หนุนเสริมในด้านกำลังใจ หมายถึง การที่มีการมอบรางวัลหรือผลงานให้แก่ชุมชนเพื่อเป็นพลังในการผลักดันและกระตุ้นให้คนในชุมชนรับรู้ว่าการที่เราทำมาไม่สูญเปล่า “ถึงแม้รางวัลไม่มีผลต่อการดำเนินชีวิต แต่ช่วยให้เกิดความภาคภูมิใจและตัวผลักดันให้คนในชุมชนมีส่วนร่วม”

3. หนุนเสริมในเรื่องงบประมาณที่สนับสนุน ซึ่งจะช่วยในเรื่องการดำเนินการอนุรักษ์ให้มีประสิทธิภาพ

4. หนุนเสริมในเรื่องการหาพรรณไม้ที่เป็นประโยชน์ต่อท้องถิ่น ให้มาปลูกในบริเวณพื้นที่ป่าเพื่อเป็นการใช้ประโยชน์จากป่าให้คุ้มค่าที่สุด

เครือข่ายแพนแม่บทชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

เรียบเรียงโดย ญัฐยา ธัญญานิธิวัฒน์

1. นายสมหมาย แสงเนตร	เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง
2. นายจ็อก นันทะรักษ์	เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง
3. นายไสว ทาบุตรดา	เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง
4. นายประเวส หอมชื่น	ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลนาโพธิ์กลาง
5. นายจิรศักดิ์ สาริบุตร	นักพัฒนาชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง
6. นางสาวอภิญา ชมพุมาศ	สำนักงานพัฒนาความมั่นคงจังหวัด
อุบลราชธานี
7. นายสุรพร เดชกุล	สำนักงานพัฒนาความมั่นคงจังหวัด
อุบลราชธานี

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

นายสมหมาย แสงเนตร

55 หมู่ 2 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 34220

โทร. 089-2826934

นายไสว ทาบุตรดา

99 หมู่ 6 ตำบลนาโพธิ์กลาง อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี 34220

โทร. 087-8720738

เครือข่ายแผนแม่บทชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง

อำเภอโขงเจียม จังหวัดอุบลราชธานี

การรวมกลุ่มของชุมชนนาโพธิ์กลางเริ่มขึ้นเพื่อจัดการโครงสร้างของการดูแลรักษาอนุรักษ์ป่าชุมชนตำบลนาโพธิ์กลาง ทั้งหมดมี 10 หมู่บ้าน ที่มีอนุกรรมการมาร่วมกัน ชาวบ้านเริ่ม ให้กำนันเป็นหัวหน้าทีม มีการต่อต้าน โดยช่วงแรกอยู่ภายใต้การนำของกำนันตำบลนาโพธิ์กลาง เป็นหัวหน้าทีมงาน ซึ่ง ปี พ.ศ.2523

เกิดการบุกรุกแผ้วถางป่าจากนายทุน ซึ่งเป็นป่าเดิมที่มีชื่อเดิมว่า “ป่าหนองสองห้อง” ที่เป็นป่าดงดิบ โดยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในปี 2536 ในลักษณะที่เป็นการชักชวนชาวบ้านเข้ามารวมกลุ่มจัดตั้งคณะอนุกรรมการ ในช่วงนั้นคณะกรรมการหมู่บ้านเริ่มจัดตั้งคณะกรรมการการจัดตั้งกฎระเบียบป่าชุมชน ทั้งหมด 9 หมู่บ้าน ในตอนนั้น ปี 2537 หลังจากนั้นทางคณะประธานป่าชุมชนได้เสนอโครงการเข้าสู่หน่วยงานภาครัฐ ทุกหน่วยงานของจังหวัดอุบลราชธานี ให้เข้ามาดูแล ช่วยในการจัดการป่า ของงบประมาณต่างๆ มาช่วย เพราะในช่วงนั้นจะมีโครงการจากพระราชดำริของพระราชินี ช่วงนั้นคณะอนุกรรมการมีการจัดการกันมาทั้งหมด มีการขยายผลทั้งหมดมี 5 ตำบล (ตำบลนาโพธิ์กลาง หนองแก่ง ห้วยยาง เหล่างาม ลำโรง) 3 อำเภอ (โขงเจียม โพธิ์ไทร ศรีเมืองใหม่) ขยายออกเป็น 36 ป่า ซึ่งคณะกรรมการนำโดยพ่อใหญ่จ็อก ประสานกับหน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ จึงได้งบประมาณจากกองทุนการลงทุนเพื่อสังคม (SIF) มาช่วยจัดการในการจัดอบรม ให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับป่าชุมชน การจัดการระเบียบของป่า การจัดหาอุปกรณ์ดูแลรักษาป่า ทุกๆ ส่วนเป็นการให้ทุนการศึกษาของเด็กเยาวชน การดูแลผู้สูงอายุ การให้กิจกรรมกับคณะกรรมการผู้ดูแลโครงสร้างของเครือข่าย เป็นการให้ทำการเกษตร เป็นค่าตอบแทนแบบธรรมตา เป็นการให้ทุน ช่วงนั้นให้ครอบครัวละ 5000 ทุกหมู่บ้าน ที่เขาให้ทุนไปร่วมทำการเกษตร เป็นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน ในปี 2543 ชาวบ้านจึงได้เริ่มจัดทำแผนแม่บทชุมชน โดยได้รับงบประมาณจาก พอช. เป็นทุนในการเปิดเวทีระดมความคิดของชาวบ้านในตำบล แรงบันดาลใจในการรวมกลุ่มของชาวบ้านเกิดจากการบุกรุกป่าของนายทุน และการประกาศเขตอุทยานแห่งชาติ ที่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่การทำมาหากินของชาวบ้าน

การดำเนินกิจกรรมของกลุ่มอยู่ในรูปแบบของการจัดตั้งคณะกรรมการ มีทั้งหมด 25 คน มีวาระ 2 ปี มีการประชุมอย่างน้อยปีละ 2 ครั้ง เป็นการประชุมติดตามผลงาน และรับทราบปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อหาแนวทางแก้ไขร่วมกันต่อไป การที่กลุ่มสามารถบรรลุวัตถุประสงค์ต่างๆ ได้ เกิดจากการตื่นตัวของชาวบ้านในบริเวณพื้นที่ป่าดงนาทามที่ได้มีการใช้ประโยชน์จากผืนป่า ทำให้พวกเขาตระหนักที่จะดูแลรักษาป่า ไม่ให้ผืนป่าเสื่อมโทรมลงไป จึงก่อให้เกิดการรวมกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา จนพัฒนากลายเป็นกลุ่มแผนแม่บทชุมชน และการเข้ามาช่วยเหลือของหน่วยงานต่างๆ

ทั้งโครงการพัฒนาเพื่อความมั่นคงเฉพาะพื้นที่ป่าดงนาทามอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิพิทักษ์ธรรมชาติ **กองทุน**เพื่อการลงทุนทางสังคม สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน ที่เข้ามาให้ความรู้ คำแนะนำ จนชาวบ้านดูแลจัดการป่าได้อย่างเป็นระบบ มีประสิทธิภาพ สามารถจัดระบบการแก้ปัญหาต่างๆ ได้ดีขึ้น อีกทั้งหน่วยงานภายนอกยังได้เข้ามาช่วยในการจัดทำแผนแม่บทชุมชนอีกด้วย สิ่งที่ทำให้การดำเนินงานของชาวบ้านชะงัก คือ การขาดงบประมาณสนับสนุนในการทำกิจกรรมต่างๆ ที่แน่นอน

การติดต่อประสานงานกับสำนักงานพัฒนาความมั่นคงจังหวัดอุบลราชธานี เพื่อขอทุนสนับสนุนในการทำกิจกรรมของชุมชนจะเป็นการทำให้กิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการอยู่มีการขยายเขตของการทำงานที่กว้างมากยิ่งขึ้น อีกทั้งชาวบ้านต้องการที่จะได้รับการหนุนเสริมในเรื่องของงบประมาณ หรือการจัดตั้งกองทุนเพื่อชุมชน รวมถึงการส่งเสริมการประกอบอาชีพให้แก่ชาวบ้าน

กองทุนสัจจะสวัสดิการไทบ้าน ตำบลเปือย อำเภอสิเกา อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง จังหวัดนครศรีธรรมราช

เรียบเรียงโดย วินิตชยา พรหมสวณา

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

1. นางสาวยอดนารี บุญเรือง	สวัสดิการไทบ้าน	089-717-7452
2. นางอุดม บุญมาลี	สวัสดิการไทบ้าน	087-574-1047
3. นายจำนงค์ พยัคธา	แผนแม่บทชุมชน	087-445-0803
4. นางยุพาพรรณ สมเนตร	อบต.เปือย	086-878-5972
5. นางทิพวรรณ ชัยสุวรรณ	อบต.เปือย	081-660-5548
6. นางสาวบุษยาภรณ์ เขียวหวาน	พมจ.อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง	
7. นางสาวสุมาลา สายสิงห์	พมจ.อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง	

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

นางสาวยอดนารี บุญเรือง

60 หมู่ 8 ตำบลเปือย อำเภอสิเกา อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง 37000

กองทุนสัจจะสวัสดิการไทบ้าน ตำบลเปือย

อำเภอสิเกา อำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุง

สวัสดิการชุมชนของตำบลเปือยอยู่คู่กับชุมชนมานานแล้ว ชาวบ้านเชื่อว่าสวัสดิการคือสิ่งที่ช่วยอำนวยความสะดวกให้แก่บริบทต่างๆ ของชุมชนรวมไปถึงวัฒนธรรมประเพณี ตลอดจนเชื่อมโยงถึงการดูแลซึ่งกันและกัน แผนแม่บทชุมชนก็เช่นกันเกิดขึ้นมานานแล้ว แต่ชาวบ้านไม่รู้ว่สิ่งที่ทำอยู่นั้นคือแผนแม่บทชุมชนซึ่งเกิดขึ้นมาพร้อมๆ กับการก่อตั้งชุมชน สำหรับสวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการเงินนั้นเกิดขึ้นมาในตอนหลัง โดยมีกลุ่มองค์กร แรกเริ่มอยู่หลายกลุ่ม เช่น กลุ่มฌาปนกิจกิจหมู่บ้านเป็นรูปแบบของการช่วยเหลือกันในเรื่องของความตาย ถ้ามีคนตายคนในชุมชนก็จะมีการระดมทุนมาช่วยเหลือ เป็นต้น

ในช่วงปลายปี พ.ศ.2532 ได้มีพระสงฆ์นักพัฒนานั้นคือ ท่านพระครูอุดมโพธิกิจ เจ้าอาวาสวัดโพธิ์คีรีศิลา ท่านเป็นเครือข่ายพระสงฆ์นักพัฒนา ท่านเห็นว่าวิถีชีวิตดั้งเดิมของชุมชนเริ่มเปลี่ยนไป พร้อมทั้งความเจริญที่นับวันจะเข้ามาแทรกแทรกแซงและเริ่มเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเกิดหนี้สินเพิ่มมากขึ้นทั้งในและนอกระบบ ท่านพระครูอุดมโพธิกิจ พร้อมทั้งกลุ่มผู้นำชุมชนจึงเกิดการระดมความคิดที่จะพลิกวิกฤติที่เกิดขึ้นให้เป็นโอกาส จึงได้ไปศึกษาดูงานเกี่ยวกับเรื่องการออมที่วัดไผ่ล้อม จังหวัดตราด และได้้นำแนวคิดเรื่องการออมมาแนะนำและบอกกล่าวแก่ชาวบ้าน ในตอนแรกได้นำมาขยายแนวคิดกับผู้สูงอายุที่มาฟังเทศน์ที่วัดก่อน จากนั้นก็เริ่มมีการรวมกลุ่มกันจนเกิดเป็นกลุ่มสัจจะธรรมออมทรัพย์

ในปี พ.ศ.2547 การดำเนินงานด้านสวัสดิการของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ได้รับความสนใจจากคณะทำงานโครงการวิจัยและพัฒนาชีวิตสาธารณะท้องถิ่นน่าอยู่ จังหวัดอำเภอดำรงวิทยารัษฎานุบำรุงให้เป็นกรณีศึกษาเพื่อกำหนดแผนและแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนในชุมชน ซึ่งได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากโครงการลงทุนเพื่อสังคม (Social Investment Project-SIP) ในการดำเนินกิจกรรมการสร้างสวัสดิการชุมชนในระดับจังหวัดเกิดการดำเนินกิจกรรมใน 3 พื้นที่คือ

1. กองทุนสัจจะสวัสดิการไทบ้าน ตำบลเปือย อำเภอสิเกา
2. กองทุนสวัสดิการภาคประชาชน ตำบลนาผือ อำเภอเมือง
3. กองทุนสัจจะสวัสดิการไทบ้าน ตำบลเสนางคนิคม อำเภอเสนางคนิคม

การดำเนินงานทั้ง 3 พื้นที่นั้นมีการเชื่อมประสานข้อมูล แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ร่วมกันอยู่ตลอดเวลา โดยมีพระครูอุดมโพธิกิจ พววิเชียร อุตสาห์วงศ์และแกนนำ ชุมชนของแต่ละชุมชนเข้ามาเป็นคณะกรรมการในการทำงานด้วย

กองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย ก่อตั้งเมื่อวันที่ 9 เมษายน พ.ศ.2548 เป็นกิจกรรมต่อยอดในเรื่องการจัดสวัสดิการจากฐานเดิมของกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์ และแรงบันดาลใจที่ช่วยทำให้การดำเนินงานของกองทุนสัจจะ สวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย สามารถมาถึงจุดนี้ได้ก็อยู่ด้วยกัน 3 ประเด็นหลักๆ นั้นคือ

1. เกิดจากความต้องการช่วยเหลือกันภายในชุมชน เพราะหน่วยงาน ภายนอกยังไม่เข้ามาไม่ค่อยถึงและบางหน่วยงานที่เข้ามาก็ยังให้ความช่วยเหลือได้ ไม่ค่อยเต็มที่จึงจำเป็นต้องระดมทุนกันเองเพื่อช่วยเหลือในส่วนที่ประสบปัญหาอยู่
2. ชาวบ้านต้องการที่จะลดค่าสับประมาทที่เคยมีคนสับประมาทไว้ว่าตำบล เปือยทำงานในรูปแบบเดิมๆ เหมือนกับชุมชนอื่นๆ ที่ได้ทำกันในรูปแบบนี้มาแล้ว จากค่าสับประมาทนี้เองทำให้ชาวบ้านเกิดแรงที่จะขับเคลื่อนการดำเนินงานและ ต้องการที่ลดค่าสับประมาทนั้นให้หมดไป
3. ที่นี้มีพระสงฆ์นักพัฒนาเป็นแกนนำอยู่ในชุมชนที่คอยให้คำแนะนำ คำปรึกษา สร้างความศรัทธาและความเชื่อมั่นให้แก่ชาวบ้าน

รูปแบบของการการดำเนินงานของกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบล เปือย ได้จัดสวัสดิการออมทรัพย์ในรูปแบบของการแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันภายใน จังหวัดและได้มีการออกไปศึกษาดูงานนอกสถานที่แล้วนำมาขยายผลภายในจังหวัด โดยกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย ดำเนินกิจกรรมการตั้งสัจจะ ออมบุญ วันละ 1 บาท เพื่อสร้างหลักประกันชีวิตให้กับตนเอง คนรอบข้าง รวมไปถึงเพื่อนร่วมสังคมเป็นการฟื้นฟูระบบการช่วยเหลือเกื้อกูลกันของคนในชุมชนโดย จะทำการทุกวันทั้ง 9 ของเดือน (เดือนละ 30 บาท) โดยมีที่ทำการอยู่ที่วัดโพธิ์ศิวา บ้านเปือย ตำบลเปือย อำเภอลืออำนาจ จังหวัดอำนาจเจริญ สำหรับคณะกรรมการ หรือแกนนำที่เข้ามาทำงานในส่วนนี้จะเป็นแกนนำ ที่เคยทำงานมาแล้วจากกลุ่ม สัจจะสะสมทรัพย์เดิม ทำให้รู้จักทิศทางและแนวทางการขับเคลื่อน การดำเนินงาน ของกองทุนได้เป็นอย่างดี และกิจกรรมที่ทางกองทุนฯ ได้ทำนั้นเป็นการต่อยอด กิจกรรมของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ที่เดิมเคยทำอยู่ 2 เรื่อง คือ

- 1) สวัสดิการช่วยเหลือสมาชิก กรณีการเจ็บป่วยแล้วนอนโรงพยาบาล และ
- 2) สวัสดิการสงเคราะห์กรณีสมาชิกเสียชีวิต

ในส่วนของกองทุนฯ นั้น ได้เพิ่มสวัสดิการขึ้นมาเพื่อช่วยเหลือชาวบ้านอีก 7 เรื่อง รวมเป็น 9 เรื่อง เพื่อให้ครอบคลุมกับการดำเนินชีวิตนั่นก็คือ 1) สวัสดิการ เกิด 2) สวัสดิการเจ็บป่วย 3) สวัสดิการตาย 4) สวัสดิการแก่ 5) สวัสดิการกู้ยืม เพื่อการศึกษา/ประกอบอาชีพ 6) สวัสดิการช่วยเหลือผู้ด้อยโอกาส/ผู้ยากไร้/ ผู้พิการ/ผู้ติดเชื้ในชุมชน 7) สวัสดิการคนทำงาน (ค่าตอบแทนคณะกรรมการ) 8) การคืนเงินเงินออมให้กับสมาชิก 50% เมื่อเสียชีวิต และ 9) การใช้นี้ให้กับ สมาชิก (ภายใต้เงื่อนไขการใช้ของกองทุนในหมู่บ้านเท่านั้น) ซึ่งปัจจุบันมีมติ ให้เหลือสวัสดิการเพียงแค่ 7 เรื่องแรกเท่านั้น เพราะสวัสดิการ 2 เรื่องสุดท้ายนั้น บันทอนให้กองทุนฯ มีเงินหมุนเวียนลดลง แต่ทางกองทุนฯ ยังไม่ได้มีมติให้ตัด ออกแบบถาวรเพียงแต่พักไว้ระยะหนึ่ง หากมีเงินหมุนเวียนมากขึ้นก็อาจจะมีการนำ 2 เรื่องนี้กลับมาพิจารณาอีกครั้ง

ภายในระยะเวลากว่า 4 ปีที่ผ่านมา จากเดิมที่กองทุนฯ มีสมาชิกแรกก่อตั้ง จำนวน 804 คน จากเงิน 31,930 บาท ปัจจุบันมีสมาชิกทั้งหมด 2,114 คน มีเงิน ในกองทุนฯ จำนวน 1,300,904 บาท รับสมาชิกทุก 6 เดือน (เมษายน/ตุลาคม) ปัจจุบันมีสมาชิก จำนวน 4 รุ่น

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาการดำเนินงานของกองทุนฯ ถือว่าดำเนินการ ได้อย่างราบรื่นมาตลอด ทางกองทุนฯ ยังไม่เคยเจออุปสรรคที่ขัดขวางการดำเนิน งานเลย อาจเป็นผลต่อเนื่องจากที่มีพื้นฐานในการดำเนินงานมาจากกลุ่มสัจจะ สะสมทรัพย์เดิมและไม่ได้เริ่มต้นโดยการนับหนึ่งใหม่เหมือนกับกลุ่มอื่นๆ

นอกจากนั้นยังมีพระสงฆ์เป็นแกนนำทำให้ชาวบ้านเชื่อมั่นและเกิดแรง ศรัทธาในการดำเนินงานจนทำให้กองทุนฯ เติบโตได้มาจนถึงทุกวันนี้ แต่ทางกอง ทุนฯ เองก็ยังคงมองว่ากลุ่มของตนเองยังไม่เข้มแข็งพอเพราะประสบการณ์ยังน้อย ต้องหาประสบการณ์และเรียนรู้จากที่อื่นๆ อีกมาก

กองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือย มองว่าปัจจัยที่ทำให้การดำเนิน งานของกองทุนฯ ประสบความสำเร็จนั้น เกิดขึ้นจากประสบการณ์ในการทำงานที่มี พื้นฐานมาจากการการทำงานของกลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์เดิม รวมถึงการไปศึกษา ดูงานและรู้จักนำมาปรับใช้ในชุมชน โดยอาจกล่าวรวมไปถึงการแสวงหาทุนของ

คนในชุมชนเพื่อค้นหาศักยภาพและนำมาพัฒนาตนเองพร้อมๆ กับการเสริมสร้างการเรียนรู้จากการศึกษาดูงานและนำมาประยุกต์ใช้ให้เข้ากับการทำงานของกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน และการที่กองทุนฯ ได้ยึดถือหลักการทำงานที่ว่า

1. ต้องมีสัจจะ ความจริงใจ และมีคารวะธรรมที่ดีต่อกัน
2. เคารพในกฎระเบียบ สามารถยืดหยุ่นได้ตามความจำเป็น ไม่ใช่ไม่แข็งแต่ใช้หลักการและเหตุผล
4. ทำการทุกเดือน พบปะกันเป็นเนืองนิตย์ ใช้การประชุมเป็นเวทีสร้างความเข้าใจแลกเปลี่ยนปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันสร้างสำนึกเป็นเจ้าของกองทุนร่วมกัน
5. ให้ความสำคัญการพัฒนาศักยภาพคณะทำงานและสมาชิก

หลักการทำงานดังกล่าว ทำให้การดำเนินงานต่างๆ ของกองทุนดำเนินการได้อย่างราบรื่น และเป็นที่รู้จักของคนทั่วไป และสามารถขยายเครือข่ายไปยังพื้นที่ข้างเคียงได้

ปัจจัยที่ส่งผลกระทบและเป็นอุปสรรคในการดำเนินงานส่วนใหญ่ทางชุมชนให้ความเห็นว่าอาจเนื่องมาจากการเปลี่ยนผู้นำระดับจังหวัดบ่อย ทำให้ในส่วนของชาวบ้านมองว่าการเปลี่ยนผู้นำบ่อยๆ ทำให้มีผู้นำบางท่านที่ไม่ค่อยเห็นด้วยกับกระบวนการทำงานของกองทุนฯ ทำให้กระบวนการทำงานในส่วนการติดต่อหรือการประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐทำได้ยากขึ้น ส่งผลให้การขับเคลื่อนหรือดำเนินกิจกรรมนั้นติดขัดหรือดำเนินการได้ช้า

นอกจากนี้ ยังมีปัญหาในเรื่องของครอบครัว เพราะคนที่จะเข้ามาทำงานในส่วนนี้จะต้องมาจากคนที่มั่งคั่งและมีเวลาที่จะทุ่มเทให้กับกองทุนฯ ทำให้บางครั้งคนในครอบครัวไม่เข้าใจเกิดความขัดแย้งขึ้นภายในครอบครัว ซึ่งส่งผลไปถึงการทำงานของกองทุนฯ ด้วย

ตามทัศนคติของชาวบ้านมองว่าสิ่งที่จะทำให้การดำเนินงานเกิดการบูรณาการและมีการขยายผลมากขึ้นคือการสร้างเครือข่ายให้กว้างกว่าเดิม โดยมีการไปเรียนรู้เพิ่มเติมจากการศึกษาดูงานนอกสถานที่จากกลุ่มที่เข้มแข็งแล้วนำมาปรับใช้กับที่กองทุนฯ ได้ดำเนินการอยู่ มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมไปถึงการนำปัญหาต่างๆ มาพูดคุยแสดงความคิดเห็นเพื่อหาแนวทางในการดำเนินงานและช่วย

กันแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งปัจจุบันกองทุนสัจจะสวัสดิการไต้หวัน ตำบลเปือยได้เป็นต้นแบบในการจัดสวัสดิการของจังหวัดอำนาจเจริญ โดยอาศัยความร่วมมือของชุมชน อบต. บ้าน วัด และโรงเรียน ทำให้มีคนจากภายนอกเข้ามาเรียนรู้และศึกษาดูงานของกองทุนฯ เป็นอย่างมาก

นอกจากนั้นชาวบ้านยังมองว่านอกจากความร่วมมือของคนในชุมชนเองแล้ว หากจะเกิดการบูรณาการงานหรือขยายขอบเขตของการทำงานให้กว้างขึ้นได้นั้นจำเป็นต้องได้รับการเสริมหนุนจากภาคส่วนอื่นๆ ด้วย ไม่ว่าจะเป็นด้านงบประมาณ ความรู้ใหม่ๆ เพื่อให้ชาวบ้านพึ่งตนเองได้มากที่สุด รวมไปถึงเทคนิควิธีการใหม่ๆ ในเรื่องของการจัดเก็บข้อมูลและวัสดุอุปกรณ์ที่อำนวยความสะดวกในการทำงานด้วย

การจัดการประชุมชนหอกกระสัง ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

เรียบเรียงโดย นายศุภชัย นามแก้ว

รายชื่อผู้เข้าร่วมเวทีจังหวัดบุรีรัมย์

1.นางเจริญ บุญสม	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
2.นางสาวสุภาพ เจริญยิ่ง	เจ้าหน้าที่ระบบคอมพิวเตอร์
3.นายวิเศษ สุวรรณวงศ์	รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอก
4.นายพุฒิชัย มาลัย	เลขานุการนายกองค์การบริหารส่วนตำบลเขาคอก
5.นางประมวล เจริญยิ่ง	ประธานกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสัง
6.นางสุภาพ ศรีทา	เลขานุการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสัง
7. นางอัมไพ กุรมรัมย์	กรรมการกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสัง

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสัง
บ้านหอกกระสัง ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์ 31140

การจัดการป่าชุมชนหอกกระสัง

ตำบลเขาคอก อำเภอประโคนชัย จังหวัดบุรีรัมย์

พื้นที่ตำบลเขาคอกจะเต็มไปด้วยผืนป่า ที่อุดมสมบูรณ์มาก มีพื้นที่กว้างขวางมีความหลากหลายทางชีวภาพทั้งทางด้าน อาหาร สมุนไพร พันธุ์ไม้ สัตว์ป่ามากมายหลายชนิด ด้วยความอุดมสมบูรณ์ดังกล่าว จึงเป็นจุดสนใจอยากเข้ามาจับจองเป็นเจ้าของของผู้พบเห็น จึงได้เริ่มมี ผู้คนอพยพหนีความแห้งแล้งความอดอยากจากที่อื่นเข้ามาจับจองบุกรุกเพื่อทำกิน และขยายวง ของผู้คนจากหลากหลายพื้นที่มากขึ้นเรื่อยๆ ตามลำดับ กลายเป็น 5 ชุมชน ที่อยู่รอบป่าแห่งนี้

การบุกรุกของชาวบ้านก็จะมีทั้งการบุกรุกไว้เพื่อทำกินบ้าง จับจองไว้ขายให้กับกลุ่มที่อพยพเข้ามา อยู่ทีหลังบ้าง บางครอบครัวที่เข้ามาอยู่แรกๆ จะมีที่ดินเป็นของตนเองถึง 200-300 ไร่ ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พื้นที่ป่าที่มีขนาดใหญ่ลดขนาดลงเรื่อยๆ อย่างเห็นได้ชัด ชำร่วยกว่านั้นยังได้มีการสัมปทานป่าไม้ของภาครัฐให้นแก่นายทุนเพื่อแปรรูปไม้การสัมปทานดังกล่าว ได้ทำให้สภาพป่าเสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัดเจน ต้นไม้ใหญ่ถูกตัดโค่นทำลายจนหมดจากป่า คงเหลือไว้เพียงต้นไม้ขนาดเล็กที่ไม่สามารถแปรรูปได้เท่านั้น ชาวบ้านเองก็ลักลอบตัดไม้เพื่อแปรรูปขายให้กับชุมชนอื่นๆ อยู่เป็นประจำ เพราะไม่เคยมีเจ้าหน้าที่เข้าห้ามปรามจับกุมแต่อย่างใด ความอุดมสมบูรณ์ของป่าในอดีตค่อยๆ ลดลง ตามลำดับ อาหารก็หายากขึ้น ไม้ที่จะใช้ก่อสร้างบ้านเรือนชาวบ้านไม่มีเหลือ เริ่มมีการ ซื้อต้นไม้ตามที่นาของคนอื่น การแย่งชิงพื้นที่ทำกินของชาวบ้านก็สูงขึ้นเรื่อยๆ เช่นกัน หลังจากให้การสัมปทานแปรรูปผ่านไปก็มีกลุ่มคนอีกกลุ่มหนึ่งที่อ้างว่าถูก นายทุนได้ว่าจ้างให้มาตัดไม้เผาถ่านให้ เพราะได้รับการจัดสัมปทานจากรัฐแล้ว กลุ่มคนเหล่านี้ ได้มาปักหลักอยู่ในป่าทั้งตัดไม้เผาถ่าน ทั้งล่าสัตว์ออกไปขายข้างนอก จนสัตว์แทบไม่เหลือจำพวกต้นไม้ที่ชุดสัมปทานชุดที่ 1 เหลือไว้ก็หมด ในรอบสัมปทานครั้งที่ 2 นี้เอง ชาวบ้านได้ฉวยโอกาสเข้าไปจับจอง เพราะเป็นช่วงที่รัฐกำลังสนับสนุนให้ปลูก มันสำปะหลัง

พอดี จากการบุกรุกของนายทุนและของชาวบ้านเองทำให้ป่าที่เคยอุดมสมบูรณ์ไปด้วยธัญญาหาร สัตว์ป่าก็เสื่อมโทรมอย่างเห็นได้ชัด ป่าไม้ลดลง สัตว์ป่าสูญพันธุ์อาหารของชาวบ้านที่ได้จากป่า เช่นเห็ด ผัก ตลอดจนสัตว์ป่าที่เป็นอาหารของชาวบ้านเริ่มหายาก ที่ไม่เคยซื้อก็ต้องซื้อ ความแห้งแล้งเริ่มเกิดขึ้น

ด้วยสาเหตุที่ชาวบ้านไม่เคยพบเจอกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นไม่ว่าจะเป็นความแห้งแล้ง แหล่งอาหารที่หายไปชาวบ้านได้รับความเดือดร้อนจากการทำลายป่าจึงเกิดกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสังเกิดขึ้น

จากที่มีการบุกรุกป่าของทางนายทุน และชาวบ้านโดยไม่ได้รับการดูแลจากทางราชการเลยจึงทำให้ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็น ต้นไม้ พืช สัตว์ ของป่าลดน้อยลง อาหารที่ได้จากป่าเช่น เห็ดต่างๆ ผักพื้นบ้าน กบ เขียด เป็นต้น หายากขึ้น และสูญพันธุ์ไปในที่สุดทำให้ชาวบ้านเดือดร้อน ขาดแหล่งอาหาร อะไรที่ไม่เคยได้ซื้อก็ต้องซื้อและในเหตุการณ์หนึ่งซึ่งชาวบ้านได้เจอคือ พบผู้ที่มาตัดไม้ในเขตป่าชุมชนของชาวบ้านชาวบ้านจึงรวมตัวกันเพื่อไปขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ แต่ได้รับการปฏิเสธโดยให้เหตุผลว่าเป็นวันหยุดราชการไม่สะดวกในการทำงาน ชาวบ้านจึงไปขอความช่วยเหลือจาก ตำรวจตระเวนชายแดนซึ่งดูแลพื้นที่อยู่ โดยได้รับคำแนะนำจากตำรวจตระเวนชายแดนว่าชาวบ้านต้องรวมตัวกันสร้างพลังชุมชน ช่วยกันดูแลรักษาเพราะชาวบ้านเป็นคนในพื้นที่การดูแลจึงจะทั่วถึงจากการที่ชาวบ้านได้รับคำแนะนำจึงเกิดแนวคิดที่ว่า ถ้าเราชาวบ้านไม่ช่วยตัวเองคงไม่มีใครช่วยเราได้ดีเท่าตัวเราจึงเกิดการรวมตัวกันระยะแรกมีแกนนำ 48คนในการขับเคลื่อนแนวคิดในการรักษาป่าเพราะป่าไม้ในขณะนั้นถูกทำลายลงอย่างมาก ชาวบ้านที่รวมตัวกัน48คนจึงได้ริเริ่มกระบวนการการมีส่วนร่วมโดยได้มีการชักชวนในภาคีที่เกี่ยวข้องโดยเริ่มจากคนในหมู่บ้าน ชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียง ตลอดจนผู้นำชุมชนเพื่อร่วมกันฟื้นฟูป่าที่เสื่อมโทรมลง จากการที่แกนนำ48คนได้ริเริ่มการทำกิจกรรมโดยเน้นไปที่ตัวเยาวชนเป็นตัวหลักเพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมโดยนำเยาวชนมาทำกิจกรรมปลูกป่าเพิ่มเติม ปลูกฝักรักษาป่า ทำให้เกิดการขยายไปถึงครอบครัวของเยาวชนเองทำให้เกิดแนวร่วมที่ขยายวงกว้างออกไปจากชุมชนขยายไปเป็นชุมชนใกล้เคียงสำหรับการแบ่งหน้าที่ของชาวบ้านหอกกระสังในการดูแลป่านั้นชาวบ้านได้แบ่งหน้าที่กันตามความสมัครใจตามความเหมาะสมของแต่ละหน้าที่ โดยได้แบ่งเป็น 3 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายบริหาร มีหน้าที่ประชุมวางแผน ออกนโยบาย วางแนวคิด ในการดูแลอนุรักษ์ป่าชุมชน

2. ฝ่ายป้องกันอนุรักษ์ มีหน้าที่ดูแลลาดตระเวนพื้นที่ป่า คอยป้องกันสอดส่องดูแลพื้นที่ป่า ไม่ให้ผู้บุกรุกสามารถกระทำการตัดไม้ทำลายป่าได้

3. ฝ่ายหนุนเสริม มีหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมการทำงานของฝ่ายบริหาร และฝ่ายป้องกันอนุรักษ์

เมื่อจากการที่ชาวบ้านได้จัดตั้งกรรมการฝ่ายต่างขึ้นเพื่อดูแลรักษาป่าชุมชน จะเห็นได้ชัดแจ้งว่าการทำงานมีระบบ มีการวางแผนงานที่ดีมากขึ้นส่งผลให้การดูแล อนุรักษ์รักษาป่ามีประสิทธิภาพมากขึ้นด้วยโครงสร้างที่มีการวางแผน แบ่งงานกันเป็นอย่างดีมาแล้วและในส่วนของกรมมีส่วนร่วมของภาคีที่เกี่ยวข้อง นางประมวล เจริญยิ่ง ประธานกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสังได้เสนอโครงการ สร้างความเข้าใจในการอนุรักษ์ป่ากับชุมชนรอบป่าขึ้น ด้วยเงินงบประมาณที่ได้รับ 50,000 บาท โดยเชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเพื่อต้องการให้ผู้นำของหมู่บ้านที่อยู่รอบป่าเข้าร่วมการประชุม ปรากฏว่าได้ผลเกินคาด มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้นำชุมชนมาประชุมเยอะมาก นายอำเภอ จึงได้ขอให้แกนนำหมู่บ้านต่างๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ให้เต็มที่ ร่วมมือร่วมใจกันดูแลพื้นที่

แกนนำกลุ่มได้ใช้เวทีครั้งนั้นประชุมหารือแต่งตั้งคณะกรรมการแต่ละหมู่บ้านต่อหน้านายอำเภอ จึงได้รับการตอบรับและให้ความร่วมมือในการประชาสัมพันธ์จากผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านต่างๆ ที่เข้าร่วมเป็นอย่างดี ยกเว้นหมู่ที่ 15 ที่ไม่ให้ความร่วมมือในขณะนั้น เพราะผู้นำชุมชนหมู่ 15 มีอาชีพแปรรูปไม้ซึ่งขัดผลประโยชน์ของเขาเองแต่ปัจจุบันก็ให้ความร่วมมือดีเพราะได้พูดคุยทำความเข้าใจกันจากการดำเนินการของชุมชนหอกกระสังทำให้เกิดภาคีแนวร่วมมากขึ้น การดูแลรักษาอนุรักษ์ป่าชุมชนจึงเกิดความเข้มแข็ง ป่าไม้เกิดการฟื้นฟู ทรัพยากรธรรมชาติไม่ว่าจะเป็น สัตว์ป่า ป่าไม้ ของป่า กลับมาอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม ความแห้งแล้งหายไป อาหารที่เคยหายากกลับมามีความอุดมสมบูรณ์เหมือนเดิม

ปี 2540 ชาวบ้านหอกกระสังได้รวมตัวกันจำนวน 48 คน เพื่อตั้งเป็นกลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชนเริ่มมีการทำความเข้าใจกับชาวบ้านเกี่ยวกับการฟื้นฟูป่าชุมชนตลอดถึงการฟื้นฟูป่าไม้ที่ถูกตัดไปโดยมีการปลูกป่าทดแทน จากการดำเนินการใน

ระยะแรกนั้นมีชาวบ้านบางส่วนที่ไม่ให้ความร่วมมือเพราะขัดผลประโยชน์ของชาวบ้านเหล่านั้นทางแกนนำจึงเริ่มเน้นไปที่ตัวเยาวชนเพื่อเป็นตัวขับเคลื่อนกิจกรรมโดยเอาเยาวชนมาร่วมทำกิจกรรมที่เกี่ยวกับป่าไม้ การอนุรักษ์ป่าไม้ ทำให้ประสบผลสำเร็จในระดับหนึ่งเพราะเยาวชนเป็นตัวเชื่อมระหว่างชาวบ้านกับแกนนำทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดำเนินไปด้วยดีชาวบ้านเริ่มต้นตัวในกิจกรรมที่ทางแกนนำจัดขึ้น

ปี 2541 ทางแกนนำกลุ่มนำโดย นางประมวล เจริญยิ่ง ได้จัดเวทีสร้างความเข้าใจให้กับชาวบ้าน และผู้นำชุมชนที่อยู่รอบป่าเพื่อสร้างความเข้าใจ และตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับป่าชุมชน โดยได้เชิญนายอำเภอมาเป็นประธานเพื่อต้องการให้ผู้นำชุมชนได้เข้าร่วมกิจกรรมในวันนั้นมีผู้เข้าร่วมกิจกรรมถึง 130 คนทางแกนนำจึงได้ใช้เวทีในครั้งนั้น พูดคุย หารือแต่งตั้งคณะกรรมการของแต่ละหมู่บ้าน ก็ได้รับการตอบรับที่ดีผู้นำชุมชนให้ความร่วมมือ ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์ และดูแลป่าไม้ แต่ก็ยังมีหมู่ 15 ซึ่งผู้นำชุมชนไม่ให้ความร่วมมือเลยมีการด่า โจมตีแกนนำผ่านเครื่องกระจายเสียงแทบทุกวัน แต่ทางแกนนำก็ไม่มีการตอบโต้แต่ประการใดและได้มีการพูดคุยและทำความเข้าใจกับผู้นำชุมชนหมู่ 15 และปัจจุบันก็ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดี

ปี 2544 ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการจัดการป่าขึ้น เพื่อดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมอนุรักษ์ รักษาป่า มีการตั้งเวทีในการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์รักษาป่าไม้ ถึง 21 เวที เพื่อให้การอนุรักษ์และฟื้นฟูป่ามีการขยายในวงกว้าง สร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม ตลอดถึงสร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้านและผู้นำชุมชนมีการไปศึกษาดูงานนอกสถานที่และได้นำความรู้และวิธีการดำเนินการต่างๆ มาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับพื้นที่ป่าชุมชนมีการสรุปบทเรียนในรอบ 1 ปี ทำให้การดำเนินงานมีประสิทธิภาพ และต่อเนื่อง เพราะได้นำความรู้และปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นมาพูดคุยและร่วมกันแสดงความคิดเห็น

ปี 2547 นางประมวล เจริญยิ่ง ได้รับรางวัลลูกโลกสีเขียว ผลงานต่างๆ ถูกตีแผ่ออกไป ทำให้เป็นที่รู้จักของคนทั่วไปเป็นเหตุให้ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่ของกรมป่าไม้ และภาคีที่เกี่ยวข้อง เริ่มต้นตัวและให้ความสนใจในกิจกรรมของกลุ่มมากขึ้น ให้ความร่วมมือในกิจกรรมที่ทางกลุ่มจัดเป็นอย่างดี จากผลงานที่ผ่านมาในการฟื้นฟู

ฟูและอนุรักษ์ป่าชุมชน ทำให้เป็นที่ยอมรับ และรู้จักของผู้คนในวงกว้างทำให้การตัดไม้ ทำลายป่า และสิ่งแวดล้อม ตลอดถึงการบุกรุกป่าหมดไป

ปัจจัยที่สำคัญที่ส่งผลให้การดำเนินการของกลุ่มประสบผลสำเร็จ คือการสร้างเครือข่ายให้เข้มแข็งโดยการจัดตั้งเวทีพูดคุยกันในหลายเวที เพื่อสร้างความเข้าใจ แก่ภาคีที่เกี่ยวข้อง ปลูกฝังเรื่องการอนุรักษ์ป่าไม้แก่เยาวชนให้เยาวชนรู้ประโยชน์ของป่าไม้ ดึงเอาเยาวชนมาร่วมกิจกรรมเพื่อสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง และปัจจัยที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ทำให้กลุ่มประสบผลสำเร็จในการดำเนินงานก็คือหน่วยงานของรัฐ และเอกชน ให้การสนับสนุน ให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเพราะถ้าหน่วยงานรัฐ หรือเอกชน ไม่ให้การสนับสนุน หรือส่งเสริม การดำเนินงานต่างๆ ของกลุ่มก็จะประสบผลสำเร็จได้ยาก

ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์สามารถจำแนกได้ 2 อย่าง คือ

1. ปัจจัยจากภายในกลุ่ม ทางแกนนำได้มีการวางแผนงานการดำเนินงาน โดยเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา จากการไปดูงานในที่ต่างๆ นำมาศึกษา ลองผิดลองถูก เพื่อดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน สร้างภาคีที่เข้มแข็ง เพราะจากการดำเนินงานของกลุ่มที่ผ่านมาก็มีบุคคลที่ไม่เห็นด้วยและไม่เข้าใจในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ถูกด่า ถูกขัดขวางการดำเนินงานแม้แต่การชุมนุมก็เกิดขึ้นกับแกนนำ และบุคคลบางกลุ่มก็มองว่าทางแกนนำทำเพื่อผลประโยชน์ของตนเองแต่ด้วยผลงานที่ทำและการสร้างความเข้าใจทำให้บุคคลเหล่านั้นเข้าใจและให้ความร่วมมือด้วยดีจนปัจจุบัน ฉะนั้นทางกลุ่มจึงมีการประชุมกันสม่ำเสมอ มีการสรุปบทเรียนที่ผ่านมาเพื่อนำมาแก้ไขในส่วนที่เป็นปัญหา และปรับปรุงในส่วนที่ดีอยู่แล้วให้ดีขึ้น

2. ปัจจัยจากภายนอกกลุ่ม ตลอดระยะหลายสิบปีที่ป่าไม้ถูกทำลาย และไม่มีผู้ดูแลทรัพยากรธรรมชาติถูกทำลายหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่เข้ามาดูแลเกิดความแห้งแล้ง ขาดแคลนแหล่งอาหาร ชาวบ้านเกิดความเดือดร้อน แต่ผู้บุกรุกทำลายป่า กลับได้ประโยชน์แต่ ด้วยความตั้งใจ และทุ่มเท และเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ในการดูแล รักษาป่า ของกลุ่มในการเข้ามาดูแลอนุรักษ์การดูแลรักษาป่า และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สายตาผู้คนหน่วยงานเอกชน และหน่วยงานรัฐก็เริ่มตื่นตัวและให้การสนับสนุนเงินทุนในการดำเนินกิจกรรม เช่น สำนักงานกองทุนเพื่อ

การลงทุนทางสังคม ก็สนับสนุนเงินทุนในการทำกิจกรรมหลายครั้งทำให้เกิดเวทีพูดคุย สร้างความเข้าใจแก่ชาวบ้าน หน่วยงานรัฐเช่น พัฒนาสังคมจังหวัด พัฒนาชุมชน ก็ให้ความร่วมมือ มาให้คำแนะนำในด้านต่างๆ แก่แกนนำของกลุ่ม มีการสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็ง ชุมชนที่ยั่งยืน ป่าชุมชนมีความอุดมสมบูรณ์

ส่วนเงื่อนไขที่อาจทำให้กลุ่มไม่ประสบผลสำเร็จ คือ ตลอดระยะเวลา 12 ปีของการดำเนินงานของกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสังได้เคลื่อนไหวเกี่ยวกับการอนุรักษ์ป่าชุมชน รณรงค์เรื่องของป่าชุมชน จนประสบผลสำเร็จ ป่าไม้กลับมามีความอุดมสมบูรณ์ แต่เงื่อนไขที่ส่งผลกระทบโดยตรงหรือโดยอ้อมในการดำเนินกิจกรรมนั้นมีอยู่ 2 ประการ

1. นโยบายของรัฐ ป่าที่อุดมสมบูรณ์มากมายโดนทำลายเพราะรัฐให้สัมปทานแก่นายทุน ทำให้ป่าไม้โดนตัดมากมาย สัตว์ป่าสูญพันธุ์ นโยบายของรัฐจึงมีความสำคัญเพราะการสัมปทานแต่ละครั้งทำลายป่า และสัตว์ป่าอย่างมากมาย บางทียากต่อการฟื้นฟูอีกด้วยและอีกประการหนึ่งป่าไม้บางแห่งตกการสำรวจทำให้ไม่มีกฎหมายดูแล เกิดการบุกรุกโดยที่ทางรัฐไม่เห็นความสำคัญในประเด็นนี้เลย เพราะฉะนั้นนโยบายของรัฐจึงมีความสำคัญอย่างมากในการดูแลรักษาป่า ฟื้นฟูป่า และการดำเนินงานของกลุ่มก็จะประสบผลสำเร็จได้ง่ายเพราะมีกฎหมายดูแล เจ้าหน้าที่ของรัฐเห็นความสำคัญ

2. ชาวบ้านไม่ให้ความร่วมมือ ในการดำเนินงานทุกช่วงก็มีชาวบ้านบางส่วนตลอดถึงผู้นำชุมชนบางคนที่ไม่ให้ความร่วมมือเพราะกิจกรรมที่ทางกลุ่มดำเนินอยู่ขัดต่อผลประโยชน์ของพวกเขาทำให้การดำเนินงานในบางช่วงเกิดปัญหา มีอุปสรรคในการขับเคลื่อนกิจกรรม แต่เมื่อทางกลุ่มได้พูดคุย และทำความเข้าใจชาวบ้านบางส่วนก็หันมาให้ความร่วมมือถึงจะมีบางส่วนที่ยังเฉยไม่ให้ความร่วมมือก็ตาม นางประมวล เจริญยิ่ง ได้เล่าว่า คนในชุมชนมีอยู่ 3 ประเภท คือ 1. ชาวบ้านที่ให้ความร่วมมือเต็มที่ เข้าร่วมกิจกรรมทุกอย่าง 2. ชาวบ้านที่ยังมีความลังเลว่าจะทำหรือไม่ทำดี 3. ชาวบ้านที่ไม่ให้ความร่วมมือเลย นางประมวล ยังบอกอีกว่าปัจจุบันคน 3 ประเภทนี้ก็ยังมีอยู่ ทำให้การดำเนินงานช้าบ้าง เพราะชาวบ้านบางส่วนยังไม่ให้ความร่วมมือ

การสร้างเครือข่ายแนวร่วมที่เข้มแข็งถือว่ามีความสำคัญมากในการที่จะบูรณาการงานด้านพัฒนาสังคมและสวัสดิการที่ทำอยู่ให้ขยายขอบเขตในวงกว้างออกไปเพราะในปัจจุบันที่ทางชุมชนมีกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมบ้านหอกกระสังเกิดขึ้นซึ่งดูแลพื้นที่ป่ากว่า 2700 ไร่ เมื่อประสบความสำเร็จในการจัดการป่าจึงขยายขอบเขตการทำงานกว้างขึ้นโดยมีการพูดคุยเรื่องของป่าชุมชนไม่ว่าจะเป็นป่าชุมชนโคกโหม่ง ป่าชุมชนโคกกรวด เป็นต้น ซึ่งเป็นป่าชุมชนในตำบลเดียวกันนั่นเองจากการที่มีเครือข่ายที่กว้างขวางได้นั้นต้องเริ่มจากการสร้างความเข้าใจ พูดคุย ถึงผลดีผลเสียที่ทางกลุ่มได้ดำเนินการอยู่ จึงจะทำให้การสร้างเครือข่ายที่เข้มแข็งประสบผลสำเร็จได้ ฉะนั้น การบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคม และสวัสดิการนั้น ต้องสร้างเครือข่าย แนวร่วมที่เข้มแข็ง โดยสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้กับชาวบ้านและภาคีที่เกี่ยวข้องนั่นเองแม้กระทั่งงานที่ทางกลุ่มดำเนินการอยู่ คือ ฅาปนกิจชุมชน ซึ่งเป็นการจัดสวัสดิการของคนในชุมชนทุกเพศทุกวัย ซึ่งเป็นกิจกรรมขยายผลของป่าชุมชนนั่นเอง การที่จะทำกิจกรรมนี้ได้จำเป็นต้องมีการสร้างเครือข่ายให้เข้าเข้กันเองการบูรณาการงานต่างๆ จึงจะประสบผลสำเร็จ

ในการบูรณาการงานดังกล่าว ชุมชนต้องได้รับการหนุนเสริมใน 3 ด้าน คือ

1. การร่วมมือของชาวบ้านและผู้นำชุมชน ส่วนนี้สำคัญที่สุดเพราะถ้าชาวบ้านไม่เข้าใจ ไม่ให้ความร่วมมือการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ก็จะไม่ประสบความสำเร็จ งานล่าช้าขาดความคล่องตัว เป็นอุปสรรคในการ บูรณาการงานนั่นเอง ชาวบ้านและผู้นำชุมชนจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนงาน
2. นักวิชาการ ในการบูรณาการงานบางเรื่องต้องอาศัยคำแนะนำจากนักวิชาการ เช่น เรื่องของกฎหมาย การจัดการทรัพยากร เป็นต้นเพราะชาวบ้านไม่มีความรู้ในเรื่องนั้นๆ และอีกประการหนึ่งก็คือ นักวิชาการเป็นปากเป็นเสียงในการสะท้อนเนื้อหาที่จะทำแก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้การดำเนินการเกิดความคล่องตัวและไม่มีอุปสรรคในการดำเนินงาน
3. ภาครัฐและเอกชน ในเรื่องของเงินทุนในการดำเนินกิจกรรมเป็นส่วนที่สำคัญภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนในส่วนของการดำเนินกิจกรรม ภาครัฐก็ต้องให้ความร่วมมือ สนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ เพราะถ้าทางรัฐและ

เอกชนไม่เข้ามาดูแลในส่วนนี้ กิจกรรม ที่มีอยู่แล้วก็จะไม่เกิดการบูรณาการกิจกรรมต่างๆ ของชาวบ้านก็จะประสบผลสำเร็จได้ยาก

โรงสีชุมชนตำบลนาโเส ตำบลนาโเส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

เรียบเรียงโดย ขวัญตา เสกทวีลาภ

สมาชิกกลุ่มจังหวัดยโสธร

1. นายมัน สามสี	รองประธานโรงสีชุมชน
2. นายธวัช ทองน้อย	กรรมการโรงสีชุมชน
3. นายอ่อนทองน้อย	กรรมการโรงสีชุมชน
4. นายสำรวย ศรีวะสุทธิ์	นักพัฒนาชุมชน อบต.นาโเส
5. นางสาวน้ำฝน ศรีอินทร์	เลขานุการนายก อบต.นาโเส
6. นางสาวอนัญญา จำปาวัลย์เจ้าหน้าที่ระบบงานคอมพิวเตอร์ พมจ.	

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

นายสุนทร มัจฉิม เบอร์โทรติดต่อ 056-900230,089-9615427

โรงสีชุมชนตำบลนาโเส

ตำบลนาโเส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร

ที่มาของการก่อตั้งกลุ่มโรงสีชุมชนตำบลนาโเส อำเภอกุดชุม จังหวัดยโสธร นั้น ต้องย้อนความกลับไปเมื่อประมาณปี พ.ศ.2523 ที่ชุมชนได้เริ่มมีการก่อตั้งร้านค้าสวัสดิการชุมชน โดยสาเหตุที่ทำให้ชาวบ้านเห็นว่าต้องมีร้านค้าในชุมชนนั้น เนื่องจาก ในอดีตการเดินทางของชุมชนค่อนข้างยากลำบาก ต้องใช้เกวียนในการเดินทางไปเพื่อซื้อสินค้าจากในเมือง และจากประสบการณ์ของคนบางส่วนในชุมชนที่ได้ไปทำงานรับจ้างในเมือง เช่นจากประสบการณ์ของพ่อมัน สามสีที่เคยไปรับจ้างทำงานอยู่ที่ร้านค้าของพ่อค้าชาวจีน โดยจากประสบการณ์เหล่านั้นทำให้เล็งเห็นวิถีแห่งการเอารัดเอาเปรียบของพ่อค้าต่อลูกค้าผู้บริโภค อีกทั้งด้วยประสบการณ์ด้าน

การค้าขายจากการไปรับจ้างทำงาน ทำให้มีการพูดคุยแลกเปลี่ยนความเห็นกัน จนก่อเกิดเป็นร้านค้าสวัสดิการชุมชน ซึ่งมีการใช้ระบบสหกรณ์ในการบริหารงาน ของร้านค้า

การดำเนินการได้ต่อเนื่องมาจนกระทั่งปี พ.ศ.2526 จึงเริ่มมีการพูดคุยและ คิดว่ากันว่าร้านค้าอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ชาวบ้านจึงคิดที่จะนำสมุนไพรใน ชุมชนนั้นมาสร้างให้เกิดประโยชน์ ทั้งนี้ได้มีการสำรวจยาสมุนไพรในชุมชน มีการ ทำเอกสารสำหรับหมอ ยา รวมทั้งมีการจัดนิทรรศการ ประชาสัมพันธ์ มีการผสม ผสานภูมิปัญญา เช่นการตั้งวงหมอรำ และละคร เพื่อไว้แสดงในงานที่เกี่ยวข้องกับ การประชาสัมพันธ์และถ่ายทอดความรู้เรื่องสมุนไพรของชุมชน ภายใต้ชื่อกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้าน และเมื่อการดำเนินงานของกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านนั้นดำเนินไปได้ระยะ หนึ่งพบว่าแม้จะมีกลุ่มสมุนไพรพื้นบ้านแต่ก็ยังมีคนที่เจ็บป่วยที่ต้องเข้ารับการรักษา อยู่มากมาย โดยอาการป่วยนั้นมักจะเปลี่ยนแปลงไปตามแต่ละฤดูกาล โดยอาการป่วย ที่พบและคิดว่ารุนแรงที่สุด คือ โรคมะเร็งในตับ ซึ่งนั่นก็ทำให้ชาวบ้านเริ่มตระหนัก ว่า โรคต่างๆ ที่เกิดขึ้นอาจจะเกิดจากสารเคมี ซึ่งนั่นก็ทำให้แกนนำหัวก้าวหน้า ประมาณ 4-5 คนเริ่มคิดที่จะปรับเปลี่ยนมาสู่การปลูกพืชและทำเกษตรปลอดสาร พืช ในปี พ.ศ.2533 เมื่อทำไปมากขึ้นก็มีคนสนใจที่จะซื้อข้าวปลอดสารพิษจากกลุ่ม เช่น ชมรมเพื่อธรรมชาติ โรงพยาบาลกุดชุมเอง จึงมีความคิดว่าจะต้องมีโรงสีชุมชน แต่การลงทุนก็จำเป็นที่จะต้องมียุทธศาสตร์รองรับ ชาวบ้านจึงประสานกับผู้สนใจ อย่างกลุ่มเพื่อนธรรมชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ซื้อที่อยู่กรุงเทพฯนั้นมารวมลงหุ้นเป็น สมาชิก โดยคิดหุ้นละ 10 บาท ซึ่งการสร้างเครือข่ายระหว่างผู้ผลิตและผู้ซื้อครั้งนี้ นอกจากจะสร้างเครือข่ายและทำให้ชาวบ้านหลุดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบจาก โรงสีเอกชนแล้ว ยังก่อให้เกิดการสร้างรายได้ สร้างงาน และยังเป็นการส่งเสริมให้ คนในชุมชนหันมาปลูกข้าวปลอดสารกันมากขึ้น

ปัจจุบันโรงสีชุมชนตำบลนาโเส เป็นโรงสีชุมชนขนาดใหญ่ 1 ใน 3 โรง ของจังหวัดยโสธร ผลิตภัณฑ์ที่ขึ้นชื่อคือข้าวหอมมะลิปลอดสารพิษ ที่มีชื่อเสียง ไปทั่วโลกภายใต้ตราสินค้า ฟุ้งรวงทอง

แรงบันดาลใจที่สำคัญที่ทำให้ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มแกนนำหันมาเห็นถึง ความสำคัญและปรับเปลี่ยนวิธีการเกษตรโดยใช้สารเคมีสู่การเกษตรที่พึ่งพิง

ธรรมชาติในรูปของเกษตรอินทรีย์ สาเหตุหลักคงหนีไม่พ้นวิกฤตของสุขภาพ โดย พ่อมัน สามสี พี่ธวัชและพี่อ่อนได้เล่าให้ฟังว่าเมื่อครั้งอดีตก่อนที่จะเปลี่ยนมาทำ เกษตรอินทรีย์ผู้คนส่วนใหญ่รวมถึงพวกพี่ๆ ด้วยนั้น เป็นพื้นที่ที่ปลูกยาสูบให้กับ บริษัท อตัม ซึ่งเป็นยาสูบที่นำไปผลิตบุหรี่ยี่ห้อดังหลายยี่ห้อ ซึ่งในขั้นตอนการปลูก นั้นต้องใช้สารเคมี ยาฆ่าแมลงจำนวนมาก และเมื่อถึงเวลาเก็บผลผลิต (ใบยาสูบ) บางคนก็เกิดอาการแพ้จากใบยาสูบ ที่ซึมเข้าสู่ผิวหนัง โดยเมื่อชาวบ้านเริ่มป่วย กันมากขึ้น อย่างเช่น พ่อมัน ที่มีอาการรุนแรงถึงกับต้องตัดกระเพาะอาหารทิ้ง บางก็เป็นเนื้องอก ซึ่งนั่นก็ทำให้แกนนำ 4-5 คนหันมาทำเกษตรธรรมชาติซึ่งปลอด สารเคมี

รูปแบบการบริหารงานโรงสีสวัสดิการตำบลนาโสนั้น มีการบริหารงานในรูป ของคณะกรรมการ โดยมีคณะกรรมการจำนวน 15 คน มีวาระการทำงานคราวละ 2 ปี เมื่อหมดวาระจะมีการเลือกตั้งคณะกรรมการทั้ง 15 คนจากสมาชิกของกลุ่ม โดย ปัจจุบันกลุ่มมีสมาชิกจำนวนมากถึง 1000 กว่าคน ซึ่งกระจายอยู่ทั่วทั้งจังหวัด

กรรมการจะมีวาระการประชุม 2-3 ครั้ง/เดือน มีการกำหนดนโยบายและ ประเมินสถานการณ์เพื่อกำหนดทิศทางการทำงาน ส่วนสมาชิกจะมีการประชุม ใหญ่ปีละ 1 ครั้ง

คณะทำงานของโรงสีนั้นนอกจากคณะกรรมการจำนวน15คนแล้ว ยังมีฝ่าย ต่างๆ ที่ทำงานในสำนักงานของโรงสีดังนี้ พนักงานประจำ ฝ่ายการเงิน ฝ่ายสีข้าว ฝ่ายส่งเสริมการเกษตร แม่ครัว ปลูก. เป็นต้น

นอกจากนี้ ผลกำไรจากการบริหารจัดการโรงสีจะถูกจัดสรรเป็นส่วนๆ เช่น เพื่อใช้เป็นสวัสดิการให้แก่สมาชิก บางส่วนก็ถูกเก็บออมไว้ บางส่วนก็นำไปปันผล คืนให้แก่สมาชิก และบางส่วนก็นำไปจัดเป็นโบนัสให้แก่คณะกรรมการและคณะ ทำงาน

จากโครงสร้างการบริหารงานและการดำเนินงานที่ผ่านมาได้ก่อให้เกิดผล จากการดำเนินงานอันสามารถแบ่งออกเป็นช่วงเวลาดังนี้

● ระยะก่อตัวและพัฒนา

ในปี 2523-2524 ชาวบ้านในตำบลนาโเสเริ่มมีความคิดที่จะทำโรงสีชุมชน แต่ความคิดในการก่อตั้งโรงสีต้องสะดุดลงเนื่องจากพื้นที่ในตำบลนาโเสเป็นพื้นที่

สีชมพู ตามประกาศกฎหมาย 66/23 เรื่องการปราบปรามกลุ่มคอมมิวนิสต์ ส่งผลให้เกิดข้อห้ามในการสร้างโรงสี ทำให้การดำเนินงานและแนวความคิดเรื่องโรงสีต้องหยุดชะงักลง

ต่อมาประมาณปี 2533 ชาวบ้านเริ่มเล็งเห็นว่ากลุ่มสมุนไพร่พื้นบ้านที่ตั้งมาตั้งแต่ปี 2526 นั้นไม่ใช่วิธีแก้ปัญหาที่ถูกต้อง ยังมีชาวบ้านที่เจ็บและล้มป่วยจำนวนมาก ชาวบ้านจึงเริ่มหันมาให้ความสนใจกับการทำปลูกข้าวปลอดสารพิษ ซึ่งในช่วงแรกนั้นมีแกนนำเพียง 4-5 คนที่หันมาทำเกษตรอินทรีย์ ซึ่งตอนนั้นกลุ่มคนเหล่านี้ต้องเผชิญกับคำสบประมาทจากชาวบ้านและบ้างก็จากญาติพี่น้องของตัวเอง แต่อย่างไรก็ดีพวกเขาก็ได้พิสูจน์และทำให้ชาวบ้านเห็นว่าการทำเกษตรอินทรีย์ ส่งผลดีอย่างไร

นอกจากนี้ การดำเนินงานยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ มากมาย โดยเฉพาะองค์กรพัฒนาเอกชนที่เข้ามาศึกษา ส่งเสริมและผลักดัน โดยในปี 2533 ได้มีการให้ทุนแก่ชาวบ้านเพื่อไปศึกษาดูงานในต่างประเทศ เช่นที่ประเทศฟิลิปปินส์ เป็นต้น นอกจากการส่งเสริมให้ไปดูงานในพื้นที่ที่ประสบความสำเร็จอย่างฟิลิปปินส์แล้ว ยังมีการเชิญเกษตรกรธรรมชาติที่ประสบความสำเร็จอย่างคุณฟูกุโอะ มาเยี่ยมประเทศไทย มาเป็นวิทยากรแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชาวบ้านอีกด้วย และจากการไปศึกษาดูงานต่างๆ เหล่านั้นทำให้คณะที่ไปศึกษาดูงานกลับมาร่วมกันเปลี่ยนแปลง โดยทดลองทำเกษตรธรรมชาติดู ซึ่งเป็นการทดลองและเคลื่อนการทำงานไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปส่วนคนที่ไม่ได้มีโอกาสไปดูงานก็จะมาศึกษาจากที่นำของกลุ่มผู้ทดลองแล้วก็แลกเปลี่ยนความรู้กัน มีการจัดทำจัดเก็บข้อมูลอยู่ตลอดเวลา มีสมาชิกในตอนแรก 28 คน มีการหมุนเวียนไปดูการทำนาของแต่ละคน มีการแลกเปลี่ยนเรื่องพันธุ์ข้าว น้ำหมักชีวภาพ จนสมาชิกโดยเฉพาะกลุ่มที่ได้ไปศึกษาดูงานที่ฟิลิปปินส์นั้นมีความรู้ความชำนาญในเรื่องการคัดแยกการผสมพันธุ์ข้าว

ภายหลังจากที่ได้ดำเนินการไประยะหนึ่งก็เริ่มมีคนสนใจอยากได้ข้าวไปทาน เช่น ชมรมเพื่อนธรรมชาติ โรงพยาบาลกุศุม เป็นต้น ซึ่งถือได้ว่าสมาชิกของกลุ่มโรงสีในช่วงแรกเป็นฐานสมาชิกจากกลุ่มสมุนไพร่เพื่อการพึ่งตนเอง โดยรู้จักจากการที่ชาวบ้านเอาสมุนไพร่จากชุมชนไปส่งที่ชมรมเพื่อนธรรมชาติ จึงทำให้พวกเขาสนใจและอยากได้ข้าว ทางชุมชนก็เลยชวนให้คนที่ซื้อข้าวต้องมาลงหุ้นสร้าง

โรงสีกัน โดยคิดราคาหุ้นละ 10 บาท สาเหตุอย่างหนึ่งก็คือ กลัวไม่มีคนซื้อ โดยการเปิดรับสมาชิกนั้นจะเปิดให้คนทั่วไปสามารถเป็นสมาชิกได้ ตอนนี้มีสมาชิก 1000 กว่าคน

ด้วยการหนุนเสริมจากหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะ NGOs ที่เข้าไปสนับสนุนส่งเสริมในพื้นที่ อีกทั้งช่วยวางแผนการตลาด หาดตลาดทั้งในและต่างประเทศทำให้ทุกวันนี้การดำเนินงานของโรงสีชุมชนนาโสนแห่งนี้ เจริญก้าวหน้าและมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ มีการสร้างภาคีเครือข่ายที่เข้มแข็งทั้งในระดับจังหวัด ระดับภาคและระดับประเทศ

ปัญหา/อุปสรรค

- ประสบกับสภาวะเศรษฐกิจย่ำแย่ และขาดทุนในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจ
- รับซื้อข้าวไม่ได้ 100% เนื่องจากไม่ทราบว่าจะมีคนนำข้าวมาขายมาเท่าไร ซึ่งนั้นก็แก้ไขด้วยการจัดให้มีการประชุมของคณะกรรมการเพื่อประเมินและวางแผนรับมือสถานการณ์ และแก้ปัญหาด้วยการจัดตั้งธนาคารชุมชน เมื่อประมาณปี 2537 เพื่อระดมเงินฝากไปหมุนเวียนเพื่อซื้อข้าวเปลือกจากชาวบ้าน

ธนาคารชุมชนจึงเปรียบเสมือนกิจกรรมที่ต่อยอดจากกลุ่มโรงสีชุมชน แต่ปัจจุบันคนที่มาขายข้าวมักจะนำเงินไปฝากไว้ที่ธนาคารชุมชนทำให้มีเงินเหลือพอที่จะมาใช้ในการหมุนเวียน แต่อย่างไรก็ดีธนาคารก็ยังคงดำเนินกิจการอยู่จนปัจจุบันและเป็นธนาคารที่ส่งเสริมการออมอย่างแท้จริง โดยชาวบ้านสามารถนำเงินในธนาคารมาซื้อข้าวจากโรงสีได้ แต่ธนาคารชุมชนจะไม่เปิดให้บริการกู้แก่สมาชิก

ช่วงเสริมสร้างเยาวชนเพื่อสานต่อกิจกรรม

ทางกลุ่มเองก็เล็งเห็นความสำคัญของการดึงเยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการสืบทอดกิจกรรมของกลุ่มให้มีความยั่งยืน โดยอาศัยการทำผ่านกิจกรรมต่างๆ เช่น

- การปลูกผักในแปลงทดลองนำร่อง 28 แปลง มีเพื่อขายในโครงการตลาดสีเขียว โดยโดยบางส่วนของคนที่ปลูกก็เป็นเด็กนักเรียน เป็นเยาวชน
- มีการเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ที่จะจบการศึกษากลับมาทำงานชุมชน เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการหรือทำงานในกิจกรรมของชุมชน
- มีการให้เป็นกรรมการของกลุ่มฯ ที่เป็นครูไปสอนการทำเกษตรในโรงเรียนประจำหมู่บ้าน ซึ่งให้เด็กได้ฝึกปฏิบัติและบันทึกข้อมูล** อย่างไรก็ตามก็

ชาวบ้านได้แสดงความเป็นห่วงว่า เด็กกลุ่มนี้เมื่อเรียนจบแล้วก็หายไปอาจจะด้วย
เพราะต้องไปเรียนต่อที่อื่น ทำให้กิจกรรมไม่เกิดความต่อเนื่อง และไม่เห็นผล
ที่ชัดเจน**

– เปิดโอกาสให้ลูกหลานในชุมชนได้ไปฝึกเรียนรู้การดำนาที่นาพ้อมัน
บ้างก็เป็นนาพ่อแม่ ของเด็กเอง โดยเชื่อมประสานกับครูที่โรงเรียนที่ทำงานอยู่ฝ่าย
ส่งเสริมฯของโรงเรียน โดยใช้คะแนนมาเป็นตัวล่อให้เด็กสนใจและได้ทดลอง/เรียนรู้
ทำกิจกรรมในชุมชน¹⁶

ก้าวต่อไป

ตอนนี้กลุ่มได้วางแผนที่จะนำผลผลิตที่เหลือจากการสีข้าวมาต่อยอด เช่น
การบีบแกลบ/ราให้เป็นน้ำมัน นอกจากนี้ก็ยังมีแนวคิดที่จะนำพืชชนิดอื่น เช่น
งา มะรุมมาบีบให้เป็นน้ำมัน อีกด้วยโดยความคิดเหล่านี้ล้วนได้จากการไปศึกษา
ดูงาน โดยเฉพาะในต่างประเทศที่แม้จะมีการบริโภคข้าวกันน้อยแต่พวกเขามีความ
สนใจในน้ำมันที่สกัดจากรำและพีชมาก

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จจากการดำเนินงานที่ผ่านมาพบว่า
การดำเนินงานที่ผ่านมาของชาวบ้านในตำบลนาไผ่มีปัจจัยที่ผลักดันให้การดำเนิน
งานประสบความสำเร็จอันประกอบไปด้วย

1. มีการเชื่อมโยง วัด บ้าน โรงเรียนอย่างสอดคล้อง กล่าวคือ มีการปลูกฝัง
เยาวชนผ่านโรงเรียน มีการนำหลักธรรมมาใช้เพื่อยึดเหนี่ยวสมาชิกและเป็นหลักใน
การทำงาน เช่น เวลาประชุมจะเชิญพระมาร่วมประชุม มาเป็นที่ปรึกษาด้วย ทำให้
ผู้ที่มาประชุมเกิดความเกรงใจ ไม่กล้าขัดแย้งหรือทะเลาะกันรุนแรง เป็นต้น
2. มีการลงมือทดลองปลูกและเรียนรู้จากประสบการณ์ รวมถึงมีการปรับปรุง
และพัฒนาการทำงานอยู่ตลอดเวลา
3. ชุมชนมีความเข้มแข็ง มีความสามัคคี มีความพร้อมในเรื่องของทุน และมี
คุณสมบัติที่พร้อมในการเปิดรับการเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ ไม่ยอมจำนนหรือย่อท้อ
ต่อปัญหาหรืออุปสรรค

16 โดยชาวบ้านเองก็ตระหนักอยู่ว่าหลักสูตรการเรียนการสอนในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับท้องถิ่น
ไม่สอดคล้องกับวิถีของพ่อ/แม่

4. มีผู้นำและตัวอย่างที่ดี ที่เป็นรูปธรรมชัดเจน ทำให้คนอื่นยึดถือและอยาก
ปฏิบัติตาม

5. การเล็งเห็นและให้ความสำคัญกับสุขภาพซึ่งเป็นกระแสสังคมที่ได้รับ
ความนิยมอยู่ตลอดเวลา อีกทั้งการดำเนินงานตามแนวทางเกษตรอินทรีย์ เป็นการ
พัฒนาเป็นการเกษตรที่ยั่งยืน เป็นเรื่องที่ใหม่และได้รับการยอมรับอยู่ตลอดเวลา

6. มีการสรุปบทเรียนและทบทวนการทำงานอย่างสม่ำเสมอ ทำให้สามารถ
วางแผนการดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

7. มีการเชื่อมภาคีเครือข่ายเพื่อศึกษา ดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แบ่งปัน
ประสบการณ์ รวมถึงการส่งเสริม การผลักดัน ร่วมกับภาคีทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน
NGO และรวมถึงกลุ่มกิจกรรมในรูปแบบเดียวกันที่กระจายอยู่ในพื้นที่ต่างๆ

8. มีการทำงานที่เปิดเผย โปร่งใส และสมาชิกให้ความร่วมมือในการทำงาน

9. การมีเป้าหมายที่ชัดเจน มีกำลังใจเป็นแรงผลักดัน เช่น ทำเกษตรอินทรีย์
เพราะจะได้มีสิ่งแวดล้อมที่ดี ลูกหลานของเราจะได้มีอนาคต มีสุขภาพที่ดี ในสังคม
ที่ดี ได้กินอาหารที่ดี เป็นต้น

โดยปัจจัยที่ทำให้กลุ่มโรงเรียนชุมชนตำบลนาไผ่ ประสบความสำเร็จดังที่กล่าว
มาในข้างต้นนั้นล้วนเป็นปัจจัยที่เกิดจากทั้งภายในและภายนอกชุมชน

ในส่วนของปัจจัยภายใน นั้นอาจกล่าวได้ว่า ในชุมชนมีทุนทรัพยากรอยู่
มากมาย และเมื่อผสมผสานกับการมีทุนมนุษย์ที่มีศักยภาพ เล็งเห็นคุณค่าของ
ทรัพยากรที่มีอยู่ เมื่อนำมารวมกันจึงก็เกิดเป็นทุนในการพัฒนาที่มีศักยภาพ

ปัจจัยภายนอก การได้รับการสนับสนุน ทั้งในเรื่องของงบประมาณ ความรู้
และโอกาสจากบุคลากรและหน่วยงานต่างๆ นับว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การ
ดำเนินงานของชุมชนได้รับการยอมรับและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เฉกเช่นปัจจุบัน ซึ่ง
จะเห็นได้ว่าหน่วยงานภายนอกที่เข้ามาหนุนเสริมการทำงานของชุมชนนั้น ได้เข้า
เข้ามาหนุนเสริมทั้งเรื่องของการให้โอกาส การหยิบยื่นความรู้ การเสริมสร้าง
ประสบการณ์ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ รวมถึงบทบาทของการเป็นพี่เลี้ยง การเป็น
หน่วยงานกลางที่เชื่อมโยงประสาน เช่น การหาตลาดในกรุงเทพฯ ให้ การหาตลาดใน
ต่างประเทศให้ การหาแหล่งทุน หาเครือข่าย การให้คำแนะนำต่างๆ ฯลฯ

สิ่งเหล่านี้เป็นปัจจัยสำคัญที่เมื่อนำไปรวมศักยภาพที่มีภายในชุมชน ทำให้
การดำเนินงานของชุมชนนั้นประสบความสำเร็จบนฐานที่ ชุมชนมีส่วนร่วมในการ

คิด ในการทำ และในการรับผลประโยชน์ โดยมีหน่วยงานต่างๆ ช่วยหนุนเสริมให้การดำเนินงานนั้นให้ประสบความสำเร็จ เป็นการทำงานที่ชาวบ้านไม่ได้โดดเดี่ยว หากแต่พวกเขามีเพื่อนร่วมทางที่พร้อมจะให้คำปรึกษาได้เมื่อต้องการ

สำหรับประเด็นที่ว่า เงื่อนไขอะไรที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของ กลุ่มไม่ให้ไปเป็นไปตามเป้าหมาย ชาวบ้านในชุมชนได้ร่วมกันสะท้อนต่อเงื่อนไขต่างๆ ว่า

เงื่อนไขที่อาจทำให้การดำเนินงานไม่ประสบความสำเร็จนั้น สามารถสรุปได้ดังนี้

3.1 เยาวชนรุ่นใหม่ไม่เห็นความสำคัญ ไม่เชื่อในวิถีเกษตรธรรมชาติ ไม่นิยมทำนา หันไปเรียนสูงๆ และเข้าไปทำงานในระบบ ทั้งนี้ก็อาจเป็นเพราะระบบการศึกษาที่สอนและปลูกฝังค่านิยมการทำงานเช่นนั้น ทำให้คนรุ่นใหม่เข้าสู่ระบบแรงงาน ระบบทุนนิยม

3.2 ผู้บริหาร ผู้วางนโยบาย โดยเฉพาะ อบต. ซึ่งเป็นหน่วยงานท้องถิ่น ยังคิดไม่ถึงและไม่เห็นความสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์ อีกทั้งการบริหารงานที่มีข้อจำกัดในหลายด้าน

แต่ทั้งนี้ในเรื่องผู้บริหารระดับท้องถิ่นที่ขาดความสนใจในเรื่องดังกล่าว นั้น พ่อแม่ ได้เสนอว่าวิธีแก้ว่า ด้วยทุนมนุษย์ที่เป็นลูกหลานในชุมชนที่เข้าไปทำงานในระดับท้องถิ่นจำนวนมากนั้น หากคนเหล่านี้หันมาสนใจและเชื่อในวิถีเกษตรธรรมชาติ และเริ่มปลูก เริ่มทำทีละเล็กละน้อย เมื่อตัวเองเชื่อว่าดีแล้ว การจะไปชักชวน การจะไปบอกต่อ ก็จะมีน้ำหนักมากยิ่งขึ้น โดยหากยังไม่มีประสบการณ์ ไม่มีความรู้ก็อาจไปขอศึกษา ไปแลกเปลี่ยนจากผู้รู้ในชุมชนที่มีอยู่อย่างมากมายได้¹⁷

ในช่วงสุดท้ายของการสนทนา ผู้เข้าร่วมประชุมได้ตอบประเด็นคำถามเกี่ยวกับแนวโน้มและทิศทางในการบูรณาการงานด้านการพัฒนาสังคมและส่งเสริมสวัสดิการไว้อย่างน่าสนใจว่า

17 แต่ปัญหาคือ วัยรุ่นคนรุ่นใหม่มีค่านิยมที่จะไปทำงานในระบบ มากกว่าการให้ความสนใจกับการทำนา รวมถึงการละเลยไม่เห็นความสำคัญของการทำนา

ในปัจจุบันกิจกรรมที่ชุมชนดำเนินการอยู่โดยเฉพาะกิจกรรมโรงสีชุมชน ได้มีการขยายการทำงานในรูปแบบเครือข่ายอย่างกว้างขวาง ทั้งในระดับจังหวัด ในระดับภูมิภาค และในระดับประเทศ โดยเป็นเครือข่ายที่มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกันอยู่ตลอด แต่อย่างไรก็ดีชุมชนเห็นว่าในระดับตำบลในระดับอำเภอเองนั้นการเชื่อมโยงระหว่างกิจกรรมของชาวบ้านโดยเฉพาะการทำเกษตรธรรมชาติหรือเกษตรอินทรีย์นั้นยังขาดการสนับสนุน ส่งเสริม และประสานที่ดีกับหน่วยงานในพื้นที่ โดยเฉพาะกับองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ผู้บริหารระดับสูงมักไม่ค่อยให้ความสนใจ ไม่เล็งเห็นถึงความสำคัญของการทำเกษตรอินทรีย์เท่าที่ควร

ทั้งนี้ชาวบ้านเห็นว่า อบต. เองนั้นควรเข้ามาหนุนเสริมในด้านการสนับสนุนองค์ความรู้ทางวิชาการและส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้เป็นที่ยอมรับ และมีการขยายพื้นที่เกษตรอินทรีย์ให้กว้างขวางออกไป โดยผู้บริหารระดับสูงของ อบต. เองต้องแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจและความจริงใจในการกำหนดนโยบาย และการปฏิบัติ

อีกทั้งแนวทางหรือทิศทางของประเทศควรเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกัน กล่าวคือ เมื่อเป็นที่ประจักษ์แล้วว่าการทำงานเกษตรอินทรีย์มีผลดีมากมาย อีกทั้งแนวโน้มและกระแสสังคมก็เริ่มเล็งเห็นถึงความสำคัญของสุขภาพและธรรมชาติมากขึ้น แต่สถาบันการศึกษา การเรียนการสอนด้านเกษตร หรือแม้แต่ต้นนโยบายรัฐกลับไม่ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ เวลาไปกู้เงิน ธกส. ก็ถามปุ๋ยเคมี เวลาไปเรียนเกษตรแม้จะเป็นในระดับอุดมศึกษาแต่ก็ยังไม่มีการสอนหรือหลักสูตรไหนที่สอนการทำเกษตรที่ปลอดภัยและมีแต่การสอนให้ต้องใช้สารเคมี ดังนั้น การกระทำของหน่วยงานต่างๆ โดยเฉพาะกับหน่วยงานระดับนโยบาย หรือสถาบันการศึกษานั้นควรเป็นไปในแนวทางที่สอดคล้องกัน การผลิตบุคคลกรที่เล็งเห็นและเชื่อในการทำเกษตรธรรมชาติก็จะเป็นอีกวิธีการหนึ่งที่จะขยายพื้นที่การเกษตรแบบเกื้อกูลธรรมชาตินี้ให้กว้างขวางออกไป

ข้อสังเกตเพิ่มเติม

โรงสีชุมชนตำบลนาโสนีแม้จะมีความเหมือนในแง่ของกิจกรรม (การรับสีข้าว) เช่นเดียวกับกลุ่มโรงสีสวัสดิการชุมชนตำบลเนินปอ จังหวัดพิจิตร แต่ในแง่ของกิจกรรม และวิธีการยังมีความแตกต่างกันพอสมควร โดยโรงสีชุมชนตำบลนาโสนีเป็นโรงสีขนาดใหญ่ที่เน้นการซื้อขาย มากกว่าการให้บริการแก่สมาชิก ในขณะที่โรง

สืสวัสดิการชุมชนตำบลเนินปอเป็นโรงสีที่มุ่งเน้นการให้บริการแก่สมาชิก อันจะเห็นได้จากการให้ค่าลากข้าว ให้สมาชิกนำข้าวมาสีฟรี เป็นต้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้แม้จะมีรูปแบบการดำเนินงานที่แตกต่างกัน แต่ต่างมีเป้าหมายเหมือนกันคือการลดการเอาเปรียบจากพ่อค้าคนกลาง หรือโรงสีเอกชน

โดยทั้งนี้ก็มีคำถามที่นำเกิดขึ้นคือ รูปแบบการดำเนินงานที่ต่างกันมีผลจากขนาดและปริมาณการผลิตของโรงสีหรือไม่ หากเป็นเช่นนั้นคงต้องย้อนกลับไปดูที่โรงสีสวัสดิการชุมชนตำบลเนินปอที่กำลังจะก้าวไปสู่การเป็นโรงสีขนาดใหญ่ว่าหากกำลังการผลิตหรือขนาดมีผลต่อรูปแบบการดำเนินงาน กิจกรรมในเชิงบริการแก่สมาชิกที่เคยมีมาจะถูกยกเลิกไปหรือไม่ เพราะหากใช่ คงต้องมีการตั้งคำถามว่าแล้วจะต้องมีการรับมืออย่างไร เพราะแน่นอนว่าสมาชิกคงเกิดความสงสัย ความคลางแคลงใจ ซึ่งอาจนำมาสู่ความขัดแย้งในที่สุด

ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

เรียบเรียงโดย ปัจฉิมา พบพิช

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมของกลุ่มศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

นายบุญเต็ม ชัยลา	ประธานกลุ่มศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง 081-7089929
นายสุวสันต์ ชัยลา	ผู้ช่วยเลขานุการศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง 087-2220857
นายเอกพรรณ ศรีละไม้	เลขานุการศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง 082-7408549
นางสาวปนัดดา แก้วมณี	นักพัฒนาชุมชน 083-4176880
นางสาวเยาวมาลย์ แก้วอรุณ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย 085-6486152

นางอาภาภรณ์ เมืองครุฑ นักพัฒนาสังคมชำนาญการ
นางสาวเสาวลักษณ์ จิรไกรโกศล นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ

ที่อยู่สำหรับการติดต่อ

นายบุญเต็ม ชัยลา ประธานกลุ่มศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง
68 หมู่ 4 บ้านดงบัง ต.คอนนิม อ.เวียงใหญ่ จ.ขอนแก่น 40330

ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง อำเภอเวียงใหญ่ จังหวัดขอนแก่น

ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง จังหวัดขอนแก่น แต่เดิมที่หมู่บ้านแห่งนี้ประสบกับปัญหาการขาดแหล่งน้ำในการทำเกษตรทำให้ในพื้นที่นี้มีความแห้งแล้งไม่สามารถเพาะปลูกได้ แต่ก็มีได้มีใครให้ความสำคัญกับการแก้ปัญหาเหล่านี้ในพื้นที่เลย ชาวบ้านก็ยังคงต่างคนต่างอยู่ต่างทำมาหากินในส่วนของตนเอง แต่พอบุญเต็ม ชัยลาถือเป็นผู้ก่อตั้งศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบังแห่งนี้ได้มองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนและมีจิตอาสาที่จะแก้ปัญหาเหล่านี้ให้หมดไป ซึ่งสิ่งเหล่านี้ถือเป็นแรงบันดาลใจให้กับพ่อบุญเต็ม จึงได้ชักชวนคนที่มีแนวความคิดเดียวกันมารวมกลุ่มกันปรึกษาลงถึงปัญหาที่เกิดขึ้นจำนวนทั้งหมด 15 คน เมื่อได้ประชุมกันก็เริ่มที่จะมองเห็นถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในพื้นที่รวมทั้งหมด 7 ปัญหา ได้แก่

1. ปัญหาภัยแล้งอย่างรุนแรงทางด้านเกษตร
2. ปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ รายจ่ายของครอบครัวมากกว่ารายรับมีน้อย
3. ปัญหานี้สิน
4. ปัญหาไม่มีงานทำในท้องถิ่น
5. ปัญหาขาดสารอาหาร
6. ปัญหาสิ่งแวดล้อมทั่วไปของชุมชน เช่น ประเพณีและวัฒนธรรมเปลี่ยนแปลงไป

7. ปัญหาการขาดการเรียนรู้
เมื่อเริ่มศึกษาถึงประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนแล้วทางกลุ่มยังประสบกับปัญหาที่สำคัญอีกอย่างก็คือ การขาดความรู้และความเข้าใจในการที่จะแก้ปัญหา พ่อบุญเต็ม ชัยลาและสมาชิกจึงไปศึกษาดูงานตามสถานที่ที่ได้มีการแก้ไขปัญหา

และได้ทำสำเร็จมาแล้วในปี พ.ศ.2533 ได้แก่ *พ้อมหาอยู่* สุนทรชัย ที่จังหวัดสุรินทร์ *พ้อมาย* จังหวัดบุรีรัมย์ และที่จังหวัดอำนาจเจริญ เมื่อไปศึกษาดูงานมาแล้วนั้นพ่อบุญเต็มกับสมาชิกก็มีความคิดเริ่มเปลี่ยนไปว่าการแก้ปัญหาไม่ได้เป็นเรื่องที่ยาก เพียงแต่เอามาปรับเปลี่ยนวิธีคิด ปรับเปลี่ยนวิธีทำ ปรับเปลี่ยนวิธีปฏิบัติ ก็สามารถแก้ปัญหาเหล่านี้ได้ หลังจากนั้นพ่อบุญเต็มและสมาชิกก็เริ่มกลับมาวางแผนงานและลงมือทำที่บ้านของตนเอง ค่อยๆ แก้ปัญหาไปทีละเรื่องโดยเริ่มจากปัญหาขาดแหล่งน้ำเป็นเรื่องแรก เมื่อได้แหล่งน้ำการเกษตรที่เกิดจากการขุดสระน้ำด้วยตนเองก็เริ่มแก้ปัญหาอื่นมาอย่างต่อเนื่อง จนกำเนิดเป็นศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง ซึ่งที่เรียกว่าศูนย์การเรียนรู้ก็เพราะเป็นการศึกษาการแก้ปัญหาในหลายๆ เรื่อง

ในช่วงแรกชาวบ้านในชุมชนยังไม่ค่อยสนับสนุนแนวความคิดของพ่อบุญเต็มมากเท่าไร เนื่องจากผู้คนส่วนใหญ่ยังคงต้องการที่จะทำการเกษตรเพื่อขายเป็นหลักมากกว่าการทำเกษตรแบบพอเพียง จึงทำให้ชาวบ้านมองกลุ่มของพ่อบุญเต็มเป็นพวกคอมมิวนิสต์ที่แตกต่างจากผู้คนส่วนใหญ่ แต่พ่อบุญเต็มเองก็มีได้ข้อโดยหันมามองว่าควรที่จะเริ่มสร้างความเข้าใจจากภายในครอบครัวของตนเองก่อน เพราะถ้าครอบครัวไม่เห็นด้วยกับกลุ่มก็ทำให้เกิดการขัดแย้งภายในครอบครัวและทำงานไม่สามารถเดินหน้าได้ ในเงื่อนไขนี้เป็นสิ่งที่พ่อบุญเต็มเองได้ตระหนักถึงปัญหาและต้องการที่จะปรับเปลี่ยนทัศนคติของคนในชุมชนเสียก่อน เมื่อคนมีแนวความคิดที่ตรงกับกลุ่มแล้วก็จะเข้าร่วมกับกลุ่ม โดยพ่อบุญเต็มเองก็ได้มองว่าสมาชิกไม่จำเป็นต้องมี 100% มีแค่ 25% ที่เข้มแข็งก็จะสามารถเปลี่ยนเป็น 100% ได้

พอเข้าปี พ.ศ.2541 ชาวบ้านเริ่มให้ความสนใจและยอมรับกับสิ่งที่ทางกลุ่มของพ่อบุญเต็มได้ทำขึ้น เนื่องมาจากในปีนั้นเองได้เกิดสภาวะเศรษฐกิจล่ม ผู้คนจึงหันหน้ากลับมาสู่ถิ่นฐานของตนเองและพึ่งพาเศรษฐกิจพอเพียงตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว คือเป็นการ ทำกิน ทำแจก ทำแลก ทำขาย เมื่อสมาชิกได้เข้าร่วมกลุ่มศูนย์การเรียนรู้แล้วนั้น พ่อบุญเต็มก็จะให้สมาชิกวางแผนงานของตนเองภายในครอบครัวว่าจะทำอะไรภายในพื้นที่ของตนเอง โดยเป็นการวาดภาพลงในกระดาษซึ่งการวาดแผนโดยวิธีนี้ พ่อบุญเต็มเห็นว่าจะทำให้งานประสบความสำเร็จมากกว่าการที่ไปวางแผนในระดับของชุมชนเลย เมื่อวางแผนในพื้นที่ตนเองแล้วก็ต้องวางแผนงานของตนเองด้วยว่าจะทำงานอะไรในเวลาไหน

เพราะสมาชิกแต่ละคนนั้นต้องทำงานที่อื่นซึ่งเป็นงานประจำของตนเองจึงต้องวางแผนเวลาการทำงานให้ดี และเมื่อวางแผนงานต่างๆ เป็นที่เรียบร้อยแล้วสมาชิกคนไหนที่ไม่มีทักษะในการทำงานทางพ่อบุญเต็มก็จะมีการสอนงานต่างๆ ให้กับสมาชิก ซึ่งพ่อบุญเต็มเห็นว่าการทำงานสำเร็จต้องเรียนรู้งานให้เข้าใจอย่างแท้จริงเสียก่อน และนอกเหนือจากนี้ก็จะเป็นการแยกเข้ากลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนตามความสนใจของสมาชิกว่าถนัดหรือชอบกลุ่มงานไหน เช่น โรงสีชุมชน รถไถชุมชน หรือการทำผลิตภัณฑ์แปรรูปในชุมชนและอื่นๆ ซึ่งภายในแต่ละกลุ่มนั้นก็จะมีการบริหารงานเลือกผู้นำภายในกลุ่มกันเอง

พอหลังจากปี พ.ศ.2541 มีการบูรณาการงานระหว่างหน่วยงานราชการกับชุมชนเกิดขึ้นองค์กรภาครัฐเริ่มเข้ามามีบทบาทในการสนับสนุนศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบัง แต่ในส่วนช่องทาง อบต.นั้นเข้ามามีบทบาทกับศูนย์การเรียนรู้ในปี พ.ศ.2546 ซึ่งเข้ามาพร้อมกับโครงการรถไถชุมชน ในส่วนของภาคชุมชนก็ได้มีการทำงานร่วมกันกับผู้คนหลากหลายกลุ่ม หลายอาชีพ เช่น ถ้าเกิดทางกลุ่มประสบกับปัญหาสุขภาพอนามัยก็ได้มีการบอกกล่าวเชิญชวนให้ทางหมอมาช่วยในการแก้ไขปัญหาก็ได้ เมื่อมีปัญหาในเรื่องการเขียนโครงการที่จะส่งไปตามหน่วยงานต่างๆ ทางกลุ่มก็ได้เชิญชวนอาจารย์มาเป็นผู้ให้ความรู้กับกลุ่ม เมื่อเกิดปัญหาไม่สามารถหาทางออกได้ทางกลุ่มก็จะหันหน้าไปพึ่งพิงพระสงฆ์เป็นผู้ที่ช่วยในการตอบปัญหาที่เกิดขึ้นได้ และถ้าไม่มีงบประมาณในการทำงานทางกลุ่มก็จะพึ่ง อบต.ซึ่งถือว่าเป็นรัฐบาลน้อยสามารถเข้าถึงได้ง่าย ซึ่งกระบวนการทำงานที่มาร่วมกันนั้น ได้แก่ การประชุมระดับหมู่บ้าน 1 ครั้ง/เดือน การประชุมระดับ อบต. 1 ครั้งต่อเดือน โดยเป็นการประชุมรายงานความคืบหน้าของการทำงานระหว่างหัวหน้ากลุ่มกับทาง อบต.ประชุมระดับอำเภอ 1 ครั้งต่อเดือน ประชุมระดับจังหวัดขอนแก่น 1 ครั้ง/เดือน และประชุมระดับภาคอีสาน 1 ครั้ง/เดือน รวมทั้งหมดแล้วพ่อบุญเต็มและสมาชิกต้องมีการประชุมงานจำนวน 5 ครั้ง/เดือน

จนเข้าปีปัจจุบัน พ.ศ.2552 ศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบังได้ประสบความสำเร็จและยังได้มีแผนงานขยายเครือข่ายไปยังตำบล อำเภอ และจังหวัดอื่นๆ ในภาคอีสาน วัตถุประสงค์เพื่อต้องการให้ทุกที่มีหลักเศรษฐกิจพอเพียงอย่างแท้จริง และ

ยังมีแผนงานในอนาคตปี พ.ศ.2554 ต้องการที่จะปลูกต้นไม้ถวายแด่พระเจ้าอยู่หัว จำนวน 9,999,999 ต้น ซึ่งทางพ่อบุญเต็มก็ได้เริ่มเพาะต้นกล้าเพื่อที่จะนำไปให้กับชาวบ้านไปปลูกไว้ในพื้นที่นาของตนเอง และยังมีแผนขยายเครือข่ายให้ได้ครอบคลุม 12 อำเภอในจังหวัดของแก่นภายในปี พ.ศ.2560 เพื่อถวายในหลวงครบรอบ 90 พรรษา และหลังจากนี้ทางพ่อบุญเต็มก็ยังทำงานเพื่อสังคมต่อไปและได้มีการถ่ายทอดให้กับเยาวชนรุ่นต่อไปเพื่อสานต่องานที่พ่อบุญเต็มได้ทำขึ้น

สิ่งที่ทำให้กลุ่มศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบังประสบผลสำเร็จที่สำคัญนั้นได้แก่ การยึดหลักพึ่งพา 4 แม่ ได้แก่ แม่คงคา แม่ธรณี แม่โพสพ และแม่บ้าน อีกทั้งยังยึดหลักอาศัย 5 พระ ได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ พระเจ้าอยู่หัว และพยายาม ทั้ง 4 แม่ และ 5 พระที่ทางกลุ่มได้ยึดถือเป็นหลักในการปฏิบัติของตนนั้น เป็นสิ่งที่ทำให้การทำงานลุล่วงไปได้ด้วยดี สมาชิกที่ทำงานกับพ่อบุญเต็มนั้นก็ต้องมีหลักธรรมาภิบาลในการทำงานร่วมกันจึงเกิดความโปร่งใสในการทำงานขึ้น นอกจากนี้ยังมีปัจจัยที่ได้รับจากทางองค์กรอื่นๆ ทั้งรัฐและเอกชนในส่วนของงบประมาณในการประชุมงานและการทำงาน และเทคโนโลยีในการขับเคลื่อนงานและสร้างขยายเครือข่าย เช่น เครื่องเจ้าน้ำบาดาล รถชุดเจาะดิน เพื่อทำให้การดำเนินงานของกลุ่มศูนย์การเรียนรู้บ้านดงบังสามารถดำเนินได้อย่างต่อเนื่องและมีการขยายเครือข่ายเกิดเป็นองค์ความรู้ใหม่ๆ ให้กับพื้นที่อื่นได้อย่างราบรื่น

ภาคผนวก ข. รายชื่อคณะกรรมการและทีมวิทยากร

คณะกรรมการจากสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

1. นายสำเริง แก้วน้อย	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
2. นางสาวพิมพ์พล พลเวียง	ผู้อำนวยการกลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม
3. นางสาวนงชนก วิมลมาศ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ
4. นางทัศนีย์ กมลลานนท์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ
5. นางจันทร์ฉาย แยมอยู่	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
6. นางวรรณภา นวลย่อง	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
7. นางสาวอมราภรณ์ ต้นติวิภาส	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
8. นางสาวญาณากร พิษฐานิน	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ
9. นายพีระ เนตรวีระ	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล
10. นายพิทยาพงษ์ กิตติบุตร	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล

รายชื่อคณะวิทยากร

1. ดร. ไพรัช บวรสมพงษ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
2. ดร. สมศรี ศิริขวัญชัย	นักวิชาการอิสระ
3. ดร. สุภาภรณ์ สงค์ประชา	นักวิชาการอิสระ
4. ดร. วิภาวรรณ ดินนังวัฒนะ	นักวิชาการอิสระ

รายชื่อผู้ช่วยคณะวิทยากร

1. น.ส. จุฑามาศ จ้อยจุมพจน์	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
-----------------------------	---

2. น.ส. ชุติ ใจดี	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
3. น.ส. วินิดชา พรหมสวณะ	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
4. นาย ศุภชัย นามแก้ว	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
5. น.ส. ขวัญตา เสกทวีลาภ	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
6. น.ส. ญัษฐยา ธัญญานิธิวัฒน์	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
7. น.ส. ปัจฉิมา พบพิช	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
8. นาย เจษฎา เนตะวงษ์	ภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้รับผิดชอบประสานงานโครงการฯ **เวทีพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ**
นางสาวญาณกร พิษุณานิน นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ

ภาคผนวก ก. กำหนดการและปฏิเข้าร่วมประชุม

กำหนดการประชุมเชิงปฏิบัติการ
“เวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้การบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคม
และสวัสดิการสังคม”

วันที่ ๒๗-๒๘ เมษายน ๒๕๕๒
ณ โรงแรมตักสิลา จังหวัดมหาสารคาม

วันจันทร์ที่ ๒๗ เมษายน ๒๕๕๒

เวลา ๑๐.๐๐-๑๐.๑๕ น.

ลงทะเบียน

๑๐.๑๕-๑๐.๓๐ น.

กล่าวเปิดการประชุม

โดย นายสำเริง แก้วน้อย

ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคม
และความมั่นคงของมนุษย์

๑๐.๓๐-๑๒.๓๐ น.

การนำเสนอ สถานการณ์การดำเนินงาน
ด้านการพัฒนาสังคมและสวัสดิการสังคม
ในพื้นที่ภาคเหนือ”

โดย ดร. ไพรัช บวรสมพงษ์ และคณะ

อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

๑๒.๓๐-๑๓.๓๐ น.

พักรับประทานอาหารกลางวัน

๑๓.๓๐-๑๗.๓๐ น.

การประชุมกลุ่มย่อย (๘ กลุ่ม) เพื่อพิจารณา
ในประเด็น ดังนี้

๑. ทบทวนการทำงาน : จุดเริ่มต้น ที่มาของ
การดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม
และสวัสดิการสังคม

๒. ถอดบทเรียนการทำงานที่เกิดขึ้น :

กระบวนการดำเนินการ/ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้น

๑๘.๐๐-๑๙.๐๐ น. ๓. ค้นหาเงื่อนไข/ปัจจัยความสำเร็จ
โดย ทีมวิทยากรกระบวนการ
๑๙.๐๐-๒๑.๐๐ น. พักรับประทานอาหารเย็น
สรุปบทเรียนร่วมกันของคณะทำงานพร้อมการ
ตั้งข้อสังเกต (After Action Review : AAR)

วันอังคารที่ ๒๘ เมษายน ๒๕๕๒

เวลา ๐๗.๐๐-๐๘.๐๐ น. รับประทานอาหารเช้า
๐๙.๐๐-๑๐.๐๐ น. การนำเสนอผลการประชุม :
ภาพรวมการถอดบทเรียน”
โดย ดร. ไพรัช บวรสมพงษ์
อาจารย์ประจำคณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
๑๐.๐๐-๑๒.๐๐ น. ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง
“แนวทางการบูรณาการการจัดสวัสดิการ :
รูปแบบและวิธีการส่งเสริมสนับสนุน
การดำเนินการด้านการพัฒนาสังคม
และการสวัสดิการ”
โดย ดร. ไพรัช บวรสมพงษ์
ดร. สมศรี ศิริขวัญชัย
ดร. สุภาภรณ์ สงค์ประชา
ดร. วิภาวรรณ ตินนังวัฒนะ
๑๒.๐๐-๑๓.๐๐ น. พักรับประทานอาหารกลางวัน
๑๓.๐๐-๑๔.๓๐ น. ประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรื่อง “แนวทาง
การบูรณาการการจัดสวัสดิการฯ” (ต่อ)
๑๔.๓๐-๑๕.๓๐ น. สรุปภาพรวมผลการประชุมเชิงปฏิบัติการ
โดย ดร. ไพรัช บวรสมพงษ์และคณะ

ปิดการประชุม/เดินทางกลับ

หมายเหตุ รับประทานอาหารว่างและเครื่องดื่มภายในห้องประชุม ในช่วงเวลา ๑๐.๓๐-๑๐.๔๕
น. และเวลา ๑๕.๐๐-๑๕.๑๕ น.

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดกาฬสินธุ์					โทรศัพท์
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน		
๑	นางสุพัฒนา ทิพนาก	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ	สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ ๗		๐๘ ๑๘๗๓ ๒๕๓๕
๒	นายสุฤกษ์ดี ทองโคตร	เจ้าพนักงานธุรการชำนาญงาน	สนง.พมจ.กาฬสินธุ์		๐๘ ๙๕๓๓ ๔๕๑๓
๓	นายหงสกุล บุญเลิศ	เจ้าพนักงานการเงินและบัญชีชำนาญงาน	สนง.พมจ.กาฬสินธุ์		๐๘ ๓๔๐๑ ๙๙๙๔
๔	นายบุญถม การสอน	กรรมการป่าชุมชน ฯ	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ต.นาบอน		๐๘ ๑๐๔๗ ๓๔๕๕
๕	นายณพพร กัลยาสน์	นักวิชาการศึกษา	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ต.นาบอน		๐๘ ๗๖๖๑ ๔๓๖๒
๖	นายสมภาร โอภาส	ประธาน	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ต.นาบอน		๐๘ ๕๗๕๑ ๐๓๓๙
๗	นายสมบุญรณ์ สุพรรณนา		กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ต.นาบอน		๐๘ ๕๗๓๙ ๓๑๕๑
๘	นายอุดม เทศารินทร์	รองประธานอนุรักษ์	กลุ่มอนุรักษ์ป่าชุมชน ต.นาบอน		

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดขอนแก่น				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	น.ส.เสาวลักษณ์ จิรโกศล	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ	สนง.พมจ.ขอนแก่น	
๒	นางอภาภรณ์ เมืองครุฑ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ	สนง.พมจ.ขอนแก่น	
๓	น.ส.เยาวมาลย์ แก้วอรุณ	เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบาย	อบต.คอนนิม อ.เวียงใหญ่	
๔	น.ส.ปนัดดา แก้วมี	นักพัฒนาชุมชน	อบต.คอนนิม อ.เวียงใหญ่	
๕	นายบุญเต็ม ชัยลา	ประธานศูนย์	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงบัง	๐๘ ๑๗๐๘ ๙๙๒๙
๖	นายตฤณชาติ ชัยลา	เลขานุการ	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงบัง	๐๘ ๓๖๖๕ ๓๗๘๑
๗	นายเอกพรรณ ศรีละไม	เลขานุการ	ศูนย์เรียนรู้ชุมชนบ้านดงบัง	๐๘ ๒๗๔๐ ๘๕๔๙
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดบุรีรัมย์				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	นางเจริญศรี วงศ์ม	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ	สนง.พมจ.บุรีรัมย์	๐๘ ๐๙๐๐ ๐๑๓๓
๒	น.ส.สุภาพ เจริญยิ่ง	เจ้าหน้าที่ระบบคอมพิวเตอร์	สนง.พมจ.บุรีรัมย์	๐๘ ๖๙๙๓ ๑๔๗๕

๓	นายวิเศษ สุวรรณวงศ์	รองนายก อบต.เขาคอก	อบต.เขาคอก อ.ประโคนชัย	๐๘ ๗๙๙๑ ๖๙๑๐
๔	นายพุดชัย มาลัย	เลขานายก อบต.เขาคอก	อบต.เขาคอก อ.ประโคนชัย	๐๘ ๙๕๓๙ ๔๖๑๓
๕	นางประมวล เจริญยิ่ง	ประธาน	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านละลอกกระสัง	๐๘ ๑๙๓๗ ๔๒๐๙
๖	นางจางจันทร์ ยิ่งดี	เลขานุการ	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านละลอกกระสัง	
๗	นางจจิตร พาดไธสง	กรรมการ	กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม บ้านละลอกกระสัง	๐๘ ๓๓๗๘ ๔๕๖๓
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดมหาสารคาม				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	นายณัฐพล จันทรดติ	นักสังคมสงเคราะห์	สนง.พมจ.มหาสารคาม	๐๘ ๖๒๓๖ ๐๖๕๗
๒	นางกัลยกร ภูสมมา	นักพัฒนาสังคม	สนง.พมจ.มหาสารคาม	
๓	นายชาญชัย ทนศิริก	กรรมการ	กองบุญสืบสานสวดสัติการ	๐๘ ๖๒๒๕ ๗๕๔๖
๔	นายสิทธิพงษ์ เกษมาลา	ผู้ช่วย	กองบุญสืบสานสวดสัติการ	๐๘ ๑๙๕๓ ๑๓๔๘
๕	นายทองพูน ตะวัน	ประธาน	กองบุญสืบสานสวดสัติการ	๐๘ ๑๙๗๔ ๖๒๗๘
๖	นางบุปผา แกมจินดา	เลขานุการ	กองบุญสืบสานสวดสัติการ	๐๘ ๗๘๖๒ ๔๑๐๖

๗	นายสมควร รักภักดี	กรรมการ	กองเบญจจะสวัสดิการ	๐๘ ๐๑๗๔ ๗๑๘๗
๘	นายโพธิ์ทอง เกตุมาลา	กรรมการแผนแม่บทชุมชน	ต.ดอนหวาน อ.เมือง	๐๘ ๗๔๓๔ ๓๘๓๕
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดยโสธร				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	น.ส.อนัญญา จำปาศิลา	จนท.ระบบงานคอมพิวเตอร์	สนง. พมจ.ยโสธร	
๒	นางสาวน้ำฝน ศรีอินทร์	เลขานายกอบต.	อบต.นาโสี อ.กุดชุม	
๓	นายสำรวย ศรีวะสุทธิ์	นักพัฒนาชุมชน	อบต.นาโสี อ.กุดชุม	
๔	นายมัน สามสี	ประธานชมรม	โรงสีชุมชนนาโสี อ.กุดชุม	
๕	นายรัช ทงน้อย	กรรมการ	โรงสีชุมชนนาโสี อ.กุดชุม	๐๘ ๖๒๖๔ ๑๕๘๘
๖	นายอ่อน ทงน้อย	กรรมการ	โรงสีชุมชนนาโสี อ.กุดชุม	
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดหนองบัวลำภู				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	น.ส.อนุสรณ์ ขุนแก้ว	นักพัฒนาสังคม	สนง. พมจ. หนองบัวลำภู	๐๘ ๗๘๕๕ ๓๓๔๑

๒	นายพิทยาคม ศรีชาทุม	รองนายกอบต.	อบต.ดงมะไฟ อ.สุวรรณคูหา	๐๘ ๗๙๕๕ ๕๖๒๙
๓	นายสุพัฒน์ชัย ทรงพูน	นักพัฒนาชุมชน	อบต.ดงมะไฟ อ.สุวรรณคูหา	๐๘ ๙๘๔๓ ๐๔๔๓
๔	นายช่วง มูลราช	เหรียญก	ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้	๐๘ ๑๐๕๒ ๐๖๕๙
๕	นางบัวทอง นาทา	กรรมการดูแลไฟฟ้า	ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้	
๖	นางสอน คำแจ่ม	กรรมการฝ่ายฟื้นฟูป่า	ชมรมอนุรักษ์ภูผาป่าไม้	
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดอำนาจเจริญ				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	น.ส.บุษยาภรณ์ เขียวหวาน	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ	สนง. พมจ.อำนาจเจริญ	๐๘ ๓๗๙๗ ๙๐๙๑
๒	น.ส.สุมาลา สายสิงห์	นักพัฒนาสังคม	สนง. พมจ.อำนาจเจริญ	๐๘ ๑๒๖๕ ๕๐๑๑
๓	นางทิพวรรณ ชัยสุวรรณ	นักวิชาการศึกษา	อบต.เปือย อ.ลืออำนาจ	๐๘ ๑๖๖๐ ๕๕๔๘
๔	นายพวรรณ สมเนตร	นักพัฒนาชุมชน	อบต.เปือย อ.ลืออำนาจ	๐๘ ๖๘๗๘ ๕๕๗๒
๕	น.ส.ยอดนารี บุญเรือง	ผู้แทนคณะกรรมการแผนชุมชน	คณะกรรมการแผนชุมชน ต.เปือย	๐๘ ๙๗๑๗ ๗๔๕๒
๖	นายจำนงค์ พยัคคา	คณะทำงานกองเบญจจะ	สวัสดิการบ้าน ต.เปือย	๐๘ ๗๔๔๕ ๐๘๐๓
๗	นางอุดม บุญมาลี	คณะทำงานกองเบญจจะ	สวัสดิการบ้าน ต.เปือย	๐๘ ๗๕๗๔ ๗๐๔๗

รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากจังหวัดอุบลราชธานี

ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	นางอภิญญา ขมภูมาศ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ	สนง. พมจ. อุบลราชธานี	๐๘ ๑๘๗๙ ๓๓๐๓
๒	นายสุพร เดชบุญ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการ	สนง. พมจ. อุบลราชธานี	๐๘ ๑๕๔๑ ๘๓๗๕
๓	นายประเวศ หอมชื่น	ปลัดอบต. นาโพธิ์กลาง	อบต. นาโพธิ์กลาง	๐๘ ๑๓๒๑ ๒๘๕๒
๔	นายจิรศักดิ์ ศรีบุตร	นักพัฒนาชุมชน	อบต. นาโพธิ์กลาง	๐๘ ๐๗๓๐ ๕๑๔๕
๕	นายสมหมาย แสงเนตร	คณะทำงานแผนแม่บทชุมชน	แผนแม่บทชุมชน ต.นาโพธิ์กลาง	๐๘ ๙๒๘๒ ๖๔๓๔
๖	นายไสว ทาบุตดา	คณะทำงานแผนแม่บทชุมชน	แผนแม่บทชุมชน ต.นาโพธิ์กลาง	๐๘ ๗๘๗๒ ๐๗๓๘
๗	นายจ็อก นันทรักษ์	คณะทำงานแผนแม่บทชุมชน	แผนแม่บทชุมชน ต.นาโพธิ์กลาง	
๘	นายสมนึก ไชยสงค์	นายกองค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง	องค์การบริหารส่วนตำบลวังแสง	๐๘ ๐๔๑๗ ๓๔๑๙
รายชื่อผู้เข้าร่วมประชุมจากสำนักงานมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์				
ลำดับ	ชื่อ-สกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงาน	โทรศัพท์
๑	นายสำเริง แก้วน้อย	ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๗๒๕

๒	น.ส.พิมพ์พล พลเวียง	ผู้อำนวยการกลุ่มการพัฒนากระบวนการสวัสดิการสังคม	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๗๒๙
๓	น.ส.นงชนก วิมลมาศ	นักพัฒนาสังคมชำนาญการพิเศษ	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๐
๔	นางพัชณีย์ กมลลาพันธ์	นักวิเคราะห์นโยบายและแผนชำนาญการพิเศษ	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๐
๕	นางจันทิพย์ ไชยอยู่	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๐
๖	นางวรรพณา นวลยอง	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๒
๗	น.ส.อมรภรณ์ ตันติวิภาส	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๒
๘	น.ส.ญาณภากร พิทยานิน	นักสังคมสงเคราะห์ชำนาญการ	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๒
๑๐	นายพีระ เนตรวีระ	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๒
๑๑	นายพิทยาพงษ์ กิตติบุตร	เจ้าหน้าที่บันทึกข้อมูล	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๘๖๒
๑๒	นายมงคล เกิดแสง	พนักงานขับรถยนต์	สำนักมาตรฐานการพัฒนางานสังคมและความมั่นคงของมนุษย์	๐ ๒๓๐๖ ๘๗๒๗

โครงการ “การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๒

๑. หลักการและเหตุผล

สถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างรวดเร็ว ส่งผลกระทบให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถปรับตัวให้เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ ทำให้ตกเป็นผู้ด้อยโอกาส หรือกลุ่มเสี่ยงที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคมต่างๆ ที่มีความซับซ้อนและรุนแรงมากขึ้น ซึ่งการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมของภาครัฐที่ผ่านมา ยังไม่ครอบคลุมและทั่วถึงประชาชนทุกกลุ่มเป้าหมาย ทำให้ประชาชนบางกลุ่มไม่สามารถเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม ในปัจจุบันการดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมมีรูปแบบหลากหลายมากขึ้น เช่น การจัดสวัสดิการโดยชุมชน การจัดสวัสดิการท้องถิ่น ฯลฯ และภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม หลายหน่วยงานและองค์กรที่ได้ดำเนินงานจัดสวัสดิการสังคมแก่ประชาชนกลุ่มเป้าหมายทั้งในเชิงประเด็นปัญหา และเชิงพื้นที่ แต่กลไกการดำเนินงานของหน่วยงานและองค์กรดังกล่าว ยังไม่มีการบูรณาการการทำงานร่วมกันอย่างเป็นระบบ

กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ มีภารกิจหลักในการดำเนินงานด้านการพัฒนาสังคม และสวัสดิการสังคม การสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม การคุ้มครองพิทักษ์สิทธิ รวมทั้งการพัฒนางานด้านความมั่นคงของมนุษย์ ในภาพรวมของประเทศ ประกอบกับแผนปฏิบัติการ ๔ ปี (พ.ศ.๒๕๕๑-๒๕๕๔) ของสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ประเด็นยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนานโยบายและยุทธศาสตร์ให้ทันต่อพลวัตของสังคม ข้อ ๑.๔ มีระบบและกลไกการบูรณาการการเข้าถึงสวัสดิการสังคม โดยมีเป้าหมายคือ มีนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสังคมและการสร้างหลักประกันทางสังคมที่ตอบสนองต่อความมั่นคงของมนุษย์

ดังนั้น เพื่อส่งเสริมการพัฒนากลไกการบูรณาการในการพัฒนาสังคม

และจัดสวัสดิการสังคม เพื่อให้เกิดการประสานเชื่อมโยง และบูรณาการการดำเนินงานร่วมกันทั้งในเชิงประเด็นปัญหา และเชิงพื้นที่ เพื่อให้ประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้เข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม และสอดคล้องกับภารกิจนโยบายและแผนปฏิบัติราชการของกระทรวง จึงได้จัดทำโครงการ “การส่งเสริมการพัฒนาสังคมเชิงบูรณาการ” ในปีงบประมาณ ๒๕๕๒ โดยผลจากการศึกษาและการประชุม จะเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย เพื่อนำไปสู่การพัฒนาระบบและกลไกการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาสังคม ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการด้านสวัสดิการสังคม

๒. วัตถุประสงค์

๒.๑ เพื่อเสริมสร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสรุปบทเรียนร่วมกันในการ บูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๒.๒ เพื่อศึกษากลไกการบูรณาการด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๓. วิธีการดำเนินการ

๓.๑ ทบทวน และสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานด้านสวัสดิการสังคม

๓.๒ ประชุมคณะทำงานเพื่อกำหนดเกณฑ์การคัดเลือกพื้นที่และการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๓ สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๔ ประชุมคณะทำงานเพื่อพิจารณาเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

๓.๕ ประชุมผู้เกี่ยวข้องในพื้นที่ ๕ ภาค เพื่อศึกษาข้อมูลในพื้นที่

๓.๖ ประสานงานกับสำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จังหวัดและสำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการเขตในพื้นที่เป้าหมาย เพื่อพิจารณาคัดเลือกบุคลากรที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากเครือข่ายทุกภาคส่วน เข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ

๓.๗ จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ ประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้

- การบรรยาย อภิปรายให้ความรู้และประสบการณ์ในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม
- การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในการประชุม
- การประชุมกลุ่มย่อยเพื่อค้นหาแนวทาง วิธีการ การบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๓.๘ จัดทำรายงานสรุป และสังเคราะห์ชุดองค์ความรู้ด้านการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคม และการจัดสวัสดิการสังคม

๔. พื้นที่ดำเนินการ

- ดำเนินการในพื้นที่ ๕ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้

๕. กลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมประชุม

- ประกอบด้วย ผู้บริหาร ผู้เชี่ยวชาญ นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน ผู้นำชุมชนด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (เทศบาล องค์กรบริหารส่วนตำบล) องค์กรพัฒนาเอกชน ภาคประชาชนในพื้นที่ ๕ ภูมิภาค ได้แก่ ภาคกลาง ภาคเหนือ ภาคตะวันออก ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ โดยการแบ่งการจัดประชุมเป็น ๕ ครั้งๆ ละ ๖๐ คน รวม ๓๐๐ คน

๖. ระยะเวลาดำเนินการ

ดำเนินการในปีงบประมาณ ๒๕๕๒ (เดือนมกราคม-กันยายน ๒๕๕๒)

๗. งบประมาณดำเนินการ

โดยใช้ประมาณ ปี ๒๕๕๒ ของสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ สำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ จำนวน ๑,๙๘๐,๐๐๐ บาท (หนึ่งล้านเก้าแสนแปดหมื่นบาทถ้วน)

๘. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๘.๑ ผู้เข้าประชุมได้รับองค์ความรู้และประสบการณ์ในการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๘.๒ ได้แนวทางในการบูรณาการกลไกการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๘.๓ กลไกการดำเนินงานด้านพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคมทุกภาคส่วน สามารถนำองค์ความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมได้อย่างเป็นระบบ

๙. ตัวชี้วัดโครงการ

๙.๑ จำนวนการจัดประชุมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในพื้นที่ครบทุกภูมิภาค (๕ ภาค) ในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๙.๒ ร้อยละของผู้เข้าร่วมประชุมได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้ในด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๙.๓ จำนวนชุดองค์ความรู้ด้านการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๑๐. wawlit ของโครงการ

๑๐.๑ ได้เอกสารวิชาการ เกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๑๐.๒ ผู้เข้าร่วมประชุมได้รับความรู้ และประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม

๑๑. ผลลัพธ์ของโครงการ

- ได้แนวทางในการบูรณาการกลไกด้านการพัฒนาสังคมและการจัดสวัสดิการสังคม เพื่อเป็นข้อเสนอเชิงนโยบายสำหรับผู้บริหาร และเพื่อให้ทุกภาคส่วนนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินการจัดสวัสดิการสังคมและการพัฒนาสังคม

๑๒. ผู้รับผิดชอบโครงการ

– กลุ่มการพัฒนาระบบสวัสดิการสังคม สำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

จ.//สช.,

สำเร็จ แก้วน้อย

ผู้เสนอโครงการ

(นายสำเร็จ แก้วน้อย)

ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

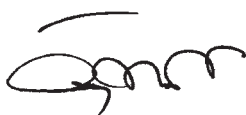

อุบล หลิมสกุล

ผู้เห็นชอบโครงการ

(นางอุบล หลิมสกุล)

รองปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

วัลลภ พลอยทับทิม

ผู้อนุมัติโครงการ

(นายวัลลภ พลอยทับทิม)

ปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์